

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

การพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาให้มีคุณภาพ เพราะมนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาสิ่งต่าง ๆ ดังนั้น จึงจำเป็นที่จะต้องสร้างคนให้มีความรู้ มีความสามารถมีทักษะพื้นฐานที่จำเป็น มีลักษณะนิสัยจิตใจที่ดีงาม มีความพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อตนเองและสังคม มีความพร้อมที่จะประกอบการทำงานอาชีพได้ การศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้นก็เพื่อที่จะให้ได้พัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสม และเจริญยิ่งขึ้นไป จึงเป็นสิ่งจำเป็นต่อชีวิตของคนเราอีกประการหนึ่งที่นอกเหนือจากปัจจัย 4 ในการดำรงชีวิตให้มีคุณภาพ คือ สภาพการดำรงชีวิตที่สามารถตอบสนองความต้องการของตนเองได้อย่างเหมาะสมกับอัตภาพ อยู่ในกรอบและระเบียบแบบแผนวัฒนธรรมที่ดีงาม ตามมาตรฐานที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไป และพร้อมที่จะพัฒนาตนเอง ให้เหมาะสมตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพราะในปัจจุบันนี้มีปัจจัยหลายอย่าง ที่เข้ามากระทบต่อการดำเนินชีวิต ทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปไม่ราบรื่น ขาดความมั่นคง ขาดความปลอดภัยในชีวิต ขาดความรักความอบอุ่นครอบครัวแตกแยกมากขึ้น เกิดความเครียดเป็นโรคจิตกันมากขึ้น ซึ่งทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมามากมาย จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อที่จะเข้าใจหาแนวทางที่ถูกต้อง

การศึกษาในปัจจุบันจึงต้องเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นสำคัญ ซึ่งในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดการพัฒนาคุณภาพชีวิตไว้ว่า “มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข”¹ นั้นหมายความว่า คนไทยจะต้องได้รับการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพื่อเป็นคนดี ได้แก่ เป็นคนที่ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณภาพ มีจิตใจที่ดีงาม มีคุณธรรม จริยธรรม มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทั้งด้านจิตใจ และพฤติกรรมที่แสดงออก เป็นคนเก่ง ได้แก่ เป็นคนที่มีสมรรถภาพสูงในการดำเนินชีวิต โดยมีความสามารถด้านใดด้านหนึ่งหรือรอบด้าน หรือความสามารถพิเศษเฉพาะทาง เป็นคนมีความสุข ได้แก่ เป็นคนที่มีสุขภาพดี ทั้งกายและจิต ร่างกายแข็งแรง จิตใจเข้มแข็ง มีมนุษย

¹ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก, หน้า 5.

สัมพันธ์ มีความรักต่อทุกสรรพสิ่ง มีความสามารถเรียนรู้ให้รู้ความจริง ความดี ความงาม และอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ

รศ.สมพงษ์ จิตระดับ อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ชี้ว่าเยาวชนไทยปัจจุบันกำลังอยู่ในภาวะเสี่ยงและอันตราย จากการถูกล่อลอมจากสังคมที่ถูกครอบงำจากลัทธิบริโภคนิยม วัตถุนิยม นอกจากนี้ ระบุว่า เมื่อนำผลการศึกษาวิจัยในเรื่อง “เด็กไทยพันธุ์ใหม่ ค.ศ. 2000” เป็นแกนหลักและเชื่อมโยงกับผลการศึกษาวิจัยกว่า 15 ชิ้น ทำให้สามารถเสนอภาพของเด็กไทยในปัจจุบัน ซึ่งมีลักษณะที่เด่นชัดดังนี้

- 1) ระดับสติปัญญาของเด็กไทยมีแนวโน้มลดต่ำลง
- 2) ขาดภูมิคุ้มกันทั้งทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์
- 3) ขาดวุฒิภาวะทางอารมณ์ พฤติกรรมและการแสดงออกแฝงไว้ด้วยความก้าวร้าวรุนแรง
- 4) เด็กอยู่ในวัยเยาว์แต่เรียนรู้เรื่องเพศไวกว่าวัยที่ควรจะเป็น ต่อกรณีนี้มีรายงานการศึกษาและผลการสำรวจของสถาบันการศึกษาหลายแห่งพบว่า เด็กหญิงชายอายุ 10 - 11 ปีบางคนเริ่มเรียนรู้การมีเพศสัมพันธ์แล้วและอายุเฉลี่ยของเด็กไทยที่มีเพศสัมพันธ์ครั้งแรกลดน้อยลงตามลำดับในปัจจุบันสถิติของเด็กชายอยู่ที่ 16 ปี ส่วนเด็กหญิงอยู่ที่ 17 ปี
- 5) หาคำารู้ ความสุขและการมีเพื่อนใหม่ทางอินเทอร์เน็ต
- 6) ให้ความสำคัญกับตนเองมากกว่าส่วนรวม
- 7) เด็กจำนวนมากขาดรากเหง้าทางศีลธรรม ศาสนาและวัฒนธรรม
- 8) เด็กเกิดภาวะความเครียดและการกดดันจากการแข่งขัน มีวัฒนธรรมเจ็บ แยกตนจากคนในครอบครัว
- 9) มองความสำเร็จในเชิงตัวบุคคลมากกว่าความเป็นหลักการและเหตุผล ชอบลอกเลียนและแสวงหาความสำเร็จโดยไม่เลือกวิธีการ

10) ชอบการพนัน

11) ทำงานหนักไม่เป็น

เด็กและเยาวชนที่กล่าวถึงข้างต้น โดยแท้จริงแล้วก็ไม่อาจไม่นับรวมนิสิตนักศึกษาเข้าอยู่ในสังกัดด้วยได้ พฤติกรรมหลาย ๆ ด้านนั้นพบเห็นได้ชัดเจนในหมู่นักเรียนมัธยม 18 - 25 ปีหรืออาจมากกว่านั้น ภาพสะท้อนไม่ได้มีเพียงบทบาททางการเมืองและสังคมที่เลือนหายไป แต่ยังมมีปัญหาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพวกเขาอีกมากมายที่สังคมต้องช่วยกันแก้ไข²

²<http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:jFAReZV_TUJ:blog.eduzones.com/ajamboo/9397> (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2553)

ในทางพระพุทธศาสนา มีหลักคำสอนในเรื่องการพัฒนาคุณภาพชีวิต เพราะเมื่อพัฒนาแล้วทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ จะนำไปสู่การพัฒนาชุมชน สังคม และเป็นการพัฒนาที่ทำให้เกิดผลของการพัฒนาอย่างแท้จริง โดยการให้ความสำคัญกับความสุขทางจิตใจอันเกิดจากความมีอิสรภาพที่พึ่งตนเองได้ และความเข้มแข็งของบุคคล และสังคม ซึ่งเป็นเครื่องชี้ให้เห็นระดับการพัฒนาประการหนึ่ง

หลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิตนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรือง จุลลือนารถไปสู่ที่หมาย คือพหุการธรรม 4 เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า จักร 4 คือ ธรรมมีอุปการะมาก เป็นเครื่องช่วยให้สามารถสร้างสมความดีอื่น ๆ ทุกอย่าง และช่วยให้ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในชีวิตมี 4 ประการ คือ 1) ปฏฐูปเทสวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) 2) สัมปฐิฐูปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) 3) อตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และ 4) ปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)³

ผู้ที่เข้ามาเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยบางส่วนมีลักษณะของภาพของเด็กไทยในปัจจุบันดังกล่าวข้างต้นได้ใช้หลักพหุการธรรมเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเพื่อไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้หรือไม่อย่างไร

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นนั้น ทำให้ผู้วิจัยศึกษาเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพหุการธรรม” เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณค่ารู้จักวิธีการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้ได้มาตรฐาน และอยู่ในสังคมได้อย่างสุขสงบสันติ และหวังว่าจะทำให้ผู้คนซึ่งอยู่ในสังคมนี้นี้ตระหนักถึงความสุขที่แท้จริงของการมีชีวิตที่ดีงาม

1.2 ปัญหาวิจัย

1.2.1 นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับใด

1.2.2 นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้หลักพหุการธรรมเป็นอย่างไร

1.2.3 นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้หลักพหุการธรรมแตกต่างกันหรือไม่

1.2.4 นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้หลักพหุการธรรมไว้อย่างไรบ้าง

³อง.จตุกก. 21/31/41.

1.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.3.1 เพื่อประเมินคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
- 1.3.2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม
- 1.3.3 เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรมที่มีเพศ อายุ และชั้นปีการศึกษาต่างกัน
- 1.3.4 เพื่อให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม

1.4 สมมติฐานของการวิจัย

- 1.4.1 นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้หลักพุทธธรรมแตกต่างกัน
- 1.4.2 นักศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้หลักพุทธธรรมแตกต่างกัน
- 1.4.3 นักศึกษาที่มีชั้นปีการศึกษาต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้หลักพุทธธรรมแตกต่างกัน

1.5 นิยามศัพท์

การประเมินคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย หมายถึง การกำหนดรูปแบบของลักษณะของคนไทยที่พึงประสงค์ ซึ่งมาสัมพันธ์กับนักศึกษา โดยระบุว่าคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทยจะต้องผ่านเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ทุกตัวชี้วัด ได้แก่ เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) มี 6 หมวด 37 ตัวชี้วัด โดยเลือกศึกษา หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย เลือกศึกษา 6 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย 1. มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย 2. มีการจัดบ้านเรือนและบริเวณบ้านให้เป็นระเบียบสุขลักษณะ 3. ครัวเรือนไม่ถูกรบกวนจากเสียง ความสะอาด ฝุ่นละออง กลิ่นเหม็นหรือมลพิษทางอากาศ น้ำเสีย ขยะ และสารพิษ 4. ครัวเรือนมีการป้องกันอุบัติเหตุอย่างถูกวิธี 5. ครัวเรือนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และ 6. ครอบครัวมีความอบอุ่น หมวดที่ 5 ปลูกฝังค่านิยมไทย เลือกศึกษา 3 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย 1. ไม่ดิดสุรา 2. ไม่สูบบุหรี่ และ 3. ไปปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา หมวดที่ 6 ร่วมใจพัฒนา ศึกษา 2 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย 1. มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ของชุมชนหรือท้องถิ่น และ 2. เข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน และองค์กร

อนามัยโลก โดยเลือกศึกษาตัวชี้วัดเกี่ยวกับจิตใจคือ การมีสมาธิในการทำงานสัมพันธ์ภาพทางสังคมคือ การผูกมิตรหรือเข้ากับคนอื่น และสิ่งแวดล้อมคือ การมีเงินพอใช้จ่ายตามความจำเป็น การได้รู้เรื่องราวข่าวสารที่จำเป็นในชีวิตแต่ละวันและความสามารถไปใช้บริการสาธารณสุขได้ตามความจำเป็น

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย โดยการใช้ **หลักพุทธการธรรม** หมายถึง ทางปฏิบัติที่วางไว้เป็นแนวในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธการธรรมใน 4 ด้าน คือ

- **ด้านปฏิรูปทศวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี)** คือ การได้อยู่ในถิ่นที่เป็นที่รวมระเบียบแบบแผน ทัศนคติประเพณี ศีลธรรมและวัฒนธรรม ที่ซึ่งทำมาหาเลี้ยงชีพได้ง่าย ที่มีการศึกษาสะดวก ที่มีศาสนาสอนให้ละโทษ สอนให้อบรมคุณความดี และสอนให้ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์และที่มีคนทรงศีลทรงธรรมทรงวิทยาคุณมาก

- **ด้านสัปปุริสสัตยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ)** คือ การคบกับบุคคลที่ประกอบกรรมที่เป็นกายสุจริต วาจาสุจริต และมโนสุจริต ที่มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน ที่ช่วยเหลือสังคม ที่มีความกตัญญูกตเวทีและที่มีลักษณะความเป็นธรรม

- **ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ)** คือ การได้ฝึกตนให้เป็นคนมีศรัทธา มีเหตุผล เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ได้ตั้งเป้าหมายชีวิตและการทำงานให้ชัดเจนแนชัด ได้ตั้งตนให้เป็นคนมีคุณธรรม เช่น ปลอดจากอบายมุข และมีขันติธรรม เป็นต้น ให้เชื่อเรื่องบุญบาป เชื่อนรกสวรรค์และได้ตั้งตัวถูก คือ ตั้งกายถูก ตั้งวาจาถูก และตั้งใจถูก

- **ด้านปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)** คือ การได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น ได้เคารพกฎหมายและกติกาสังคม ได้รักษาศีล ทำทาน เจริญภาวนา ได้ฝึกฝนในการบังคับตนเอง เพื่อสร้างความดี และไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว

คุณภาพชีวิต หมายถึง การมีชีวิตที่ดี มีความสุข มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านสุขภาพ ได้แก่ สุขภาพกายและสุขภาพจิต ด้านสังคม ได้แก่ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การประกอบอาชีพ รายได้ เป็นต้น ได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี ปราศจากมลพิษต่าง ๆ การคมนาคมสะดวก มีแหล่งประโยชน์ด้านการเงิน สถานบริการทางสุขภาพและสังคมสงเคราะห์ การรับรู้ว่าคุณมีโอกาที่จะได้รับข่าวสาร

นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย หมายถึง นักศึกษาทั้งที่เป็นบรรพชิตและคฤหัสถ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยส่วนกลาง 1 แห่ง วิทยาเขต 7 แห่ง และวิทยาลัย 3 แห่ง

1.6 ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

1.6.1 ขอบเขตด้านเนื้อหาหรือตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่

1) ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) คือ ปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในด้านเพศ อายุ และชั้นปีการศึกษา

2) ตัวแปรตาม (Dependent Variables) คือ การประเมินคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพหุการธรรมใน 4 ด้าน คือ 1) ปฏิรูปทศวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) 2) สัมปฐิฐปัสสยะ (การสมาคมกับสัตตบุรุษ) 3) อัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และ 4) ปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)

1.6.2 ขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษา ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยจำนวน 12,873 รูป/คน โดยได้สุ่มมาศึกษาจำนวน 372 รูป/คน

1.6.3 ขอบเขตด้านพื้นที่ที่ศึกษา ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง 1 แห่ง วิทยาเขต 7 แห่ง และวิทยาลัย 3 แห่ง

1.6.4 ขอบเขตด้านระยะเวลาที่ศึกษา คือ ใช้ระยะเวลาในการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ การแจกแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล และการเรียบเรียงเป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ จำนวน 5 บท เป็นเวลา 6 เดือน ใน พ.ศ. 2556

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.7.1 ทำให้ทราบผลการประเมินคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1.7.2 ทำให้ทราบแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพหุการธรรม

1.7.3 ทำให้ทราบผลการเปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพหุการธรรมที่มีเพศ อายุ และชั้นปีการศึกษาต่างกัน

1.7.4 ทำให้ทราบข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพหุการธรรม

1.7.5 นำผลงานวิจัยเผยแพร่สู่กลุ่มเป้าหมายคือนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1.7.6 นำผลที่ได้จากการวิจัยไปเสนอผู้ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหการไม่มีคุณภาพชีวิต

1.8 หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้

1.8.1 กระทรวงศึกษาธิการ

1.8.2 กระทรวงวัฒนธรรม

1.8.3 กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1.8.4 สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ

1.8.5 มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม” นี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ผู้วิจัยได้ศึกษาเนื้อหาสาระที่สำคัญทั้งแนวคิดทฤษฎี ตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีรายละเอียดดังนี้

- 2.1 ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)
- 2.2 ทฤษฎีความต้องการพื้นฐานของมาสโลว์ (Maslow)
- 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- 2.4 หลักพุทธธรรม 4
- 2.5 สภาพพื้นที่ทำวิจัย
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 2.7 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

2.1 ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)

2.1.1 ความหมายของ จปฐ.

ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) คือ ข้อมูลในระดับครัวเรือนที่แสดงถึงสภาพความจำเป็นของคนในครัวเรือนในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ได้กำหนดมาตรฐานขั้นต่ำเอาไว้ว่า คนควรจะมียุทธศาสตร์ชีวิตในเรื่องนั้น ๆ อย่างไร ในช่วงระยะเวลาหนึ่ง เพื่อให้มีชีวิตที่ดีและสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

2.1.2 เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.)

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดรูปแบบของลักษณะของสังคมไทยและคนไทยที่พึงประสงค์ในอนาคต โดยกำหนดเป็นเครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของคนไทย ได้ข้อสรุปว่า การมีคุณภาพชีวิตที่ดีของคนไทยจะต้องผ่านเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ทุกตัวชี้วัด

เครื่องชี้วัดความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) มี 6 หมวด 37 ตัวชี้วัด ดังนี้

หมวดที่ 1 สุขภาพดี (11 ตัวชี้วัด)

1. หญิงตั้งครรภ์ได้รับการดูแลก่อนคลอด
2. แม่ที่คลอดลูกได้รับการทำคลอดและการดูแลหลังคลอด

3. เด็กแรกเกิดมีน้ำหนักไม่ต่ำกว่า 2,500 กรัม
4. เด็กแรกเกิดถึง 1 ปีเต็ม ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบ
5. เด็กแรกเกิดได้กินนมแม่อย่างเดียว อย่างน้อย 4 เดือนแรกติดต่อกัน
6. เด็กแรกเกิดถึง 5 ปี ได้กินอาหารอย่างเหมาะสมและเพียงพอ
7. เด็กอายุ 6 - 15 ปี ได้กินอาหารถูกต้องครบถ้วน
8. เด็กอายุ 6 - 12 ปี ได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคครบ
9. คนในครัวเรือนได้กินอาหารที่มีคุณภาพ ถูกสุขลักษณะ ปลอดภัย และได้

มาตรฐาน

10. คนในครัวเรือนมีความรู้ในการใช้ยาที่ถูกต้องเหมาะสม
 11. คนอายุ 35 ปีขึ้นไป ได้รับการตรวจสุขภาพประจำปี
- หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย (8 ตัวชี้วัด)**
12. ครัวเรือนมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย
 13. ครัวเรือนมีน้ำสะอาดสำหรับดื่มและบริโภคเพียงพอตลอดปี
 14. ครัวเรือนมีน้ำใช้เพียงพอตลอดปี
 15. ครัวเรือนมีการจัดบ้านเรือนและบริเวณบ้านให้เป็นระเบียบสุขลักษณะ
 16. ครัวเรือนไม่ถูกรบกวนจากเสียง ความสะอาด พื้นละออง กลิ่นเหม็น หรือ

มลพิษทางอากาศ น้ำเสีย ขยะ และสารพิษ

17. ครัวเรือนมีการป้องกันอุบัติเหตุอย่างถูกวิธี
18. ครัวเรือนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน
19. ครอบครัวมีความอบอุ่น

หมวดที่ 3 ผลการเรียนรู้ (6 ตัวชี้วัด)

20. เด็กอายุ 3 - 5 ปี ได้รับการเลี้ยงดูเตรียมความพร้อม
21. เด็กอายุ 6 - 15 ปี ได้รับการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี
22. เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี ได้เรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย
23. เด็กที่จบการศึกษาภาคบังคับ 9 ปี และไม่ได้เรียนต่อได้รับการฝึกอบรมด้าน

อาชีพ

24. คนอายุ 15 - 60 ปีเต็ม อ่านออกและเขียนภาษาไทยได้
25. คนในครัวเรือนได้รับรู้ข่าวสาร

หมวดที่ 4 รายได้ก้าวหน้า (3 ตัวชี้วัด)

26. คนอายุ 18 - 60 ปีเต็ม มีการประกอบอาชีพและมีรายได้

27. คนในครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าคนละ 20,000 บาท ต่อปี

28. ครัวเรือนมีการเก็บออมเงิน

หมวดที่ 5 ปลุกฝังค่านิยมไทย (5 ตัวชี้วัด)

29. คนในครัวเรือนไม่ติดสุรา

30. คนในครัวเรือนไม่สูบบุหรี่

31. คนอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไปทุกคน ไปปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา

32. คนสูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่

33. คนพิการได้รับการดูแลเอาใจใส่

หมวดที่ 6 ร่วมใจพัฒนา (4 ตัวชี้วัด)

34. ครัวเรือนมีคนเป็นสมาชิกกลุ่มที่ตั้งขึ้นในหมู่บ้าน ตำบล

35. ครัวเรือนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ของชุมชนหรือท้องถิ่น

36. ครัวเรือนเข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน

37. คนที่มีสิทธิ์ได้ไปใช้สิทธิ์เลือกตั้ง⁴

การประเมินคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยเลือกศึกษาเพียงความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) 3 หมวด ได้แก่

หมวดที่ 2 มีบ้านอาศัย เลือกศึกษา 6 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย 1. มีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย 2. มีการจัดบ้านเรือนและบริเวณบ้านให้เป็นระเบียบสุขลักษณะ 3. ครัวเรือนไม่ถูกรบกวนจากเสียง ความสะอาด ฝุ่นละออง กลิ่นเหม็น หรือมลพิษทางอากาศ น้ำเสีย ขยะ และสารพิษ 4. ครัวเรือนมีการป้องกันอุบัติเหตุอย่างถูกต้อง 5. ครัวเรือนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และ 6. ครอบครัวมีความอบอุ่น

หมวดที่ 5 ปลุกฝังค่านิยมไทย เลือกศึกษา 3 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย 1. ไม่ติดสุรา 2. ไม่สูบบุหรี่ และ 3. ไปปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา

หมวดที่ 6 ร่วมใจพัฒนา ศึกษา 4 ตัวชี้วัด ประกอบด้วย 1. มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ของชุมชนหรือท้องถิ่น และ 2. เข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน

⁴<<http://info.pattaya.go.th/km/socialwelfare/DocLib8>> (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2553)

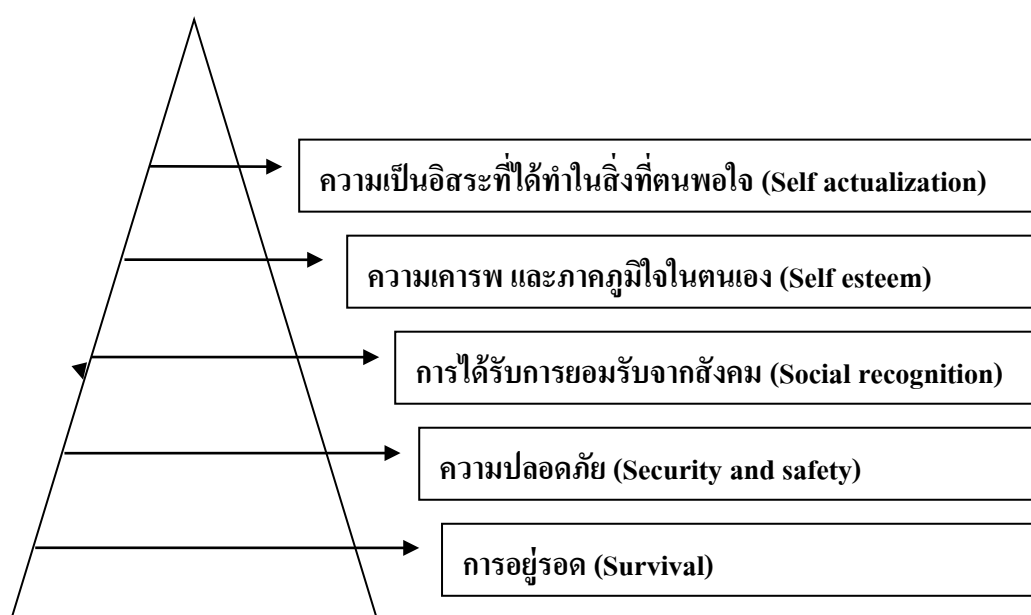
2.2 ทฤษฎีความต้องการพื้นฐานของมาสโลว์ (Maslow)

โดยทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของมาสโลว์ เชื่อว่า มนุษย์มีความต้องการอยู่เสมอ ไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อความต้องการได้รับการตอบสนองแล้วจะไม่เป็นสิ่งจูงใจให้ต้องการอยากได้อีกต่อไป ความต้องการที่ยังไม่ได้รับการตอบสนองจะเป็นสิ่งจูงใจต่อไป มาสโลว์ ได้อธิบายถึง ความต้องการที่เป็นสิ่งจูงใจของมนุษย์นั้นมี 5 ระดับ ตั้งแต่ระดับต่ำสุดซึ่งเป็นระดับพื้นฐานจนถึงระดับสูงสุด ดังแผนภาพแสดงขั้นตอนความต้องการของมนุษย์

มาสโลว์ (Maslow) ได้แสดงขั้นตอนความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ทั่ว ๆ ไป ไว้ 5 ขั้นตอนดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) มนุษย์นับตั้งแต่แรกเกิดก็มีความต้องการอยู่รอด คือ ต้องกินอาหาร เพื่อบำรุงร่างกายให้เจริญเติบโตตามธรรมชาติ ในช่วงอยู่ในวัยทารก คนเราต้องการ กิน และนอน แต่ยังไม่รู้จักถึงความปลอดภัย จะกระเสือกกระสนหรือเดินไปในที่อันตราย ทารกก็ไม่รู้เรื่อง พ่อแม่หรือผู้อนุบาลจะต้องทำหน้าที่ป้องกันไม่ให้เกิดอันตราย พ่อแม่หรือผู้อนุบาล จะต้องทำหน้าที่ป้องกันไม่ให้เกิดอันตรายแก่ทารก โดยทำอยู่ เบาล หรือ เติงนอนให้ เมื่อทารกหิว ต้องการกินถ้าไม่ได้รับการตอบสนองก็จะร้องไห้เพื่อให้ตอบสนองในสิ่งที่ตัวเองต้องการ

แผนภูมิที่ 2.1 ลำดับขั้นความต้องการตามทฤษฎีความต้องการพื้นฐานของ มาสโลว์ (Maslow)

2) ความต้องการความปลอดภัย ต่อมาเมื่อเด็กรู้เดียงสาแล้วก็ต้องการความปลอดภัย ถ้าเด็กอยู่คนเดียวจะเกิดความกลัว ถ้าพบคนแปลกหน้าเด็ก ไม่กล้าเข้าใกล้ การเดินทางใกล้หรือไกลเด็กจะ

ไปกับผู้ใหญ่ เพื่อความปลอดภัยของตนเอง แม้เป็นผู้ใหญ่แล้วบางคนยังพกอาวุธไปเพื่อป้องกันตนเองอีกด้วย จึงถือว่าความต้องการความปลอดภัย เป็นความต้องการเพิ่มเติม จากการอยู่รอดด้วยการกินอยู่อย่างพอเพียง

3) ความต้องการได้รับการยอมรับในสังคม ในฐานะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันกับผู้อื่น จึงเกิดความต้องการที่จะได้รับการยอมรับนับถือความห่วงใย และการยกย่องนับหน้าถือตา จากสมาชิกคนอื่นในสังคม ผู้ที่มีสถานภาพทางสังคมที่ดำรงตำแหน่งสูงก็ต้องการมีบริวารคอยห้อมล้อมติดตาม และต้องการการต้อนรับที่ดี แสดงถึงความต้องการขยายออกไปกว่าความปลอดภัยส่วนตัว

4) ความภาคภูมิใจในตนเอง ในการอยู่ร่วมกันในสังคม คนเราจะถูกกำหนดโดยระบบของสังคมให้ประพฤติปฏิบัติตามกรอบ บรรทัดฐาน และดำเนินชีวิต ให้บรรลุเป้าหมายที่สังคมถือว่าเป็นความดีงาม และความสำเร็จ ในการที่จะดำเนินชีวิตให้ถึงจุดหมาย คนเราจะต้องเคารพในตนเองว่าเรามีความสามารถที่จะทำตามสิ่งที่สังคมกำหนดได้ และต้องมีความภาคภูมิใจที่เป็นเรา ซึ่งมีความสามารถ และได้ทำงานที่สังคมยกย่อง และความสำเร็จอันเป็นความต้องการที่ขยายเพิ่มเติมขึ้นมา

5) ความต้องการความเป็นอิสระและได้ทำในสิ่งที่ตนต้องการอย่างแท้จริงในชีวิต ก็คือความเป็นอิสระที่ได้ทำงานในสิ่งที่ตนชอบ ซึ่งถ้าคนเราได้มีโอกาสเช่นนั้น จะเป็นผู้มีความสุขที่สุด แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับสุขภาพ เวลา สถานที่ และสถานการณ์ด้วย⁵

สรุปได้ว่า ความต้องการของมนุษย์นั้นเริ่มตั้งแต่เกิด จนถึงวันตาย ต้องการแสวงหาความอยู่รอดปลอดภัยให้แก่ตัวเอง เริ่มตั้งแต่เด็กที่ได้รับการช่วยเหลือจากครอบครัว เมื่อโตขึ้นก็มีความสามารถในการใช้สติปัญญาของตนในการปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ได้สามารถดำรงชีวิต และพัฒนาชีวิตด้านความเป็นอยู่ให้สอดคล้องกับภาวะเศรษฐกิจ และสังคมได้ด้วยวิธีชอบธรรม นอกจากนั้นยังต้องการยอมรับจากสมาชิกในสังคม ที่ตนเองดำรงอยู่ หรือที่ทำงานอยู่ เพื่อที่จะให้ตนเองได้ใช้ชีวิตอย่างราบรื่น มีความสุขในการใช้ชีวิตกับการงานที่ชอบ ต้องการความสำเร็จในการดำเนินชีวิตตามจุดหมายที่ตนเองวางไว้ บนพื้นฐานของความดีงาม

⁵สราวุธ เสาร์แก้ว, “ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของบุคลากรในเรือนจำกลางเชียงใหม่”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2550, หน้า 33 – 35.

2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

2.3.1 ความหมายของคุณภาพชีวิต

นักวิชาการได้ให้ความหมายของคุณภาพชีวิตไว้ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้กล่าวไว้ว่า คุณภาพ หมายถึง ลักษณะที่ดีเด่นของบุคคลหรือสิ่งของ ชีวิต หมายถึง ความเป็นอยู่, ตรงข้ามกับความตาย รวมความแล้วหมายถึง ลักษณะที่ดีเด่นของบุคคลในความเป็นอยู่⁶

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า คุณภาพชีวิต มีความหมายกว้างขวาง ซับซ้อนครอบคลุมลักษณะ ที่เป็นความต้องการทางวัตถุ และทางจิตใจ ของบุคคล และลักษณะที่เป็นคุณค่าที่มีความสำคัญ และจำเป็นต่อการดำรงชีวิตที่ดีของบุคคล มีการประเมินทั้งลักษณะทางวัตถุที่แวดล้อมบุคคล และลักษณะทางจิตของบุคคลนั้น ๆ และกำหนดเกณฑ์ขึ้น เพื่อวัดว่าลักษณะต่าง ๆ นั้นผ่านตามเกณฑ์หรือไม่อย่างไร เกณฑ์ที่ว่านี้ หมายถึง เกณฑ์ที่บุคคลอาจกำหนดขึ้นเอง โดยเฉพาะ หรือหมายถึง เกณฑ์ที่กลุ่มหรือสังคมใด สังคมหนึ่งกำหนดขึ้น เป็นบรรทัดฐาน หรือเป็นสากล ซึ่งคำนี้เป็นหัวใจสำคัญในความหมายของคุณภาพชีวิต ตามข้อความข้างต้น⁷

วสิน อินทสระ ได้กล่าวไว้ว่า คุณภาพชีวิต คือความดีงามความสูงส่งของชีวิตด้านใน (ชีวิตมี 2 ด้าน คือ ด้านนอกกับด้านใน ด้านนอก หมายถึง ส่วนที่เกี่ยวกับร่างกาย ด้านใน หมายถึง ส่วนที่เกี่ยวกับจิตใจ) ทั้งสองด้าน หมายถึง ชีวิตที่ดีนั่นเอง ทุกคนต้องการชีวิตที่ดีหรืออย่างน้อยก็ดีกว่าเก่า ชีวิตจะมีคุณภาพดีได้ด้วยการงานที่เขาทำ ถ้าการงานที่เขาทำนั้นดี ก็จะทำให้คุณภาพชีวิตของเขาดีขึ้น การงานเช่นไร เรียกว่า การงานที่ดี คือ การงานที่ไม่เบียดเบียนตน และผู้อื่น สุจริต และมีประโยชน์รายได้ จะมากบ้างน้อยบ้างก็ไม่สำคัญเท่ากับการรู้จักครองตนของเขา คนมีรายได้มาก ไม่รู้จักครองตน ก็ไม่มีความสุข และมักจะหม่นไปทางความเลื่อม คนมีรายได้น้อย แต่รู้จักครองตน ยังสามารถดำรงตนให้ผาสุก เจริญมั่นคงได้ ทั้งสองพวกนี้มีให้เห็นเป็นตัวอย่างอยู่ทั่วไป เขาต้องหมั่นบริจจาคทรัพย์ทำบุญ หรือช่วยเหลือผู้อื่นบ้างตามกำลัง และตามความสมควร หมั่นรักษาศีล คือ รักษาความประพฤติ กิริยามารยาทให้ดูดี งามเหมาะสม ไม่เป็นที่รังเกียจของผู้พบเห็นคบหาสมาคม หมั่นเจริญภาวนา คือ อบรมจิตขัดเกลาจิตใจ ให้มีกิเลสเบาบาง เข้าใจเพื่อนมนุษย์ และปฏิบัติต่อ

⁶ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, (กรุงเทพฯ : บริษัท นานมีบุ๊คพับลิเคชั่นส์ จำกัด, 2546), หน้า 253, 366.

⁷พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุง, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 494 – 510.

เพื่อนมนุษย์อย่างถูกต้องดีงาม ทำชีวิตของตนให้สงบสุข และมีประโยชน์ (peaceful and useful life) นี่แหละคือคุณภาพชีวิตที่พึงปรารถนา⁸

ยุพา อุดมศักดิ์ ได้กล่าวไว้ว่า “คุณภาพชีวิต” หมายถึง คุณภาพในด้านสุขภาพร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม เศรษฐกิจการศึกษา การเมือง และศาสนา ซึ่งเป็นค่าเทียบเคียง ไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวแน่นอน กล่าวคือ ทุกคนหรือทุกประเทศอาจจะกำหนดมาตรฐานต่าง ๆ กันไปตามต้องการ และความต้องการในด้านคุณภาพชีวิตนี้ ย่อมเปลี่ยนแปลงไปได้ตามเวลาและภาวะ⁹

สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ ได้กล่าวไว้ว่า “คุณภาพชีวิต” สำหรับบางคน หรือคนบางกลุ่มคำว่า “คุณภาพชีวิต” หมายถึง ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน และอีกบางกลุ่มอาจหมายถึง การมีเวลาพักผ่อนหย่อนใจ บางกลุ่มอาจหมายถึง การให้โอกาสแก่บุคคลที่จะพัฒนาตนเองหรือบางกลุ่มอาจหมายถึง การมีสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย¹⁰

อวย เกตุสิงห์ ได้กล่าวไว้ว่า “คุณภาพชีวิต” หมายถึง การมีร่างกายปกติ มีจิตใจปกติ มีความสำเร็จในหน้าที่การงาน และมีความสำเร็จในสังคม ดังแผนภูมิต่อไปนี้ คือ¹¹

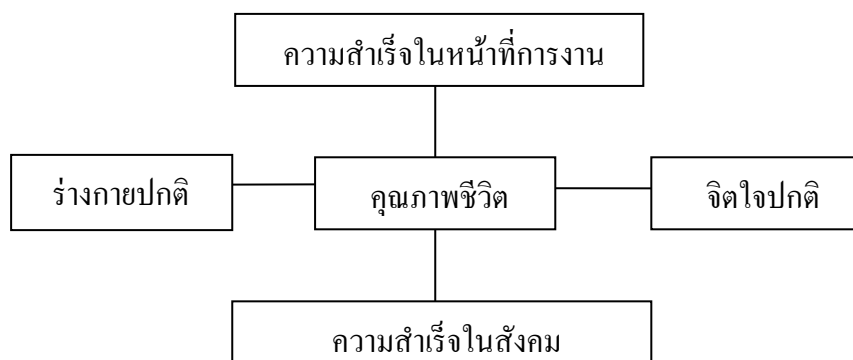
⁸วสิน อินทสระ, *คติชีวิตเพื่อชีวิตที่เติบโตและเข้มแข็ง*, พิมพ์ครั้งที่ 5, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมดา, 2543), หน้า 45 - 47.

⁹ยุพา อุดมศักดิ์, *แนวคิดหลักการและวิธีการทางประชากรศึกษา*, (กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2516), หน้า 41 - 42.

¹⁰สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, *การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม*, (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ, 2525), หน้า 1.

¹¹อวย เกตุสิงห์, *พลศึกษาและสุขศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต*, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2526), หน้า 1.

แผนภูมิที่ 2.2 คุณภาพชีวิต

ประเวศ วะสี ได้กล่าวไว้ว่า การไม่มีโรคก็ไม่ได้หมายความว่าสุขภาพดี และแม้มีโรคสุขภาพก็ดีได้ เพราะสุขภาพหมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์ ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคม และทางวิญญาณ หรือสุขภาวะที่สมบูรณ์ที่เชื่อมโยงกัน¹²

ผาสุก มุทฺธเมธา ได้กล่าวไว้ว่า ชีวิตที่มีคุณภาพเป็นชีวิตที่สามารถสนองตอบความต้องการของตนได้อย่างเหมาะสมกับอัตภาพ อยู่ในกรอบ และระเบียบแบบแผน วัฒนธรรมที่ดีงาม ตามมาตรฐานที่ยอมรับของสังคม พร้อมทั้งสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเหมาะสมกับสังคมที่เปลี่ยนแปลง ชีวิตจะมีคุณภาพได้ต้องอาศัยสถาบันต่าง ๆ ของสังคมร่วมกันทำหน้าที่ตามบทบาท¹³

เกษม จันทรแก้ว ได้กล่าวไว้ว่า คุณภาพชีวิต ในแง่ของสิ่งแวดล้อมนั้น หมายถึง การศึกษาความเป็นอยู่ของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับสถานภาพทางการศึกษา อนามัย และเศรษฐกิจ ตามลักษณะของสิ่งแวดล้อมทางชีวกายภาพ เชื้อชาติ วัฒนธรรม และวิธีการเลี้ยงดูโดยที่คุณภาพชีวิตนั้นขึ้นอยู่กับสภาพทั่วไปของสิ่งแวดล้อมทางชีวกายภาพ บุคคลอยู่ในที่ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ย่อมจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า บุคคลที่อยู่ในที่ขาดแคลนทรัพยากรสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตนั้นต้องขึ้นอยู่กับความพึงพอใจ ซึ่งมีความแตกต่างกันไปแต่ละบุคคลอีกด้วย¹⁴

¹²ประเวศ วะสี, พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ : ธรรมนูญสุขภาพของคนไทยเครื่องมือนวัตกรรมทางสังคม, (นนทบุรี : กระทรวงสาธารณสุข, 2545), หน้า 9.

¹³ผาสุก มุทฺธเมธา, คติชาวบ้านกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2535), หน้า 96.

¹⁴เกษม จันทรแก้ว, วิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2540), หน้า 28 – 29.

วิลาวัณย์ จรรย์ยานนท์ ได้กล่าวไว้ว่า ความหมายของคุณภาพชีวิต เป็นมโนคติหรือความคิดรวบยอด (Concept) ที่ประกอบด้วยคุณลักษณะของประชากรที่มีความสมบูรณ์ทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม มีคุณธรรม และทำประโยชน์ให้แก่สังคม และประเทศชาติ¹⁵

จากการศึกษาคำนิยามของคุณภาพชีวิตที่ท่านผู้รู้ได้ให้ความหมายไว้ต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิต หมายถึง การมีชีวิตที่ดี มีความสุข มีความสมบูรณ์ทั้งทางด้านสุขภาพ ได้แก่ สุขภาพกาย และสุขภาพจิต ด้านสังคม ได้แก่ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี และด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ การประกอบอาชีพ รายได้ เป็นต้น รวมทั้งเป็นความรู้สึกของการอยู่อย่างพอใจต่อองค์ประกอบต่าง ๆ ของชีวิต และที่มีส่วนสำคัญมากที่สุด ของบุคคลสามารถดำรงตนเองให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง และสังคม เป็นคนที่รู้จักการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และไม่ทำตนให้เป็นภาระที่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม

2.3.2 ความสำคัญของคุณภาพชีวิต

คุณภาพชีวิตมีความสำคัญทั้งต่อบุคคลและสังคม คุณภาพชีวิตเป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนดสร้างขึ้น และชวนชวนให้ได้มาด้วยตัวของมนุษย์เอง นอกจากนั้นยังเป็นเกณฑ์ หรือมาตรฐานที่จะทำให้มนุษย์ได้พัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายที่พึงปรารถนา บุคคลและครอบครัวที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีย่อมมีเป้าหมายในการดำเนินชีวิตให้ดีขึ้นในทุก ๆ ด้านอยู่ตลอดเวลา เป็นต้นว่า ด้านการศึกษา อาชีพรายได้ สุขภาพอนามัย คุณธรรมจริยธรรม ในลักษณะเช่นนี้เขาย่อมจะมีความสามารถในการปรับปรุงทั้งตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อมให้เกิดคุณค่าหรือประโยชน์สูงสุด ปัญหาต่าง ๆ ในสังคมก็จะลดลงหรือหมดไปได้ อาทิเช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การดำเนินชีวิตให้เจริญก้าวหน้าในทิศทางที่ถูกต้องตามครรลองที่ดีนั้นย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน เช่น มีหลักในการดำเนินชีวิตที่ดี มีผู้ชี้แนะข้อดีข้อเสีย ให้พิจารณาประพฤติปฏิบัติ และมีสิ่งแวดล้อมที่ดีเหมาะสมแก่การพัฒนาชีวิต แม้ว่าทุกคนต่างก็พยายามเพื่อจะพัฒนาชีวิตของตน เพื่อให้ชีวิตดำเนินในวิถีทางที่ถูกต้องก็ตาม แต่ก็มีอุปสรรคที่คอยฉุดรั้งความเจริญก้าวหน้าของการดำรงชีวิตอยู่เสมอ และอุปสรรคที่สำคัญนี้ก็คือ อบายมุข คือทาง

¹⁵วิลาวัณย์ จรรย์ยานนท์, “หน่วยที่ 10 ประชากรศึกษาเพื่อพัฒนาครอบครัว”, ใน เอกสาร การสอน ชุมติวิชาประชากรและประชากรศึกษา หน่วยที่ 6 - 10, พิมพ์ครั้งที่ 2, (นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2533), หน้า 515.

แห่งความเสื่อมความพินาศแห่งชีวิต และเป็นเหตุแห่งความย่อยยับ เป็นที่ทราบกันดีว่ารากฐานของปัญหาอาชญากรรม ส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุมาจากปัญหาทางเศรษฐกิจ¹⁶

ส่วนประเทศที่มีประชากรไม่มีคุณภาพชีวิตจะประสบกับปัญหาความล่าช้าหรือความล้มเหลวในการพัฒนาประเทศ ซึ่งเป็นปัญหาต่อเสถียรภาพความมั่นคง และความปลอดภัยของประเทศด้วย ดังนั้นประเทศทั้งหลายจึงใช้ความพยายามกันอย่างเต็มที่ ในการที่จะปรับปรุงพัฒนาประชากรที่ด้อยคุณภาพให้มีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น จนถึงระดับมาตรฐานที่สังคมต้องการ ทั้งนี้เพื่อช่วยให้บุคคล และสังคมเกิดความเจริญก้าวหน้า มีความสุขสมบูรณ์ และเกิดความมั่นคงปลอดภัยไปพร้อม ๆ กัน คุณภาพชีวิตมีความสำคัญทั้งต่อบุคคล และสังคมอย่างยิ่ง โดยผู้มีคุณภาพชีวิตจะช่วยให้ตนเอง และสังคมเกิดลักษณะ 5 ประการดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ คือ

1) บุคคลจะมีการดำรงชีวิตในแนวทางที่ดีใช้วิธีการอันชอบธรรมในการสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ของตนโดยไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนแก่ตนเอง และผู้อื่น

2) บุคคลจะมีการสร้างสรรค์พัฒนา คิดปรับปรุงตนเอง สังคม และสิ่งแวดล้อมให้ดีขึ้นอยู่เสมอ

3) บุคคลจะใช้ภูมิปัญญา เหตุผล และวิธีการแห่งสันติในการแก้ปัญหาต่าง ๆ

4) บุคคลจะมีการยอมรับในคุณค่า และความสำคัญของตนเอง ผู้อื่น สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังนั้นการอยู่ร่วมกันในสังคมจึงมีปัญหา และความขัดแย้งน้อย

5) บุคคลจะเป็นพื้นฐานของครอบครัว และสังคมที่มีความสงบสุข มีความเจริญก้าวหน้า มีเสถียรภาพความปลอดภัย ความเป็นปึกแผ่นมั่นคง และความเป็นระเบียบเรียบร้อย¹⁷

สรุปได้ว่า ความสำคัญของคุณภาพชีวิตนั้นมีส่วนที่เชื่อมโยงกันและกัน คือเมื่อบุคคลใดจะได้สังคมที่ดี แต่ถ้าบุคคลนั้นแล้วในสังคมนั้นก็เลวตามไปด้วย ดังนั้น หากปรารถนาสังคมที่พึงประสงค์ก็จำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์ที่ถูกต้อง และเมื่อต้องการอยู่ในสังคมที่ดีมีสันติสุข ก็จำเป็นต้องสนับสนุนพฤติกรรมที่ดีงาม ความสัมพันธ์ที่ทุกคนพึงปรารถนานั้น ต้องสร้างจาก

¹⁶ ตรีสุข พลากร, “การใช้พุทธธรรมในการพัฒนาชีวิต : ศึกษากรณีผู้พันโทที่เข้ารับการอุปสมบท ณ วัดหนองปลิง ตำบลคอนแสลบ อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยรามคำแหง), 2545, หน้า 67.

¹⁷ จำสับเอกมนตรี พลเยี่ยม, “แนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตของพลทหารกองประจำการในกองร้อย จังหวัดทหารบกร้อยเอ็ด”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2549), หน้า 10 - 11.

พฤติกรรมอันเหมาะสมดีงาม ซึ่งสอดคล้องกับบทบาทหน้าที่ของตนในสังคม อันอาจมีอยู่หลายด้านหลายมุมมอง แล้วแต่ว่าเป็นความสัมพันธ์กับผู้ใด เช่น แต่ละคนเป็นลูกของพ่อแม่ และโตขึ้นก็จะเป็นพ่อแม่ของลูกด้วย เมื่อเข้าเรียนก็เป็นศิษย์ของครูบาอาจารย์ ฯลฯ บทบาทหน้าที่ของแต่ละคนในสังคมจึงนับว่ามีอยู่หลายด้าน การกำหนดความประพฤติการปฏิบัติที่ถูกต้องสอดคล้องกับกฎเกณฑ์หรือหลักการตามธรรมชาติอันจะทำให้เกิดความผาสุกกลมเกลียว และทำให้สังคมมีความก้าวหน้าอย่างมั่นคง จึงเป็นสิ่งสำคัญ

2.3.3 องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

องค์การอนามัยโลก ได้แบ่งองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านระดับความเป็นอิสระของบุคคล ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านความเชื่อส่วนบุคคล ต่อมาในค.ศ. 1995 ทีมพัฒนาคุณภาพชีวิตขององค์การอนามัยโลก ได้จัดองค์ประกอบใหม่ โดยรวมองค์ประกอบบางด้านเข้าด้วยกันคือ ด้านร่างกายกับด้านระดับความเป็นอิสระของบุคคลและ ด้านจิตใจกับด้านความเชื่อส่วนบุคคล จึงเหลือเพียง 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1) **ด้านร่างกาย (Physical Domain)** คือ การรับรู้สภาพทางด้านร่างกายของบุคคล ซึ่งมีผลต่อชีวิตประจำวัน เช่น การรับรู้สภาพความสมบูรณ์แข็งแรงของร่างกาย การรับรู้ถึงความรู้สึกสบาย ไม่มีความเจ็บปวด การรับรู้ถึงความสามารถที่จะจัดการกับความเจ็บปวดทางร่างกายได้ การรับรู้ถึงผลกำลังในการดำเนินชีวิตประจำวัน การรับรู้ถึงความเป็นอิสระที่ไม่ต้องพึ่งพาผู้อื่น การรับรู้ถึงความสามารถในการเคลื่อนไหวของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการทำงาน การรับรู้ว่าคุณไม่จำเป็นต้องพึ่งพาต่าง ๆ หรือการรักษาทางการแพทย์อื่น ๆ เป็นต้น

2) **ด้านจิตใจ (Psychological Domain)** คือ การรับรู้สภาพทางจิตใจของตนเอง เช่น การรับรู้ความรู้สึกทางบวกที่บุคคลมีต่อตนเอง การรับรู้ภาพลักษณ์ของตนเอง การรับรู้ถึงความรู้สึกภาคภูมิใจในตนเอง การรับรู้ถึงความมั่นใจในตนเอง การรับรู้ถึงความคิด ความจำ สมาธิ การตัดสินใจ และความสามารถในการเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ของตน การรับรู้ถึงความสามารถในการจัดการกับความเศร้า หรือกังวล การรับรู้เกี่ยวกับความเชื่อต่าง ๆ ของตน ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ถึงความเชื่อด้านวิญญาณ ศาสนา การให้ความหมายของชีวิต และความเชื่ออื่น ๆ ที่มีผลในทางที่ดีต่อการดำเนินชีวิต มีผลต่อการเอาชนะอุปสรรค เป็นต้น

3) **ด้านความสัมพันธ์ทางสังคม (Social Relationships)** คือ การรับรู้เรื่องความสัมพันธ์ของตนกับบุคคลอื่น การรับรู้ถึงการที่ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลอื่นในสังคม การรับรู้

ว่าตนได้เป็นผู้ให้ความช่วยเหลือบุคคลอื่นในสังคมด้วย รวมทั้งการรับรู้ในเรื่องอารมณ์ทางเพศ หรือการมีเพศสัมพันธ์

4) **ด้านสิ่งแวดล้อม (Environment)** คือ การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิต เช่น การรับรู้ว่าคุณมีชีวิตอยู่อย่างอิสระ ไม่ถูกกักขัง มีความปลอดภัยและมั่นคงในชีวิต การรับรู้ว่าคุณได้อยู่ในสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ดี ปราศจากมลพิษต่าง ๆ การคมนาคมสะดวก มีแหล่งประโยชน์ด้านการเงิน สถานบริการทางสุขภาพและสังคมสงเคราะห์ การรับรู้ว่าคุณมีโอกาสที่จะได้รับข่าวสาร หรือฝึกฝนทักษะต่าง ๆ การรับรู้ว่าคุณได้มีกิจกรรมสันทนาการ และมีกิจกรรมในเวลาว่าง เป็นต้น¹⁸

อาร์ชี ชาร์มา (Sharma) ผู้เชี่ยวชาญของยูเนสโก (UNESCO) ได้กล่าวไว้ว่า ชีวิตจะมีคุณภาพได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบสำคัญอีก 5 ประการ ดังนี้

1) **มาตรฐานการครองชีพหรือระดับความเป็นอยู่ (Level of Living)** ประกอบไปด้วยปัจจัยย่อยอีก 5 ประการ คือ รายได้ประชากรต่อหัว สุขภาพ ที่อยู่อาศัย สวัสดิการทางสังคม และการศึกษา ระดับความเป็นอยู่ของบุคคล และครอบครัวจะดีขึ้น ถ้าประเทศมีรายได้สูงสมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพดี มีที่อยู่อาศัยที่มีความมั่นคงปลอดภัย รัฐจัดการศึกษาพื้นฐานเพื่อการมีอาชีพ และจัดโอกาสทางการศึกษาที่ดีให้พอเพียงอย่างทั่วถึง ตลอดจนการจัดหลักประกันเรื่องสวัสดิการสังคม เมื่อเจ็บป่วย พักการ และเมื่อชราหรืออาจรวมถึงการตกงาน และเมื่อถึงคราวที่มีรายได้ต่ำ

2) **สถานะการเปลี่ยนแปลงประชากร (Population Dynamics)** ประกอบไปด้วยปัจจัยย่อยอีก 5 ประการ คือ อัตราเพิ่มประชากร อัตราการเกิด อัตราการตาย องค์ประกอบด้านอายุ และการย้ายถิ่นรัฐจำเป็นต้องจัดบริการต่าง ๆ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สวัสดิการ การศึกษา การแพทย์ และสาธารณสุข ศาสนา สาธารณูปโภคให้พอเหมาะกับขนาดของประชากรแต่ละชุมชน จะเป็นเพศใด ประชากรวัยเด็ก วัยทำงานหรือวัยชรา นั่นคือไม่ว่าจะมีคนเกิดที่ไหน ตายที่ไหน หรือจะตั้งหลักแหล่งที่ไหนประกอบอาชีพใด ปริมาณเท่าใด จะต้องเกี่ยวข้องกับการจัดการของรัฐทั้งสิ้น

3) **ทรัพยากร (Resources)** ประกอบไปด้วยปัจจัยย่อยอีก 5 ประการ คือ มนุษย์ อาหาร เงินทุน ธรรมชาติ และเทคโนโลยี ทรัพยากรที่สำคัญที่สุด คือ ทรัพยากรมนุษย์ เพราะถ้ามนุษย์มีคุณภาพมีความคิดวิเคราะห์วิจารณ์ตัดสินใจเลือกที่ฉลาดในการดำเนินชีวิตประจำวัน และประกอบอาชีพที่ดี จะทำประโยชน์ให้กับตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติได้อย่างมหาศาล และในทางตรงกันข้าม ทรัพยากรมนุษย์ก็อาจทำลายทุกสิ่งทุกอย่างที่ได้สร้างสมไว้เป็นเวลาอันยาวนาน

¹⁸ <<http://www.dmh.moph.go.th/test/whoqol/>> (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ.

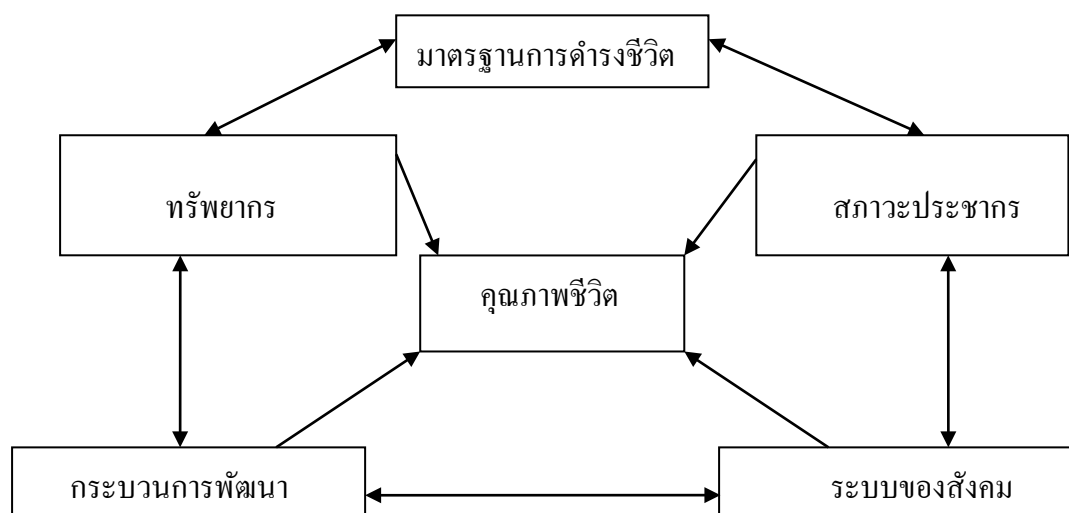
ให้สูญสิ้นไปในชั่วพริบตา ดังนั้น ในยุคของวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีเจริญมากยิ่งขึ้นต้องเน้นในเรื่องจิตใจ และคุณธรรมควบคู่กันไปให้มากด้วย อย่างไรก็ตามทรัพยากรธรรมชาติที่มีอย่างจำกัด นับวันจะหมดไปทุกวัน อันเนื่องจากการต้องการของประชากรที่เพิ่มอย่างรวดเร็ว ซึ่งเกินกว่าที่มนุษย์จะสามารถจัดหาทรัพยากรธรรมชาติมาตอบสนองให้ทันกับปริมาณเพิ่มของประชากรได้ ในระดับครอบครัวก็เช่นเดียวกัน ต้องพยายามอบรมเลี้ยงดูให้การศึกษา ชี้นำให้สมาชิกเป็นคนมีคุณธรรม มีความรู้ ความสามารถ และมีคุณภาพ รู้จักวิธีจัดหา และใช้ทรัพยากรของครอบครัว และชุมชนอย่างคุ้มค่าประหยัด มีประสิทธิภาพ ยิ่งกว่านั้นครอบครัวต้องมีความสามารถจัดหาทรัพยากรให้พอเพียงกับสมาชิกในแต่ละช่วงเวลาได้เป็นอย่างดี

4) ระบบสังคม และวัฒนธรรม (Socio - Cultural System) ประกอบไปด้วยปัจจัยย่อยอีก 5 ประการ คือ ระบบสังคม ค่านิยมทางศาสนา วิถีชีวิต ค่านิยมทางวัฒนธรรม และระบบการปกครอง เป็นที่ทราบกันว่ามนุษย์เป็นสัตว์สังคม ไม่สามารถจะแยกตัวอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ จึงต้องอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเมื่อสังคมขยายตัวเพิ่มขึ้น และมีความสลับซับซ้อนมากขึ้นจึงต้องมีระบบ มีกฎเกณฑ์ที่เรียกว่า รูปแบบการปกครอง ที่นำไปสู่การปฏิบัติอันเกิดจากความเชื่อ ความศรัทธา และค่านิยมทางศาสนา จนเป็นวิถีชีวิตของสมาชิกนั้น ๆ ที่เรียกว่า วัฒนธรรม ทั้งนี้เพื่อความสงบสุขร่วมกัน อันจะนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตทุกระดับ อย่างไรก็ตามระบบสังคม และวัฒนธรรมของแต่ละสังคมย่อมมีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกัน ดังปรากฏในแต่ละสังคม

5) กระบวนการพัฒนา (Process of Development) โดยประกอบไปด้วยปัจจัยย่อยอีก 5 ประการ คือ ลำดับความสำคัญของการพัฒนา ประสิทธิภาพ และความสามารถของบุคคล การพัฒนาเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม และการพัฒนาระบบการค้า การพัฒนาเป็นกระบวนการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น โดยจะต้องกระทำอย่างต่อเนื่อง และสอดคล้องสัมพันธ์กันกับปัจจัยทางสังคม สภาพแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติในด้านคุณภาพชีวิตทั้งระดับบุคคล ครอบครัว และประเทศนั้น ดังนั้นประชากรแต่ละสังคมจะต้องมีการพัฒนาอยู่เสมอเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายการมีคุณภาพชีวิตที่ดี ตามที่สังคมจะกำหนดเกณฑ์มาตรฐานได้ โดยพิจารณาจากปัจจัยสำคัญดังกล่าวแล้ว อย่างไรก็ตาม องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตทั้ง 5 ประการ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันประดุจลูกโซ่ ดังแผนภูมิวงจรสัมพันธ์ขององค์ประกอบคุณภาพชีวิต ดังนี้¹⁹

¹⁹วิลาวัณย์ จรรย์ยานนท์ และคณะ, *ภาวะประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต*, (กรุงเทพ ฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2528), หน้า 20 – 59.

แผนภูมิที่ 2.3 วงจรสัมพันธ์ขององค์ประกอบของคุณภาพชีวิต

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของคุณภาพชีวิตนั้นประกอบไปด้วยปัจจัยย่อยมากมาย นอกเหนือไปจากปัจจัยพื้นฐาน คือเรื่องเกี่ยวกับปัจจัย 4 ที่เป็นพื้นฐานทางด้านร่างกายเพื่อที่จะไม่ให้โรคภัยไข้เจ็บคอยเบียดเบียน ตลอดจนการศึกษา และวิธีเสริมสร้างคุณธรรม และจริยธรรม ที่ดีเพื่อให้สามารถต่อสู้ฝ่าฟันกับอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น และมีความเข้มแข็งที่จะพัฒนาตนเอง ส่วนในด้านจิตใจนั้น ทุกคนปรารถนาที่จะมีความสุข แต่การที่จะมีความสุขได้นั้นก็ต้องมีองค์ประกอบไปด้วยปัจจัยหลายอย่างชีวิตที่เป็นสุขควรประกอบด้วยปัจจัยใดบ้าง คำตอบน่าจะมีหลากหลายและแน่นอนที่จะต้องผสมผสานกลมกลืนกันไป

2.3.4 การกำหนดเป้าหมายของคุณภาพชีวิต

การกำหนดเป้าหมายของคุณภาพชีวิต เป็นจุดเริ่มต้น และเป็นรากฐานของคุณภาพชีวิตเป้าหมายของคุณภาพชีวิตเปรียบได้กับเข็มทิศ สำหรับชี้ทางเดินชีวิตให้ถึงจุดหมาย บุคคลที่ต้องการความสำเร็จในชีวิต ต้องกำหนดเป้าหมายของคุณภาพชีวิตของตนเองให้เหมาะสม เป้าหมายของคุณภาพชีวิตแบ่งออกเป็น 3 ระดับดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) เป้าหมายของคุณภาพชีวิตระดับพื้นฐาน ได้แก่ การศึกษาหาความรู้ มีความประพฤติดีพึ่งตนเองได้ และสามารถประกอบอาชีพที่สุจริตได้²⁰ แนวทางที่จะนำความรู้ความประพฤติดมาพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น มีสาระสำคัญดังนี้

²⁰ สมภพ ชีวรัฐพัฒน์, จริยธรรมกับชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ : นานาสีพิมพ์), หน้า

- 1.1) พัฒาวิสัยและคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับตนเอง
- 1.2) รู้จักแสดงความเคารพต่อบิดามารดา ครูอาจารย์ด้วยความสุภาพ
- 1.3) ตั้งใจหาความรู้
- 1.4) ฝึกมารยาทพื้นฐานของสังคม
- 1.5) ในการแสวงหาทรัพย์ ต้องมีเป้าหมายในการแสวงหา คือต้องมีอาชีพที่

สุจริต²¹

2) เป้าหมายของคุณภาพชีวิตระดับกลาง ได้แก่ ความต้องการความสุขในการครองเรือน มีคู่ครองที่ดีมีบุตรที่เชื่อฟัง มีทรัพย์สมบัติ และมีเพื่อนที่ดี เป็นต้น²² แนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในระดับกลาง มีสาระสำคัญดังนี้

- 2.1) การปฏิบัติต่อมารดา บิดา ด้วยการทำให้ท่านสบายใจ
- 2.2) มีความเคารพ เกรงใจ ทุกคนที่มีคุณธรรม
- 2.3) มีความสามัคคีในครอบครัว มีความรักให้กันและกัน
- 2.4) ให้กำลังใจและชื่นชมเมื่อทำดี และตำหนิเมื่อทำผิด
- 2.5) ฝึกลูกให้รู้จักช่วยเหลือตนเอง ปลูกฝังคุณธรรมให้กับลูก
- 2.6) ไม่ใช้อารมณ์ตัดสินปัญหา ควรใช้เหตุผล
- 2.7) สามีภรรยารู้จักครองใจกันด้วยหลักภรรยาธรรม
- 2.8) มีความสันโดษ ไม่สร้างหนี้สิน
- 2.9) คบเพื่อนดีไม่คบคนพาล²³

3) เป้าหมายของคุณภาพชีวิตระดับสูง ได้แก่ ความต้องการการพ้นทุกข์ จึงต้องประพฤติธรรมมีอุดมมุ่งหมาย และเพื่อบริพพาน เพื่อการครองชีวิตที่ประเสริฐ เป็นการพัฒนาจิตใจให้หมดกิเลสเป็นเป้าหมายสูงสุดของชีวิตที่มนุษย์ต้องการ เป็นการดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการกำหนดเป้าหมายในระดับสูง มีหลักปฏิบัติดังนี้

3.1) ทวนกระแสกิเลสเพื่อเอาชนะสิ่งทั้งปวงมีชีวิตอยู่ด้วยการทวนกระแส ไม่ปล่อยชีวิตไปตามกระแส คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง

²¹ ศศ.ดร. ชาติชาย พัทธกัณฐนาคม, “การพัฒนาคุณภาพชีวิต”, ใน สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต ประจำปี 2551, (กรุงเทพฯ : นวสาส์นการพิมพ์, 2551), หน้า 425 – 426.

²² สมภพ ชีวรัฐพัฒน์, จริยธรรมกับชีวิต, อ่างแล้ว, หน้า 110.

²³ ศศ.ดร. ชาติชาย พัทธกัณฐนาคม, “การพัฒนาคุณภาพชีวิต”, ใน สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต ประจำปี 2551, อ่างแล้ว, หน้า 421 – 422.

3.2) ใช้ปัญญาเลิกความมมกาย เพราะความมมกายเป็นเครื่องบั่นทอนชีวิต

3.3) พิจารณาความทุกข์ด้วยปัญญา จิตที่มั่นเป็นทุกข์ก็จะหายไป แต่ถ้าพิจารณาความทุกข์ด้วยปัญญา ความทุกข์ก็จะหายไป

3.4) ใช้ปัญญาพิจารณาทุกสิ่งล้วนเป็นอนิจจัง ชีวิตเกิดมามีดับเห็นปัจจัยที่ทำให้ดับจึงไม่ยึดมั่นถือมั่น ถือในสภาวะธรรมทั้งหลาย

3.5) พัฒนาจิตที่ปลอดภัยพ้นจากกิเลสเป็นจิตที่มีสุภาพจิตที่ดี มีความสะอาดสว่าง สงบ หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดมีนิพพานเป็นที่สุด²⁴ เป้าหมายของคุณภาพชีวิตทั้ง 3 ระดับนั้น ขึ้นพื้นฐานเพื่อต้องการให้มีการครองตน ครองงานที่ดี ระดับกลางเพื่อมีความสุขในการครองเรือน และระดับสูงเพื่อการครองชีวิตที่ประเสริฐ เพื่อความพ้นทุกข์²⁵

สรุปได้ว่า การกำหนดเป้าหมายของชีวิต จุดเริ่มต้นที่กล่าวไว้ในข้อแรก คือความรู้เป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิต ก็เพราะเพื่อที่จะประกอบอาชีพและดำเนินกิจการในสังคมเพื่อที่จะนำไปสู่ในเป้าหมายต่อไปก็คือ การทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อครอบครัว ด้วยการบำรุงมารดาบิดา บุตร ภรรยาและสามี เป็นการปฏิบัติตนให้เหมาะสมเพื่อจะดำรงวงศ์สกุลให้มั่นคงสืบไป สุดท้ายคือการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับสูง เพื่อให้เกิดความก้าวหน้าต่อไปเพื่อพัฒนาจิตใจให้หมดจากกิเลสบรรลุนิพพานได้นั้น ต้องปฏิบัติด้วยการละชั่ว ทำดี ทำจิตให้หมดจากกิเลสเครื่องเศร้าหมอง อันเปรียบเป็นบันไดก้าวเดินของพุทธบริษัท ผู้มีศรัทธามั่นคงในพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์

2.3.5 เกณฑ์การประเมินคุณภาพชีวิต

นักวิชาการและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเกณฑ์การประเมินคุณภาพชีวิตของประชากร ได้พยายามศึกษาหาหลักเกณฑ์มาประเมินคุณภาพชีวิตให้ได้ว่าบุคคลใดหรือสังคมใดมีคุณภาพชีวิตอยู่ในระดับใด มีมากน้อยเพียงใด เพราะการที่จะประเมินออกมาเป็นค่าตายตัว และกำหนดให้เป็นสากลย่อมทำได้ยากยิ่ง เพราะข้อเท็จจริงที่ได้รับอาจทำให้คลาดเคลื่อนและเชื่อถือไม่ได้ เช่น บุคคลที่ได้รับการศึกษาสูงมีสถานภาพทางสังคมสูง มีบ้านหลังใหญ่โตพร้อมด้วยอุปกรณ์ที่สามารถอำนวยความสะดวกทุกประการ ก็ไม่อาจจะประเมินได้ว่ามีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าบุคคลที่มีชีวิตแร้นแค้น และมีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่าเสมอไป จึงทำให้ผลจากการศึกษาเกณฑ์การประเมินคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ แนวความคิด สภาพแวดล้อม

²⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 431 – 432.

²⁵ สมภพ ชีวรัฐพัฒน์, จริยธรรมกับชีวิต, อ้างแล้ว, หน้า 110.

เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ของบุคคลและหน่วยงานที่ทำการศึกษาไว้²⁶ ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญได้ใช้หลักเกณฑ์ในการประเมินคุณภาพชีวิตไว้ 2 ด้าน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

องค์การยูเนสโก (Unesco) ได้กำหนดเกณฑ์การประเมินคุณภาพชีวิตไว้ 2 ด้าน มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ด้านวัตถุวิสัย (Objective) การประเมินด้านวัตถุวิสัย วัดได้โดยอาศัยข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นรูปธรรมสามารถมองเห็นได้ นับได้ เช่น ด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ดังมีตัวอย่างเช่น

- 1.1) อาหารและโภชนาการ
- 1.2) สุขภาพ
- 1.3) การศึกษา
- 1.4) สภาพแวดล้อม และรายได้
- 1.5) การมีงานทำ
- 1.6) สถานภาพสตรี

2) ด้านจิตวิสัย (Subjective) เป็นการประเมินข้อมูลด้านจิตวิทยา ซึ่งอาจทำได้โดยการสอบถามความรู้สึก และเจตคติต่อประสบการณ์ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับชีวิต การรับรู้สภาพต่อการเป็นอยู่ การดำรงชีวิต รวมทั้งสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ดังมีตัวอย่างเช่น

- 2.1) การมีงานทำ
- 2.2) การพักผ่อน
- 2.3) การรับประทานอาหาร
- 2.4) การหลับนอน
- 2.5) การติดต่อทางสังคม
- 2.6) การเป็นพ่อแม่ที่มีครอบครัว
- 2.7) การประกอบอาชีพที่มีรายได้มั่นคง
- 2.8) ความรัก
- 2.9) สิ่งแวดล้อม

²⁶ศิริ ฮามสุโพธิ์, เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับการดำรงชีวิตในท้องถิ่น, (เลข : ภาควิชาสังคมวิทยา คณะวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูเลย, 2533), หน้า 124.

2.10) การยอมรับตนเอง²⁷

สรุปได้ว่า อย่างไรก็ตามเกณฑ์การประเมินคุณภาพชีวิต ที่ใช้วัดว่าบุคคลหรือสังคมใดอยู่ในระดับใดยังไม่อาจสรุปให้ชัดเจนแน่นอนได้ เพราะเกณฑ์ต่าง ๆ ที่นำมาใช้วัดมักเกิดจากแนวความคิดประสบการณ์ และผลการศึกษาวิจัยของนักวิชาการ ตลอดจนองค์กรที่รับผิดชอบ และเกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรแตกต่างกัน แต่โดยรวมแล้วเกณฑ์ที่นำมาใช้ มักจะมีทิศทางและเป้าหมายเดียวกัน คือทางด้านร่างกาย จิตใจ และการได้รับรัฐสวัสดิการเป็นหลัก เช่น สุขภาพร่างกาย การศึกษา ที่อยู่อาศัย ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การมีงานทำ การได้รับบริการทางด้านสาธารณสุข โภค สาธารณูปการ การมีส่วนร่วมทางการเมือง และการยอมรับนับถือจากสังคมเป็นสำคัญทั้งนี้ก็นำมาปรับปรุงแก้ไขเป็นหลัก

2.4 หลักพุทธธรรม 4

พุทธธรรมคือธรรมมีอุปการะมาก (Virtues of great assistance) เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า จักร 4 คือธรรมที่เป็นเครื่องช่วยให้สามารถสร้างสมความดีอื่น ๆ ทุกอย่าง และช่วยให้ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในชีวิต บรรลุความงอกงามไปบุญ²⁸ พุทธธรรม จึงหมายถึง ธรรมที่นำเราไปสู่ ความรุ่งเรือง ส่วนจักร 4 เปรียบดุจล้อรถที่นำเราไปสู่จุดหมายในแง่มมหรือมิตที่ซับซ้อนและ ลึกซึ้งของชีวิต หรือการที่เราจะสามารถเข้าถึงบุญกุศลที่เคยได้ทำมาในอดีตภพ อดีตชาติ ดังนั้นจึง เรียกจักรธรรมทั้ง 4 เป็นจักร หรือวงล้อสำคัญ ที่จะชักนำชีวิตของเราดำเนินไปในวิถีทางที่ถูกต้อง สอดคล้องลงตัว ทั้งนี้ชีวิตจะเจริญก้าวหน้าได้ ต้องอาศัยปัจจัยทั้งภายนอก และภายใน จึงจะสามารถ นำชีวิตไปถึงจุดหมายปลายทางได้ด้วยความสำเร็จ เราจะต้องพิจารณาองค์ประกอบของจักรธรรม หลักการในเรื่องของจักร 4 นี้ นับได้ว่าเป็นการให้คำแนะนำหรือสอนหลักการหรือวิธีการในการ ดำรงชีวิต ให้กับบุคคลทั้งหลายในทุกระดับชั้นได้เป็นอย่างดีซึ่งก็ขึ้นอยู่กับว่าใครจะมีบทบาท ความรู้อย่างไร ใครที่จะแสวงหาถิ่นที่จะทำให้บุคคลนั้น ๆ มีความสุข ความเจริญ ในชีวิตตั้งแต่ ระดับปุถุชน ไปจนถึงระดับอริยบุคคลเลยก็ได้

²⁷UNESCO, *Evaluating the Quality of Life in Belgium*, (Social Indicators Research 8, 1980), p.312.

²⁸พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 12, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 114.

2.4.1 ปฎิรูปเทศาภิบาล (การอยู่ในถิ่นที่ดี)

(1) ความหมายของปฎิรูปเทศาภิบาล

สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พมพ. รัชกาลที่ ๖) ได้ให้ความหมายของปฎิรูปเทศาภิบาลไว้ว่า คือ การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม เรียกตามภาษาบาลีว่า “ปฎิรูปเทศาภิบาล” แยกออกเป็น 3 บท คือ “ปฎิรูป” ว่าสมควร หรือเหมาะสม “เทศา” ว่า ถิ่น สถานที่ บ้าน เมือง ประเทศ “วาสะ” ว่าการอยู่ แปรรวมกันว่า “การอยู่ในถิ่นที่เหมาะสม” แต่โดยเฉพาะ เทศา นั้น หมายถึง ถิ่นทั่วไป จะอยู่ในบ้านในเมือง หรือในประเทศ แต่โดยเฉพาะเทศานั้น หมายถึง ถิ่นทั่วไป²⁹

ศ.พิเศษจำนง ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต ได้ให้ความหมายของปฎิรูปเทศาภิบาลไว้ว่า สถานที่ที่เป็นสิ่งแวดล้อมที่สำคัญสามารถที่จะทำให้จิตใจของเราหันเหไปทางไหนก็ได้³⁰

พันเอกปิ่น มุกขนันต์ ได้ให้ความหมายของปฎิรูปเทศาภิบาลไว้ว่า ปฎิรูปเทศาภิบาลแปลว่า ประเทศมีรูปเฉพาะ หมายความว่า ประเทศเสรี มีเอกราชเป็นของตนเอง มีสัญลักษณ์ศักดิ์ศรี เป็นของตนเอง มีระบบการปกครองเป็นของตนเอง³¹

อร่าม อินพุ่ม ได้ให้ความหมายของปฎิรูปเทศาภิบาลไว้ว่า ถิ่นที่เหมาะสม หมายถึง ถิ่นทั่วไป หรือประเทศที่ผู้คนอยู่กันอย่างสงบ ประกอบสัมมาอาชีวะกันอย่างมีความสุข ประชาชนอยู่กันอย่างมีน้ำใจไมตรี เอื้ออารี สามัคคีปองคอง ผู้คนตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม³²

สรุปได้ว่า ความหมายและไวพจน์ของปฎิรูปเทศาภิบาล คือถิ่นที่เหมาะสมกับตัวเราทางโลก หมายถึง ประเทศที่มีภูมิปัญญาและถิ่นฐานอันเหมาะสม แก่การครองชีพของตน ๆ โดยกิจการต่าง ๆ การทำงาน การอยู่อาศัย ทางธรรม หมายถึง ประเทศที่มีสัตบุรุษ คือท่านผู้มีสันดานสงบระงับ ดังนั้น ในแต่ละบุคคลต้องค้นหาตัวเองให้ได้ก่อนว่าชอบสิ่งไหน แล้วจึงแสวงหาถิ่นที่ตนเองต้องการ ที่เหมาะกับตนเอง เหมาะสมกับฐานะ และประโยชน์ต่อครอบครัว สิ่งที่สำคัญคือ

²⁹สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พมพ. รัชกาลที่ ๖), มงคลยอดชีวิต (ฉบับสมบูรณ์), (กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, 2546), หน้า 74.

³⁰ศ.พิเศษจำนง ทองประเสริฐ ราชบัณฑิต, รวมบทความสารคดีเชิงศาสนา, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, 2547), หน้า 110.

³¹พันเอกปิ่น มุกขนันต์, มงคลชีวิต ภาค 1, (กรุงเทพฯ : มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2535), หน้า 246.

³²อร่าม อินพุ่ม, มงคลชีวิต 38 ประการสำหรับผู้ครองเรือน, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เพชรกะรัต, 2537), หน้า 35.

ถิ่นนั้นต้องเป็นถิ่นที่มีคนประพฤติดรณกันมาก เพราะเมื่อผู้คนมีศีลมีธรรมสังคมย่อมสงบสุข ผู้คนตั้งมั่นมีศีลมีธรรม สังคมก็สงบสุข

(2) ลักษณะของปฏิรูปทศวาสะ

ลักษณะของถิ่นที่เหมาะสมนั้นมีลักษณะสมบูรณ์ 5 ประการ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ถิ่นที่เป็นศูนย์กลาง หมายถึง ถิ่นที่เป็นที่รวมระเบียบแบบแผน ลัทธิประเพณี ศีลธรรมวัฒนธรรม และเป็นที่มาของประชาชนในถิ่นและต่างถิ่นจากทิศทั้ง 4 เมื่อคนหมู่มากมารวมกันย่อมจะเกิดพฤติกรรมต่าง ๆ เช่น แย่งอาหารการกิน แย่งถิ่นกันอยู่ แย่งคู่กันพิศวาส และแย่งอำนาจกันเป็นใหญ่ มีประสบการณ์สิ่งแวดล้อมทั้งดี และไม่ดี คนฉลาดสามารถปรับตนให้เป็นคนดี ทำแต่ดี มีชีวิตอยู่ดีกินดีได้ แต่คนโง่มักล้มตัวกลายเป็นคนชั่วทำแต่ชั่ว ต้องมีชีวิตอยู่ชั่วกินชั่ว ดังนั้นท้องถิ่นจึงควรเร่งพัฒนาให้มีหลักฐานจรรยา และระเบียบวินัย เมื่อคนในครอบครัวแต่ละครอบครัวมีจรรยา และระเบียบวินัยแล้ว จะช่วยให้ส่วนใหญ่ คือ ประชาชาติเจริญก้าวหน้า เพราะว่าประเทศจะเจริญก้าวหน้าเป็นอารยประเทศ อยู่ที่พลเมืองในประเทศ แต่ละคนเป็นอารยชนก็อยู่ที่ความมีจรรยา และระเบียบวินัย

2) ถิ่นที่มีการอาชีพสะดวก หมายถึง ถิ่นที่ทำมาหาเลี้ยงชีพได้ง่าย ช่วยให้ผู้อยู่คิดตั้งเนื้อตั้งตัวได้เอง เร่งรัดก่อสร้างตัวให้เป็นหลักแหล่ง มีบ้านเรือนเป็นของตนเอง มีที่ดินเป็นของตนเอง สร้างการอาชีพที่เป็นหลักทรัพย์ เช่น มีเรือกสวน ไร่นามั่นคง ประกอบการงานของตนตามลำพังตน ให้เป็นขึ้นเป็นอันเป็นลำเป็นสัน เพื่อยังบริโภคทรัพย์ให้เกิดแก่ตน และประเทศชาติ ทำให้ตนและครอบครัวได้อยู่ดีกินดี มีหน้ามีตาเป็นเกียรติยศ เมื่อผู้อยู่แต่ละคนพึ่งตนสร้างหลักฐานได้แล้ว แม้จะพึ่งผู้อื่นบ้าง ก็มีคุณความดีพอพึ่งพาอาศัยผู้อื่นได้ และอำนวยความสะดวกให้เขาเป็นที่พึ่งของตนเองได้ด้วย ทั้งนี้ ก็เท่ากับตนพึ่งตนเอง คือ พึ่งคุณความดีของตนซึ่งช่วยให้เขาพลอยยินดีให้ตนพึ่งเขาและเมื่อช่วยตัวเองได้แล้วก็ช่วยครอบครัว ช่วยคณะญาติ ช่วยเพื่อนร่วมบ้าน และช่วยชาติได้ในคราวที่ชาติต้องการ

3) ถิ่นที่มีการศึกษาสะดวก หมายถึง ถิ่นที่มีระบบการศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้อยู่ศึกษาได้ง่าย เช่น จำนวน 50 ครอบครัวเรือนในทุกหมู่บ้าน มีโรงเรียนชั้นประถม 1 แห่ง จำนวน 500 ครอบครัวเรือนในทุกตำบลมีโรงเรียนชั้นมัธยม 2 แห่ง จำนวน 2500 ครอบครัวเรือน ในทุกจังหวัดมีวิทยาลัย 1 แห่ง และในทุกภาคของรัฐมีมหาวิทยาลัย 1 แห่ง ผู้ใดศึกษาเมื่อเรียนจบชั้นมัธยมแล้ว จะเลือกเรียนวิชาแขนงใด ๆ ในวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยได้ตามใจสมัครหรือจะเรียนวิชาชีพพิเศษอื่นใดก็ได้ง่าย ที่จริงการศึกษาเป็นเครื่องส่งเสริมความเจริญของงามของบุคคล และสังคม ทำให้คนฉลาดรู้จักคิดหาเหตุผล ทำให้เข้าใจซาบซึ้งในสิ่งต่าง ๆ ซึ่งอยู่รอบ ๆ ตัวและช่วยให้สามารถประกอบกิจได้ ซึ่ง

จะบันดาลให้เกิดผลแก่ตน แก่ชาติ เร่งเร้าให้ผู้ที่ศึกษาคิดชอบ ทำชอบ เห็นใจหรือรู้ใจคนอื่นในทางชอบช่วยตัวเองช่วยผู้อื่น และเข้าร่วมมือกันกับผู้อื่นในทางชอบ ทำให้สถานะของตน และชาติมีสภาพดีขึ้น

4) **ถิ่นที่มีศาสนาประกาศธรรม** หมายถึง ถิ่นที่มีศาสนาสอนให้ละโทษ สอนให้อบรมคุณความดี และสอนให้ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์สะอาด อันเป็นหลักประพฤติปฏิบัติปฏิบัติชอบของมวลชนพึงทราบว่าเป็นมูลฐานแห่งการศึกษาที่ชอบ ดุเดือดวิธีการสอนซึ่งสอนคนให้เฉลียวฉลาดรู้จักคิดชอบ ทำชอบ พุดชอบ สอนวิธีคำนวณหัดให้คิดแม่นยำ สอนภาษาหัดให้พุดถูกต้องตามความเป็นจริง สอนวิชาประวัติศาสตร์หัดให้รู้มนุษยธรรม สอนวิชาภูมิศาสตร์หัดให้คิดกว้างขวาง สอนวิชาฝีมือ หัดให้พินิจพิเคราะห์ละเอียดถี่ถ้วน สอนวิชาดาราศาสตร์ หัดให้รู้ความใหญ่หลวงของธรรมชาติ และสอนวิชากีฬา หัดเล่นด้วยความเป็นธรรมชาติไม่เอาर्डเอาเปรียบผู้อื่น ล้วนแต่เกี่ยวกับศาสนา ทั้งสิ้น เมื่อศาสนา คือ การศึกษาที่ชอบ แม้การศึกษาที่ชอบ คือ ศาสนาจนแยกกันไม่ออกแล้ว เราจะจำกัดใช้ศาสนาเฉพาะในวันพระ ในโอกาสที่ต้องลำบากยากเข็ญหรือในวชิราที่ใกล้จะถึงความตายเท่านั้น จะเป็นการไม่ชอบเลย และเราจะดูหมิ่นดูแคลนศาสนาหรือเยาะเย้ยผู้ปฏิบัติตามศาสนาจะเป็นความผิดอันจะโทษใครไม่ได้ ความจริงศาสนาเป็นสิ่งที่ต้องใช้อยู่ทุกวันเริ่มแต่วันรู้เพียงสาเข้าโรงเรียนไปจนตลอดชีวิต ถ้าขึ้นแยกศาสนาออกจากการศึกษาแล้ว ก็จะเป็นผลร้ายแก่เยาวชน เพราะศาสนาเป็นการศึกษาที่ชอบนำคน ให้คนตั้งอยู่ในความคิดที่ชอบ ความคิดที่ผุดเกิดแต่การศึกษาที่ผิด ถ้าเราจะหลีกเลี่ยงให้พ้นความคิดที่ผิดแล้ว ก็จะต้องฝึกฝนอบรมเยาวชนด้วยศาสนาเสียตั้งแต่ต้น เพื่อปิดช่องมิให้ความคิดที่ผุดเกิดขึ้นได้

5) **ถิ่นที่มีคนทรงศีลทรงธรรมทรงวิทยาคุณมาก** หมายถึง ถิ่นที่มีนักปฏิบัติธรรมมาก มีใจสูงใจเป็นระเบียบเรียบร้อยมุ่งให้เป็นคุณประโยชน์แก่ตน และเพื่อนมนุษย์ มีการปฏิบัติตามเหตุผล มีสติปัญญาแนบไปด้วยการทำพุดคิดมีศีลธรรมประจำใจตน เป็นผู้ที่คนอื่นคาดได้ว่าเขาจะบำเพ็ญอะไรจะเว้นอะไรอย่างไร ไม่ใช้กลโกง หรือเล่ห์กะเท่ ปราศจากลูกไม้ ใช้สัตยธรรมเป็นมรรคา มีสัมมาอาชีพเป็นอุดมคติ ซึ่งรักยิ่งกว่าชีวิต มีน้ำใจสุจริตแน่นเหนียวมั่นคง เคารพในผลประโยชน์ของคนอื่นเหมือนของตน ทำดีเป็นกายสุจริต พุดดีเป็นวจีสุจริต คิดดีเป็นมโนสุจริตซึ่งตน และคนอื่นดีเทียบตนไม่ได้ แม้ผู้รู้ใคร่ครวญแล้วก็สรรเสริญ ในถิ่นนั้นมีนักปราชญ์ราชบัณฑิตผู้ทรงวิทยาคุณมาก และเป็นคนคงแก่เรียนรู้มากกว่าคนธรรมดา เชี่ยวชาญในภาษาช่วยให้พุดได้ถูกต้อง รู้คำนวณช่วยให้คิดได้เร็ว สามารถทำงานยาก งานหนัก งานใหญ่ ปกครองตนเองได้ ดำรงชีพอยู่ด้วยการช่วยตัวเอง และช่วยผู้อื่นให้ดำรงชีพอยู่ด้วยความร่วมมือกัน เป็นผู้คิดกว้าง และชอบด้วยเหตุผลถือการช่วยตัวเองเป็นกุญแจของชีวิต ถือการร่วมมือกันเป็นแม่จักษ์ของชีวิต เข้าร่วมกำลังในการงานของคนอื่น เหมือนแม่จักษ์ของนาฬิกาช่วยจักรตัวอื่นให้เดินและเข็มเคลื่อนที่ ให้รู้

ชั่วโมทนาที่ วินาที และแต่ละคนร่วมใจกันแนะนำพร้าสอนมวลชน ให้รู้จักดำเนินชีวิตไปสู่เป้าหมาย³³

สรุปได้ว่า ประมวลความถึที่มีลักษณะสมบูรณ์ 5 ประการ คือถึที่มีศูนย์กลาง ถึที่มีการอาชีพสะดวก ถึที่มีการศึกษาสะดวก ถึที่มีศาสนาประกาศธรรม และถึที่มีคนทรงศีลทรงธรรมทรงวิทยาคุณมาก เชื่อว่าถึที่เหมาะสม คือการอยู่ในถึอันสมควร คืออยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีมีความพร้อม ผู้ต้องการประกอบอาชีพค้าขาย ควรอยู่ในถึที่มีประชากรหนาแน่น มีสาธารณูปโภค และเส้นทางคมนาคมสะดวก การที่อยู่ในประเทศอันสมควรก็เพราะว่าการอยู่ในถึแวดล้อมที่ดีย่อมทำให้เป็นคนดี ผู้ต้องการศึกษาวิชาการสาขาใด ควรอยู่ในถึที่มีความพร้อมทุก ๆ ด้าน เช่น ครู อาจารย์ ตำราเรียน การคมนาคมสะดวก และสิ่งอื่น ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกการเรียนมีประสิทธิภาพ คนมีความรู้ถ้าอยู่ในถึที่ไม่ต้องใช้วิชาความรู้ ความรู้นั้นก็หมดค่าไป และทำให้คนเรากล้าต่อการเผชิญกับปัญหา เพื่อสร้างถึแวดล้อมที่ดีได้ ได้รับความสุขกาย สุขใจ มีความเจริญก้าวหน้าประเทศอันสมควรนั้น หมายถึง การอยู่ในประเทศ คือถึฐานดีเหมาะสมมีลักษณะ ดังนี้ มีทางศึกษาศิลปวิทยาได้ตามปรารถนา มีทางประกอบอาชีพได้ตามปรารถนา มีสาธารณูปโภคเพียงพอแก่ประชาชน มีมาตรการป้องกันสาธารณภัยดี รวมความว่า อยู่ในถึที่สามารถใช้ชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นปกติสุขสามารถศึกษา และปฏิบัติธรรมได้ดี เพราะเป็นปัจจัยให้ผู้อยู่ได้ตั้งตนเป็นหลักฐานทั้งในทางโลก และทางธรรม

(3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักของปฏิรูปเทสวาสะ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักของปฏิรูปเทสวาสะเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินชีวิตในสังคม บุคคลควรมีเกณฑ์ในการเลือกถึที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม โดยมีหลักปฏิบัติดังนี้

- 1) จัดที่อยู่อาศัยให้สะอาดและเป็นระเบียบ
- 2) การปรับตัวเข้าหาเพื่อนที่เป็นบัณฑิต
- 3) สร้างบรรยากาศให้เหมาะแก่การปฏิบัติธรรม
- 4) ปฏิบัติตามกฎหมาย และข้อบังคับระเบียบในที่ทำงาน
- 5) ชักชวนการจัดกิจกรรมทางพุทธศาสนา³⁴

³³สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ธรรมโร), มงคลยอดชีวิต (ฉบับสมบูรณ์), อ้างแล้ว, หน้า 79 - 84.

³⁴ผศ.ดร.ชาดิชยา พัทธกษณาคม, “การพัฒนาคุณภาพชีวิต”, ในสารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต ประจำปี 2551, อ้างแล้ว, หน้า 419.

สรุปได้ว่า หลักการของสิ่งแวดล้อมมีส่วนสำคัญยิ่ง โดยเฉพาะต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคมและประเทศชาติ หลักในการดำเนินชีวิตนั้น ต้องคำนึงถึงหลักปฏิรูปเทวาสะเป็นอันดับแรกที่กำลังข้างต้น หมายถึง การพิจารณาท้องถิ่นที่เหมาะสมกับกิจกรรมต่าง ๆ โดยปฏิรูปให้ดีขึ้น ปรับปรุงส่วนที่ต้องแก้ไข แต่ความหมายโดยตรงของจักรข้อที่ 1 ได้แก่ การอยู่ในท้องถิ่นที่สามารถศึกษาธรรมและปฏิบัติธรรมได้ดี คือ ท้องถิ่นที่มีคนดีผู้รู้ธรรม จะเห็นได้ว่าวงล้อของจักรข้อที่ 1 ได้เคลื่อนที่ไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองได้ส่วนหนึ่งแล้ว

2.4.2 สัมปรีธูปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ)

(1) ความหมายของสัมปรีธูปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ)

คัมภีร์และนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความหมายของสัตบุรุษไว้ดังนี้

ในมัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ จุฬปุลณมสูตร ได้กล่าวความหมายของสัตบุรุษไว้ดังนี้ “สัตบุรุษเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมของสัตบุรุษ มีศรัทธา มีhiri มีโอตตปปะ มีสุตะมาก มีความเพียร มีสติตั้งมั่น มีปัญญา มีความเห็นถูก”³⁵

ในอังคุตตรนิกาย ติกนิบาต ได้กล่าวความหมายของสัตบุรุษที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ในบัณฑิตสูตร ดังนี้ ทรงสรุปตอนท้ายว่า การบำรุงบิดามารดา เป็นข้อที่สัตบุรุษทั้งหลายตั้งไว้ข้อเหล่านี้เป็นฐานะแห่งสัตบุรุษผู้สงบบระจิบเป็นพรหมจารี ซึ่งเป็นฐานะผู้เป็นอริยะ ถึงพร้อมด้วยความเห็นยอมไปสู่โลกอันเกษม บัณฑิตทั้งหลาย หรือสัตบุรุษทั้งหลาย หรือโดยเฉพาะมหาบุรุษทั้งหลาย (มีพระพุทธเจ้าเป็นต้น) บัญญัติไว้แล้ว สรรเสริญแล้วในสูตรอื่น คำว่า “สัตบุรุษ” จะหมายถึงพระพุทธเจ้า พระปัจเจกพุทธเจ้า และพระอริยสาวกทั้งหลาย แต่ในสูตรนี้ พระองค์หมายเอาผู้บำรุงมารดาบิดา ผู้ให้ทาน ผู้นั้นชื่อว่า สัตบุรุษ ผู้ใดเว้นการเบียดเบียน ผู้นั้น ชื่อว่า สัตบุรุษ ผู้ใดดูแลบำรุงบิดามารดา ผู้นั้น ชื่อว่า “สัตบุรุษ” หรือสามารถเรียกท่านเหล่านี้ว่า พรหมจารี แทนสัตบุรุษก็ได้ เพราะเป็นผู้ประพฤติประเสริฐที่สุดเป็นต้นเหตุให้สัตบุรุษทั้งหลายเป็น “อริยะ” และ “ถึงพร้อมด้วยความเห็น” คำว่า อริยะและถึงพร้อมด้วยความเห็นในสูตรนี้ ไม่ทรงหมายถึงพระพุทธเจ้า หรือพระอริยเจ้าทั้งหลาย มีพระโสดาบันเป็นต้น หมายถึง “ผู้ปฏิบัติตามสัมปรีธูปัสสยะ 3 เพราะทรงระงับในท้ายสุดว่า ย่อมไปสู่โลกอันเกษม โลกอันเกษมท่านหมายถึง เทวโลก ดังนั้น สูตรนี้ จึงหมายถึงกัลป์ยามปุณฺณ (คนดี) ผู้ทำตามธรรม 3 ประการนี้ได้”³⁶

ในปฐมขตสูตร ว่าด้วยเหตุให้ตนถูกจำกัด สูตรที่ 1 ได้กล่าวความหมายของสัตบุรุษที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า สัตบุรุษประกอบด้วยธรรม 4 ประการ ย่อมบริหารตนไม่ให้ถูก

³⁵ม.อ. 14/22/185.

³⁶อ.จ.ด.ก. 20/484/191.

กำจัด ไม่ให้ถูกทำลาย ไม่มีความเสียหาย ไม่ถูกผู้รู้คิดเทียบ และประสพบุญเป็นอันมาก ธรรม 4 ประการนั้น ได้แก่

- 1) พิจารณา ไตร่ตรองแล้ว กล่าวคิดเทียบผู้ที่ควรคิดเทียบ
- 2) พิจารณาแล้ว ไตร่ตรองแล้ว กล่าวสรรเสริญผู้ที่ควรสรรเสริญ
- 3) พิจารณาแล้ว ไตร่ตรองแล้ว แสดงความไม่เลื่อมใสในฐานะที่ไม่ควรเลื่อมใส
- 4) พิจารณาแล้ว ไตร่ตรองแล้ว แสดงความเลื่อมใสในฐานะที่ควรเลื่อมใส³⁷

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่า สัปบุริส, สัปบุรุษ (สัปบุริส, สัปบุรุษ) น. คนที่เป็นสัมมาทิฐิ, ถุฬหัตถ์ผู้มีศรัทธาในพระพุทธศาสนา, คนที่มีความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม (ป. สัปบุริส ส. สดบุรุษ)³⁸

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สัตบุรุษ แปลว่า คนสงบ, คนดี, คนมีศีลธรรม, คนที่ประกอบด้วยสัปบุริสธรรม³⁹

พระครูประโชตโพธิธรรม (ไชยรัตน์) ได้กล่าวไว้ในงานวิจัยว่า สัตบุรุษ คือ ผู้ประกอบกิจที่เป็นประโยชน์ และประกอบกิจด้วยปัญญารอบรู้ในเหตุ และผล รู้จักความเจริญและทางเสื่อม รู้จักอุบายที่ทำให้ตนเองและผู้อื่นพ้นจากความเสื่อม และให้ถึงซึ่งความเจริญได้ คือ ประกอบกุศลกรรมบถ 10 อย่าง⁴⁰

สรุปได้ว่า สัปบุริสสังเสาะ การเข้าไปคบหาคนดี แปลว่า การคบสัตบุรุษ สัตบุรุษ แปลว่า คนดี คนสงบ ตรงกับภาษาบาลีว่า สัปบุริส ผู้ที่เป็นสัตบุรุษหรือสัปบุริส ย่อมมีสัปบุริสธรรมประจำตน การเข้าไปคบหา ได้แก่ การเข้าไปสนทนาได้ถาม มอบตัวเป็นศิษย์ รับโอวาทของสัตบุรุษ เมื่ออยู่ในท้องถิ่นที่มีสัตบุรุษ ย่อมแนะนำสิ่งที่ควรแนะนำ ให้รู้จักบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ ให้รู้จักเว้นชั่วประพฤติดี ละสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ กระทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างสัตบุรุษ จึงเป็นคนดี คนสงบ คนที่พร้อมมูลด้วยธรรม สัตบุรุษ หมายถึง คนที่มี

³⁷ อ.จตุกก. 21/3/4.

³⁸ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, อ้างแล้ว, หน้า 1168.

³⁹ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 11, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546), หน้า 271.

⁴⁰ พระครูประโชตโพธิธรรม (ไชยรัตน์), “ศึกษาวิเคราะห์ลักษณะของคนพาลกับบัณฑิตในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2549, หน้า 33.

คุณธรรม คนที่เป็นสัมมาทิฐิ คนที่ประพฤติธรรมเป็นปกติ เป็นผู้ที่จะเว้นจากการกระทำ
อกุศลกรรมด้วย กาย วาจาและใจโดยปกติ เป็นผู้เว้นแล้วจากทางแห่งความเสื่อมถอยทั้งปวง
เป็นผู้ที่มีชีวิตสมบูรณ์พร้อมด้วยประโยชน์ในปัจจุบัน และประโยชน์ในอนาคต

(2) ลักษณะของสัตบุรุษ

พระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงลักษณะของสัตบุรุษไว้ดังนี้

1) **ลักษณะทางกรรมบถ** หมายถึง กุศลกรรมฝ่ายดีเป็นเกณฑ์ที่ทำให้คนเป็นคนดี
ได้แก่ การประกอบกรรมที่เป็นกายสุจริต วาสุจริต และมโนสุจริต มีปกติทำกุศล คือกรรมดี มีคุณ
และมีประโยชน์เกื้อกูลแก่ตนและสังคม ไม่ทำลายทั้งคน และสิ่งแวดล้อมให้เสียหายอันเนื่องมาจากการ
กระทำของตน เพราะเกิดจากมูลเหตุที่เป็นกุศลมูล 3 ประการ⁴¹

2) **ลักษณะทางสติปัญญาและอุปนิสัย** หมายถึง ลักษณะทางปัญญา และอุปนิสัย
เป็นรากฐานสำคัญของพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะการทำ การพูด การคิด ของมนุษย์ที่แตกต่างกัน
ล้วนแต่เกิดจากพื้นฐานทางจิตใจ และพื้นฐานทางสติปัญญาที่ไม่เหมือนกัน สัตบุรุษนั้นจัดว่าเป็น
คนมีปัญญาเนื่องจากพื้นฐานทางจิตใจ สติปัญญา และกรรมในทางที่ดี⁴²

3) **ลักษณะทางกรรมดี** หมายถึง พฤติกรรมที่บุคคลพึงแสดงออกทางกาย วาจา
และทางใจเป็นฝ่ายดี กรรมจำแนกคนให้ดี หมายถึง การกระทำที่ดีนั่นเองซึ่งพระพุทธองค์ทรง
จำแนกบุคคลออกเป็นประเภทตามพฤติกรรมที่เขาแสดงออกมา พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า
“บุคคลหวานพืชเช่นโค ย่อมได้รับผลเช่นนั้น ผู้กระทำความดีย่อมได้รับผลดี ผู้กระทำชั่วย่อมได้รับผล
ชั่ว”⁴³

4) **ลักษณะทางความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การงาน** หมายถึง ผู้ที่มีความรับผิดชอบ
ในหน้าที่การงานนั้นแล้ว ก็ยอมทำงานนั้นจนสุดกำลัง และความสามารถ และเอาใจใส่ดูแลด้วยดี
ไม่บกพร่อง ทำด้วยความพึงพอใจ⁴⁴

5) **ลักษณะของการช่วยเหลือสังคม** หมายถึง ผู้มีลักษณะเป็นผู้เสียสละด้วยส่วนใด ๆ
ก็ตามคือ กำลังกาย หรือกำลังทรัพย์ ก็มีได้กล่าวเพื่อที่จะมุ่งหวังให้คนอื่นยกย่องชมเชยตนเอง แม้
เวลาประสบสุขหรือประสบทุกข์ก็ไม่หวั่นไหวไปตาม⁴⁵

⁴¹ที.ปา. 11/305/259.

⁴²อง.จตุกก. 21/210/332.

⁴³ถ.ส. 15/903/333.

⁴⁴อง.ทุก. 20/343 – 344/105.

⁴⁵บุ.ธ. 25/15/24.

6) **ลักษณะความปรารถนา** หมายถึง ผู้ที่ปรารถนาบุตร ทรัพย์ ฐานะ ความสำเร็จต่าง ๆ โดยชอบธรรม เพราะตนมีศีล มีปัญญา ประกอบด้วยธรรม⁴⁶

7) **ลักษณะทางการศึกษา** หมายถึง ผู้ที่มีการศึกษามาก ฟังมาก เป็นพหูสูตร แม้จะมีอายุมากก็ยังทำประโยชน์ต่อคนอื่นได้⁴⁷

8) **ลักษณะความสำคัญตน** หมายถึง ผู้ที่เป็นสัตบุรุษย่อมมีลักษณะรู้ถึงคุณค่าแห่งตนโดยแท้จริง ไม่เบียดเบียน และมีได้กล่าวเพื่อที่จะให้อวด⁴⁸

9) **ลักษณะความเป็นธรรม** หมายถึง สภาโศกชาติสัตบุรุษเข้าร่วมประชุมก็ถือว่าไม่ใช่สภาที่สำคัญ ส่วนผู้ที่ละราคะ โทสะ โมหะ มีความเป็นธรรมจึงถือว่าเป็นสัตบุรุษ⁴⁹

10) **ลักษณะความกตัญญูกตเวที** หมายถึง คนที่เป็นบัณฑิตนั้นจะต้องมีความกตัญญูรู้คุณท่าน คบหาสมาคมกับกัลยาณมิตร คือมีมิตรดี มีความรักดีมั่นคงช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยากด้วยใจจริง ไม่แอบแฝงอำมหิตหรือช่วยเหลือเพราะเห็นแก่รางวัล⁵⁰

11) **ลักษณะการคำนึงถึงฐานะและฐานะ** หมายถึง ผู้ที่พิจารณาเห็นว่าแม้เรื่องนี้เป็นประโยชน์แก่คนทั้งหลายจึงสมควรทำ แม้เรื่องนี้เราไม่ชอบใจที่จะทำตามแต่ก็เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่คนทั้งหลาย และเมื่อทำไปแล้วก็มีประโยชน์⁵¹

สรุปได้ว่า ลักษณะต่าง ๆ ที่กล่าวมานั้นเป็นการกล่าวถึงลักษณะที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ พระองค์ทรงกล่าวยกย่องสรรเสริญผู้ที่มีลักษณะดังกล่าว ลักษณะของสัตบุรุษทั้ง 11 ประการตามที่กล่าวมานั้น เป็นการแสดงลักษณะเพื่อบ่งบอกถึงลักษณะหรือคุณค่าหรือเครื่องหมายที่ดีที่มีอยู่ในตนเอง

(3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักของสัปปริสุปปัสสยะ

หลักการดำเนินชีวิตตามหลักของสัปปริสุปปัสสยะนั้น มีความสำคัญมาก เพราะการเลือกคบคนเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างชีวิตให้ก้าวหน้า การดำเนินชีวิตด้วยการสมาคมกับสัตบุรุษ มีหลักการดังนี้

⁴⁶พ.ธ. 25/17/26.

⁴⁷พ.ธ. 25/21/35.

⁴⁸พ.ธ. 25/63/46.

⁴⁹ถ.ส. 15/725/270.

⁵⁰พ.ชา. 27/246/541.

⁵¹อง.จตุกก. 21/115/159.

- 1) หมั่นคบหาสัตบุรุษ
- 2) พัฒนาตนเอง
- 3) มีมนุษยธรรม
- 4) พัฒนาตนเองให้มีมารยาทที่ดีงาม
- 5) พัฒนาจิตให้สงบ⁵²

สรุปได้ว่า การคบที่แท้จริงนั้น หมายถึง การพยายามถ่ายทอดเอานิสัยใจคอและคุณความดีจากผู้ที่เคยคบเข้ามาสู่ตัว ในตัวของสัตบุรุษนั้นมีธาตุธรรมะหลายอย่าง ที่จะป็นอาหารแก่ชีวิตจิตใจของผู้คบหาสมาคม เพราะฉะนั้น ผู้ที่หวังความก้าวหน้า ควรพยายามคบหาสมาคมกับสัตบุรุษ และสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นสัตบุรุษ เพราะวิญญูชนย่อมจะมองเห็นและเข้าใจ สามารถตัดสินความ สูง ต่ำ ดี ชั่ว จากการกระทำที่เขาทำซ้ำ ๆ จนเป็นนิสัยนั่นเอง และยังเห็นได้ว่า หลักของสัปปริสุบัสสยะ (สมาคมกับสัตบุรุษ) นั้น ยังเกี่ยวข้องกับหลักของปฏิรูปเทสวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี มีสิ่งแวดล้อมเหมาะสม) นั่นก็คือ ถ้าเราอยู่ในประเทศที่ดีอันจัดเป็นปฏิรูปเทศแล้ว ไม่เข้าไปคบคนดี ความเจริญจะมีแก่เราไม่ได้ ความเจริญจะมีได้ก็ต่อเมื่อเราเข้าไปคบกับคนดี

2.4.3 อัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ)

(1) ความหมายของอัตตสัมมาปณิธิ

คัมภีร์และนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ได้ให้ความหมายของอัตตสัมมาปณิธิไว้ดังนี้

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2541 ได้ให้ความหมายไว้ว่า อัต (อัตตะ) ตน, ตนเอง⁵³

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายของอัตตสัมมาปณิธิไว้ว่า การตั้งตัว คือ ดำรงตนมั่นอยู่ในธรรม และทางดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง ตั้งเป้าหมายชีวิตและการงานให้ดีงามแน่ชัด และนำตนไปสู่จุดหมาย แน่วแน่ มั่นคง ไม่พร่าส่าย ไม่โลเลเขินแฉ⁵⁴

⁵² ผศ.ดร.ชาดิชยา พัทธกัษณาคม, “การพัฒนาคุณภาพชีวิต”, ในสารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต ประจำปี 2551, อ้างแล้ว, หน้า 418.

⁵³ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542, อ้างแล้ว, หน้า 1352.

⁵⁴ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), ธรรมานุชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม, พิมพ์ครั้งที่ 31, (จุฬพร : สวนปฏิบัติธรรมทุ่งไผ่, 2547), หน้า 35.

พันเอกปิ่น มุทุกันต์ ได้ให้ความหมายของอัตตสัมมาปณิธิไว้ว่า อุตตสัมมาปณิธิ แปลตามสำนวนนักศึกษารมมะว่า การตั้งตนไว้ชอบ หมายความว่า คนที่จะเจริญก้าวหน้าต่อไปได้นั้น ต้องตั้งตนไว้ชอบ สำนวนแปลที่ว่า การตั้งตนไว้ชอบนั้น แม้จะเป็นสำนวนง่าย ๆ สำหรับท่านที่เป็นนักธรรมะอยู่แล้ว แต่ก็ดูจะไม่คล่องหูคล่องใจของท่านที่ไม่คุ้นกับภาษาศาสนาเท่าไรนัก ไปจัดตรงคำว่า ตน กับคำว่า ชอบ ซึ่งเป็นคำชาวบ้านไม่สู้จะชอบใช้ ถึงใช้ก็ใช้ในภาษาหนังสือเสียมาก ทางภาษาพูดไม่ได้ใช้ ฉะนั้น คำที่ว่า การตั้งตนไว้ชอบนั้น หากจะแปลให้ถึงใจของคนทุกชั้นทุกคน ต้องแปลว่า “การตั้งตัวถูก” อย่างนี้เป็นอันเข้าใจได้หมด ตั้งแต่เด็กถึงผู้ใหญ่ ฟังแล้วเข้าใจทันทีว่า ท่านจะให้ทำอะไร และทำให้เป็นอย่างไร ทั้งชวนให้อยากศึกษาต่อไปว่า ทำอย่างไรจึงเป็นอย่างนั้น ในที่นี้ต้องเข้าใจคำว่า ตน หรือตัวก่อน เพราะสาระสำคัญอยู่ที่การตั้งตัว เราจะต้องจับตัวให้ได้เสียก่อนจึงจะตั้งตัวได้ และขอให้ท่านนักธรรมะได้โปรดเข้าใจว่า คำว่า ตัวตน หมายถึง ตัวตนตามสมมติโลก ตามภาษาโลก อย่าเอาความหมายตามสำนวนปรมัตถ์มาหักล้างประเดี๋ยวจะหาตนไม่เจอ⁵⁵

อร่าม อินพุ่ม ได้ให้ความหมายของอัตตสัมมาปณิธิไว้ว่า การตั้งตัวนี้ คนส่วนมากจะเข้าใจไปว่า การตั้งตัวนี้ หมายถึง ภายนอก เช่น การตั้งหลักปักฐาน การก่อร่างสร้างตัวมีทรัพย์สินเงินทอง มั่งคั่ง มีตำแหน่งหน้าที่การงานมั่นคงสมบูรณ์ไปด้วยสังหาริมทรัพย์ และอสังหาริมทรัพย์ แต่ในความจริง หมายถึง การตั้งตัวภายใน คือ ตั้งในตัวเองซึ่งเป็นข้อที่มาก่อน เพราะเมื่อมีการตั้งตัวภายในแล้ว การตั้งตัวภายนอกก็จะตามมาเอง กล่าวได้เป็น 3 ส่วน คือ ส่วนกาย ส่วนวาจา และส่วนใจ การตั้งตัวถูก ก็คือ ตั้งกายถูก ตั้งวาจาถูก และตั้งใจถูก⁵⁶

สรุปได้ว่า คนส่วนมากมักสนใจออกไปนอกตัว คือ ไปคิดถึงที่ดินเงินทุน และตำแหน่ง คิดว่าการตั้งตัวจะต้องเริ่มต้นจากการมีสิ่งของเหล่านั้น ความจริงนั้นเป็นงานลำดับ 2 หรือ 3 เป็นงานตั้งตัวจริง แต่ไม่ใช่งานแรก และนั่นไม่ใช่ตั้งตัว การตั้งตัวกับการมีที่ดินเงินทองมันเป็นคนละงาน อย่าไปเหมารวมกัน ที่ว่าตั้งตัว หมายถึง ตัวเราเอง ตั้งที่นี้ ตั้งในตัวเองนี้ ให้นึกถึงคนแบกของหนัก อย่างจับกังแบกกระสอบข้าวคนแบกเขาจะต้องตั้งตัวให้ดี แล้วคนยกจึงจะยกกระสอบข้าววางบนบริเวณไหล่ของคนแบก ถ้าคนแบกยังไม่ได้ตั้งตัว ฝ่ายคนยกเขาก็ต้องรอไว้ก่อน เพราะถ้ายกกระสอบข้าวโยนเข้าใส่คนที่ยังไม่ได้ตั้งตัว หรือตั้งตัวยังไม่พร้อม เขาก็แบกไม่ไหว อาจถูกกระสอบข้าวทับแบนลงไปก็ได้ ตามตัวอย่างนี้ พอจะมองเห็นถึงการตั้งตัวที่ถูกต้อง คือ ตั้งตัวอยู่ในศีลใน

⁵⁵ พันเอกปิ่น มุทุกันต์, มงคลชีวิต ภาค 1, อ้างแล้ว, หน้า 287-289.

⁵⁶ อร่าม อินพุ่ม, มงคลชีวิต 38 ประการสำหรับผู้ครองเรือน, อ้างแล้ว, หน้า 46.

ธรรมก่อนนั่นเอง ซึ่งให้เห็นว่า การตั้งตัวเป็นสิ่งจำเป็นที่เราจะต้องคำนึงก่อนงานอื่น และด้วยเหตุผลง่าย ๆ นี้เอง พระพุทธเจ้า จึงชี้เข้าสู่จุดนี้ คือ การตั้งตัว

(2) ลักษณะของอัตตัตถมาปณิธิ

คำว่า “ตัว หรือ ตน” ก็คือ “ตัวเรานั้นเอง ไม่ใช่คนอื่น คำว่า “ตัว หรือ ตน” นี้ ท่านแยกเป็น 2 ส่วน คือ กาย กับ จิต ตัวของเราแต่ละคนนี้ สำหรับเราแล้วก็มีอยู่เพียงคนเดียวเท่านั้น ไม่ได้มากไปกว่านี้เลย ถ้าล้มหายตายจากไปแล้ว ก็หมดกันเท่านั้นเอง จะหาที่ไหนมาแทนอีกไม่ได้ ผู้ที่เรารักที่สุดในโลกนี้ คือ ตัวเราเอง แม้เราจะรักคนอื่นรักประเทศชาติ รักคุณธรรมเหนือชีวิตของเรา ก็เพราะรักตัวเรานั้นเอง โดยเห็นว่า คนหรือสิ่งที่เรารักนั้นเป็นของเรา⁵⁷ เพราะความรู้สึกที่มั่นคง ความมีตัวตนนี้มีอำนาจรุนแรงมาก มันเป็นที่ประเล้าประโลมใจอย่างยิ่งด้วยเหมือนกัน⁵⁸

ในพุทธทศนิกาย ธรรมบท พระพุทธเจ้าตรัสว่า “เมื่อทราบว่าเป็นที่รักยิ่งของตัวเราแล้ว ก็พึงรักษาตัวนั้นให้ดี พึงเตือนตน พึงตนด้วยตัวของเราเอง เพราะตนแล เป็นที่พึงของตน ตนแลเป็นคตติของตน คนอื่นใครเล่าที่จะเป็นที่พึ่งได้ดีเท่าตัวของเรา”⁵⁹

ระหว่างร่างกายกับจิต ซึ่งรวมกันเป็นชีวิต เป็นตัวตนนี้ จิตมีความสำคัญมากกว่า กายเพราะจิตเป็นผู้นำ กายเป็นผู้ทำตามคำสั่งของจิต ดังสุภาษิตไทยที่ว่า “ใจเป็นนาย กายเป็นบ่าว” ถ้าฝึกจิตตั้งจิตไว้ถูกทาง หรือตั้งจิตของตนไว้ดีแล้ว กายก็พลอยถูกทางไปด้วย แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าเราตั้งจิตไว้ผิดแล้ว กายก็พลอยผิดพลอยเสียหายไปด้วย พระพุทธเจ้าตรัสย้ำไปที่ความสำคัญของจิตนั้นมาก⁶⁰

ในพุทธทศนิกาย ธรรมบท พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “จิตที่ตั้งไว้ผิด จะพึงทำความเสื่อมเสียให้แก่ผู้นั้นเอง ร้ายยิ่งกว่าโจรเห็นโจร หรือคนคู่เวรเจอกันเข้า แล้วพึงทำความย่อยยับแก่กันเสียอีก”⁶¹

ข้อนี้ หมายความว่า จิตนี้ ถ้าตั้งไว้ผิดแล้ว ย่อมทำลายตัวเรา ทำลายทุกสิ่งทุกอย่างได้มาก ดังนั้น จิตที่ตั้งไว้ผิดนี้ร้ายแรงมาก ยกตัวอย่าง คนที่เห็นว่า การคิดของเสพติดเป็นของดี ใคร

⁵⁷พ.สถิตวรรณ (พระธรรมวิสุทธิกวี), *อุดมมงคลในพระพุทธศาสนา*, (กรุงเทพฯ : ธรรมสภา, 2548), หน้า 67-68.

⁵⁸พุทธทาสภิกขุ, *บางแง่มุมของมนุษย์ในทัศนะท่านพุทธทาสภิกขุ เล่ม 1*, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, 2543), หน้า 187.

⁵⁹พ.ร. 25/35/66.

⁶⁰พ.สถิตวรรณ (พระธรรมวิสุทธิกวี), *อุดมมงคลในพระพุทธศาสนา*, อ้างแล้ว, หน้า 68.

⁶¹พ.ร. 25/13/20.

จะแนะนำเท่าไรก็ไม่ยอม และถือว่าเป็นของคือนั่นเอง เช่น เห็นเหล่า บุหรี เฮโรอิน ผงขาว หรือ ยาบ้าว่าเป็นของประเสริฐ ใครจะแนะนำอย่างไรก็ไม่เชื่อฟัง เพราะใจของเขาตกต่ำเสียแล้ว เพราะฉะนั้นคนนั้นย่อมทำความเดือดร้อนให้แก่ตนได้มากที่สุด เพราะจิตของเขาตั้งไว้ผิดทางเสียแล้ว⁶² คนที่เป็นมิจฉาทิฎฐิ ไม่เชื่อเรื่องบุญบาป ไม่เชื่อนรกสวรรค์ เห็นว่าตายแล้วสูญ เป็นต้น เป็นพวกตั้งตนไว้ผิดทั้งสิ้น ทิฎฐิดังกล่าว พระพุทธเจ้าตรัสเรียกว่า มิจฉาทิฎฐิ เป็นทิฎฐิที่มีอันตรายมาก เป็นบาปหนักที่สุด ยิ่งกว่าอนันตริยกรรม ในพระพุทธศาสนาเสียอีก⁶³ เพราะเมื่อจิตตั้งไว้ผิดแล้ว กายก็ทำผิดด้วยทั้งแก่ตนเอง และผู้อื่นได้เป็นอันมาก แต่ในทางตรงกันข้าม ถ้าตั้งตนไว้ถูกต้องก็จะทำความสุขความเจริญได้มาก⁶⁴

ในขุททกนิกาย ธรรมบท พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า “จิตที่ตั้งไว้ถูกต้องแล้ว จะพึงทำความเจริญก้าวหน้าให้แก่ผู้นั้นเองอย่างมาก ยิ่งเสียกว่าสิ่งที่พ่อแม่ หรือญาติพี่น้องจะพึงทำให้กันเสียอีก”⁶⁵

คนที่ทำความเจริญให้แก่เราได้มาก คือ จิตของเรา ที่ตัวเราที่ตั้งไว้ถูกต้อง ถ้าเราตั้งไว้ถูกต้องแล้ว จะทำความเจริญได้มาก พ่อแม่หรือพี่น้อง ทำความเจริญให้เราได้เหมือนกัน แต่ที่ผู้จิตที่ตั้งไว้ถูกต้อง ทำให้ไม่ได้เลย พ่อแม่หรือพี่น้อง อาจจะทำให้เงินทองเลี้ยงดู อาจแนะนำเรา แต่ถ้าเราไม่ฟังไม่ทำตามเราก็จิตไม่เจริญไม่ได้ แต่ถ้าพ่อแม่พี่น้องแนะนำแล้วเราทำตาม คนที่ได้รับ ความเจริญ คือ ตัวเราเอง และจิตที่ยอมรับการแนะนำอย่างดี นั่นคือสิ่งที่ตั้งไว้ถูกต้อง ย่อมทำความเจริญให้แก่ตนได้เป็นอันมาก ยิ่งกว่าคนอื่นทำให้หลายเท่าตัว บางคนกลับคิดว่า การที่ตัวเราจะเสื่อม หรือจะเจริญนั้น เพราะคนนั้นคนนี้ทำให้ แท้ที่จริงคือ ตัวเราเองที่ตั้งไว้ถูก หรือตั้งไว้ผิด ทำให้ทั้งสิ้น เพราะถ้าเราไม่ทำบุญ หรือบาป ผลของบุญหรือบาป คือความสุข หรือความทุกข์ จะมาถึงเราไม่ได้ การตั้งตัวไว้ถูกต้องนั้น หมายถึง การทำตนที่ไม่มีศีลให้ตั้งอยู่ในศีล การทำตนซึ่งไม่มีศรัทธา ให้มีศรัทธา การทำตนซึ่งเป็นคนตระหนี่ให้เป็นผู้ยินดีในการเสียสละ หรือ พุสงฆ์ ๆ ก็คือ การทำตัวเราซึ่งยังไม่มีคุณธรรม ยังขาดคุณธรรม เช่น ยังตกอยู่ในอบายมุข ยังขาดขันติธรรม เป็นต้น ให้เป็นคนมีคุณธรรม เช่น ปลอดจากอบายมุข และมีขันติธรรม เป็นต้น ท่านกล่าวในคัมภีร์ว่า การทำตนซึ่ง

⁶²พ.สถิตวารณ (พระธรรมวิสุทธิกวี), อุดมมงคลในพระพุทธศาสนา, อ้างแล้ว, หน้า 69.

⁶³พิน ดอกบัว, แนวความคิดเกี่ยวกับสังสารวัฏ การเวียนว่ายตายเกิดในพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร, 2542), หน้า 5.

⁶⁴พ.สถิตวารณ (พระธรรมวิสุทธิกวี), อุดมมงคลในพระพุทธศาสนา, อ้างแล้ว, หน้า 69.

⁶⁵พ.ธ. 25/13/20.

ไม่มีศรัทธาให้มีศรัทธาขึ้นนั้น หมายความว่าถึง ศรัทธาในพระพุทธศาสนา คือ เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ ได้แก่ ความเชื่อ 4 ประการ⁶⁶

สรุปได้ว่า ตั้งกายและจิตให้ถูกต้องตามคลองธรรม เช่น ตั้งตนไว้ในศีล ในศรัทธา ในจาคะ ในสุจริต ในกุศลกรรมบถ ในความเพียร ในความซื่อตรงต่อเวลา หน้าที่ บุคคลในความเที่ยงธรรมไม่ลำเอียง วางตนให้เหมาะสมแก่ฐานะ เพศ ภูมิ และดำรงชีวิตที่ถูกต้อง ด้วยการเป็นผู้มีเป้าหมายในชีวิตจะทำอะไรต้องมีเป้าหมาย อย่าเป็นคนหลักลอยปล่อยให้พระพายพัดไปที่นั่นพัดไปที่นี้ เราจะต้องมีเป้าหมายของชีวิตในการทำงานที่ดีที่งามและต้องแน่วแน่ด้วย ทำหน้าที่อะไรอยู่ก็จะต้องขวนขวายสร้างตนเองให้สูงให้ดี ไม่เกลไถลเลื่อนแซ่ ดำเนินชีวิตตนไปสู่เป้าหมายอย่างแน่วแน่และมั่นคง

(3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักของอรรถสัมมาปณิธิ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักของอรรถสัมมาปณิธินั้น เป็นสิ่งสำคัญในการดำเนินชีวิตให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ต้องอาศัยการตั้งตนไว้ชอบ หรือการกำหนดเป้าหมายชีวิตของตนเอง เพื่อดำเนินชีวิตให้ดีขึ้น การฝึกตนเองให้เป็นคนตั้งตนไว้ชอบ จึงต้องมีหลักปฏิบัติดังต่อไปนี้

- 1) หมั่นฝึกตนให้เป็นคนมีศรัทธา มีเหตุ เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อ
- 2) มีระเบียบวินัย รู้หน้าที่
- 3) ฝึกเป็นคนเสียสละ
- 4) ขยันหมั่นเพียร
- 5) กำหนดเป้าหมายชีวิตของตนเอง⁶⁷

สรุปได้ว่า การตั้งตัวถูก ที่ได้กล่าวมาแล้วนั้น เป็นเรื่องความถูกขั้นนอก คือ ถูกทาง ต้องถูกชั้นในอีกที จึงจะนับว่าถูกแท้ ถูกชั้นใน คือ ถูกวิธีการรู้จักตนเองในแง่มุมที่สำคัญก็คือ การเรียนรู้จักกฎธรรมชาติ ที่ควบคุมความเป็นไปในจิตใจของเรานั้นเอง จะเห็นได้ว่า ในจักรทั้ง 4 จักร ที่ 3 อรรถสัมมาปณิธิ มีคุณแรงกล้ากว่าจักรทั้งปวง ในจักรที่ 3 อรรถสัมมาปณิธิ การตั้งตนไว้ชอบ นั้น สำคัญกว่าจักรอื่นเพราะเหตุไร เพราะเหตุว่า การอยู่ในปฏิรูปเทศก็ดี การได้คบกับสัตบุรุษที่ดี การทำบุญไว้ในปางก่อนก็ดี จักสำเร็จผลได้ก็ด้วยอาศัยความตั้งตนไว้ชอบ บุคคลแม้เป็นผู้มีบุญได้กระทำความดีไว้ในกาลก่อน แต่ภายหลังไม่รู้ตั้งตน ความดีที่ได้ทำมาก็ไม่อาจส่งเสริมได้

⁶⁶พ.สถิตวรรณ (พระธรรมวิสุทธิกวี), *อุดมมงคลในพระพุทธศาสนา*, อ่างแล้ว, หน้า 70.

⁶⁷ผศ.ดร.ชาดิชาย พัทธกษณาคม, “การพัฒนาคุณภาพชีวิต”, ใน *สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต ประจำปี 2551*, อ่างแล้ว, หน้า 419.

2.4.4 ปุพเพตปญฺญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)

(1) ความหมายของปุพเพตปญฺญตา

คัมภีร์และนักปราชญ์ทางพระพุทธศาสนา ได้ให้ความหมายของปุพเพตปญฺญตาไว้ดังนี้

พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม ได้ให้ความหมายของปุพเพตปญฺญตาว่า ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว มีพื้นเดิมดี ได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น⁶⁸

สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ ฐมฺมธโร) ได้ให้ความหมายของปุพเพตปญฺญตาไว้ว่า ความมีบุญบารมีมาก่อนนี้ เรียกตามภาษาบาลีว่า ปุพเพตปญฺญตา โดยพยัญชนะว่า ความมีบุญได้ทำไว้ก่อน โดยอรรถว่า ความมีบุญบารมีมาก่อน⁶⁹

พ.สถิตวรรณ (พระธรรมวิสุทธิกวี) ได้ให้ความหมายของปุพเพตปญฺญตาไว้ว่า การได้สั่งสมบุญมาก่อน ทางพระเรียกว่าปุพเพตปญฺญตา ความดีทุกอย่างที่คนเราได้ทำมาแล้ว ได้สั่งสมไว้แล้วทั้งในชาติอดีตทั้งในชาติปัจจุบัน ซึ่งทำให้จิตสะอาดให้สูงขึ้น อันส่งผลเป็นความเจริญแก่ผู้ได้สั่งสมบุญไว้ ทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ทั้งในชาตินี้และชาติต่อไป เรียกว่า การได้สั่งสมบุญมาก่อน หรือเรียกว่า ปุพเพตปญฺญตา มีบุญวาสนามาก่อนก็ได้⁷⁰

ดร.บุญย์ นิลเกษ ได้ให้ความหมายของปุพเพตปญฺญตาไว้ว่า ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาแล้ว จะเห็นหลักคำสอนที่แน่นอนและแจ่มแจ้งเหลือเกินว่า คนเรานั้นจะกลายเป็นคนดีหรือชั่วนั้น มิใช่จะเป็นไปได้เพราะการเกิดในครอบครัวที่สูงหรือต่ำ ปานกลางค่อนข้างดี เศรษฐีหรือคนจน ตรงกันข้ามเขาจะเป็นคนดีหรือคนชั่ว ก็เนื่องจากพฤติกรรม หรือการกระทำดีหรือชั่วต่าง ๆ ด้วยตัวเขาเองมากกว่าที่จะมองว่า จะดีหรือชั่วมาจากชาติเกิด⁷¹

พันเอกปิ่น มุกขนันต์ ได้ให้ความหมายของปุพเพตปญฺญตาไว้ว่า ภาษาบาลีว่า “ปุพเพตปญฺญตา” แปลตามศัพท์ว่า “ความเป็นผู้มีบุญที่ได้กระทำไว้แต่กาลก่อน” นี้แปลตามตัวปุพเพต แปลว่า ทำไว้ก่อน ปญฺญตา แปลว่า มีบุญ บุญที่ทำไว้ก่อนนั้นถ้าใช้สำนวนพูดที่เข้าใจกัน

⁶⁸พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, อ่างแล้ว, หน้า 144.

⁶⁹สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (พิมพ์ ฐมฺมธโร), มงคลยодชีวิต (ฉบับสมบูรณ์), อ่างแล้ว, หน้า 88.

⁷⁰พ.สถิตวรรณ (พระธรรมวิสุทธิกวี), อุดมมงคลในพระพุทธศาสนา, อ่างแล้ว, หน้า 57.

⁷¹ดร.บุญย์ นิลเกษ, อุดมการณ์ชีวิตแบบโพธิสัตว์ เล่มที่ 1, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2534), หน้า 22.

ทั่วไป ตรงกับคำว่า “บุญวาสนา” นั่นเอง คำว่าบุญวาสนา ก็หมายถึง บุญที่สั่งเสริมไว้นานแล้ว คำนี้ ชาวบ้านเราใช้แพร่หลายอยู่แล้ว อย่างชนคนรุ่งโรจน์ว่า เป็นคนมีบุญวาสนา หรือบางทีคนที่ทำอะไรไม่สำเร็จ ก็มักน้อยใจตัวเองว่า ตนเป็นคนอาภัพอับวาสนา บุญวาสนานี้ ในวงการหมอดู เรียกว่า ซาตา หรือ โชคซาตา แล้วแต่จะเรียก ความหมายก็ดูเหมือนจะตรงกันคือ หมายถึงบุญเก่าที่แต่ละคนได้สั่งสมไว้⁷²

สรุปได้ว่า ความหมายและไพบูลย์ของปุพเพตปญญา คือการได้สั่งสมบุญมาก่อน ได้สร้างสมคุณงามความดี ความเป็นผู้ที่ได้ทำดีไว้ก่อนแล้ว เรียกว่าบุญทั้งสิ้นหรือบุญวาสนา หรือคนที่ทำบุญมากช่วยเหลือคนมามากเรียกว่าบุญบารมี บุญที่ทำแล้วช่วยให้ประสบความสำเร็จในชาตินี้และชาติต่อไป เรียกว่า การได้สั่งสมบุญมาก่อน

(2) ลักษณะของปุพเพตปญญา

ความดีทุกอย่างที่คนเราได้ทำมาแล้ว ได้สั่งสมไว้แล้ว ทั้งในอดีตชาติ ทั้งในปัจจุบันซึ่งทำให้จิตใจสะอาดให้สูงขึ้นอันจะส่งผลเป็นความสุขความเจริญแก่ผู้ที่ได้สั่งสมบุญไว้ทั้งในด้านร่างกายและจิตใจ ทั้งในชาตินี้และชาติต่อไป เรียกว่า การได้สั่งสมบุญมาก่อน

บุญ คืออะไร บุญ คือ การทำความดี บุญ คือ ความสุข คือ สภาพที่ชำระจิตใจให้สะอาดผ่องใส ดังนั้น เพื่อความเข้าใจง่าย จึงควรทราบลักษณะของบุญ 3 ประการ คือ

- 1) เมื่อพูดถึงเหตุของบุญ บุญก็คือ การทำความดี
- 2) เมื่อพูดถึงผลของบุญ บุญก็คือ สุขความเจริญ
- 3) เมื่อพูดถึงสภาพจิต บุญก็คือสภาพที่ชำระจิตใจให้สะอาด ให้ผ่องใสหรือความสะอาดผ่องใสของจิต

บางคนเข้าใจบุญเพียงแง่เดียว เฉพาะเหตุของบุญ หรือเฉพาะผลของบุญ หรือเฉพาะสภาพจิตของคนที่ทำบุญ การที่จะทราบเรื่องบุญได้ชัดเจน ก็ต้องเข้าใจลักษณะของบุญทั้ง 3 ประการให้ถูกต้องทั้ง 3 อย่าง คือ

- 1) เหตุของบุญ ได้แก่ การทำความดี ความดีอะไรก็ได้เป็นบุญทั้งสิ้น
- 2) ผลของบุญ คือ สุขความเจริญ สุขกายสุขใจ ทั้งในชาตินี้และชาติต่อไป ล้วนเป็นผลบุญทั้งสิ้น คนที่รู้ปสวรวรทรัพย์ มีสติปัญญาดีมีเสียงไพเราะ เป็นต้น นั้นเป็นผลของบุญไม่ใช่เหตุของบุญ เช่น การเจริญสมาธิก็เป็นการสร้างเหตุของบุญ และผลก็ออกมาเป็นความสุข

⁷² พันเอกปิ่น มุกตะก่นต์, มงคลชีวิต ภาค 1, อ่างแล้ว, หน้า 258.

3) สุขภาพจิต ผลิตบุญส่งผลให้จิตเกิดความเบิกบาน เกิดความผ่องใสขึ้น เพราะตาม ศัพท์คำว่า “บุญ” ก็คือ สภาพที่ชำระจิตใจให้ผ่องใส สิ่งใดที่ชำระจิตใจให้ผ่องใส สิ่งนั้นเรียกว่า บุญ⁷³

สรุปได้ว่า ลักษณะของปฏิกุศลบุญคุณ คือ ความรู้ความเข้าใจในการกระทำ ความดี คือทำอย่างไรที่เรียกว่าดี เมื่อทำแล้วมีผลอย่างไร เมื่อเข้าใจถึงลักษณะต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว จะทราบได้ว่าบุญคือ ความดีนั่นเอง มีผลคือ ทำให้มีความสบายใจ มีความสุข จึงควรที่จะสะสมบุญ ให้มากเพราะบุญมีผลต่อร่างกายและจิตใจ มีผลในการดำเนินชีวิตประจำวัน และมีผลทั้งในชาตินี้ และชาติต่อไป เรียกว่าการได้สั่งสมบุญมาก่อน

(3) การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักของปฏิกุศลบุญคุณ

การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักของปฏิกุศลบุญคุณนั้น เป้าหมาย คือ การทำบุญ เพื่อชำระกาย วาจาใจ ให้บริสุทธิ์ ลดความโลภ โกรธ หลง เป็นปัจจัยให้หันไปเกิดในที่ดี ภพดี สิ่งที่สำคัญคือหลักปฏิบัติเพื่อดำเนินชีวิตด้วยการทำบุญนั้น ทำได้ดังนี้

- 1) ฝึกตนเองให้มีระเบียบวินัย
- 2) เคารพกฎหมายและกติกาสังคม
- 3) รักษาศีล ทำทาน เจริญภาวนา
- 4) ฝึกฝนในการบังคับตนเอง เพื่อสร้างความคิด
- 5) ไม่เห็นแก่ตัว⁷⁴

สรุปได้ว่า บุญเป็นสิ่งที่สามารถบำเพ็ญให้มีได้ บุญมีผลเกิดขึ้นได้จริงถ้าปฏิบัติ ตามหลักแห่งบุญกิริยาวัตถุนี้ หรือหลักธรรมที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ดังที่กล่าวมา เนื่องจากทางเกิดแห่ง บุญมีหลายทาง แต่มีผลเท่ากัน ควรที่จะมุ่งเน้นในการบำเพ็ญบุญให้เกิดขึ้น และไม่ควรถูกบุญว่า เล็กน้อยแล้วไม่ทำ จะทำแต่บุญที่ใหญ่มาก ๆ ถ้ามีความคิดเช่นนี้บางทีชั่วชีวิตจะไม่มีโอกาสทำบุญ เลยก็ได้ จะอยู่อย่างชีวิตว่างเปล่า คือ ว่างเปล่าไปจากคุณงามความดีทั้งปวง ทั้งชาตินี้และชาติหน้า การที่เราเกิดมาเป็นมนุษย์ได้นั้น ต้องเรียกว่าเราได้ทำบุญไว้แต่ชาติปางก่อนแล้ว ลองคิดว่าทำไม เราไม่ไปเกิดเป็นสัตว์เดรัจฉาน ทำไมเราไม่ไปเกิดในนรกภูมิในเปรตวิสัย ทำไมเรามีร่างกายที่ สมบูรณ์ด้วยอาการ 32 และทำไมเราร่ำรวยเป็นเศรษฐีมหาเศรษฐี ที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะบุญที่เราได้ทำ ไว้แต่ชาติก่อนนั่นเอง ส่งเสริมสนับสนุน สิ่งที่เรากำลังเป็นอยู่สะท้อนฐานกรรมที่เคยทำมา เราจะทำ ดีได้ง่ายต่อเมื่อเรามีฐานความดีอยู่ก่อน และจะรู้สึกเป็นสิ่งที่ฝืนยากเย็นยิ่ง ถ้าต้องทำทั้งที่ฐานเดิม

⁷³พ.สถิตวรรณ (พระธรรมวิสุทธิกวี), *อุดมมงคลในพระพุทธศาสนา*, อ้างแล้ว, หน้า 57-58.

⁷⁴พศ.ดร.ชาดิชาย พัทธกษณาคม, “การพัฒนาคุณภาพชีวิต”, ใน *สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต ประจำปี 2551*, อ้างแล้ว, หน้า 419.

เป็นตรงข้าม แต่หากไม่มีการต่อ ยอดความดี ความดีก็มักถล่มพัง และหากมีการก่อกำเนิดพื้นฐานความดี ในที่สุดความดีก็งอกงามไปพลูๆทุกอย่างขึ้นกับการตัดสินใจ ณ จุดที่กำลังรู้ได้ว่าหายใจเข้าหรือหายใจออก เพียงเมื่อกำหนดแน่วแน่ว่าจะทำดี เราก็กำลังบ้ายหน้าไปสู่ทิศทางที่จะทำให้เป็นสุขมากขึ้นแล้ว

2.5 สภาพพื้นที่ทำวิจัย

2.5.1 ประวัติมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยได้ปฏิบัติการกิจการด้านการผลิตบัณฑิต งานวิจัย งานบริการวิชาการแก่ชุมชน และงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมตามพันธกิจของมหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ 1 ตุลาคม พ.ศ. 2436 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้ตั้งวิทยาลัยขึ้นในบริเวณวัดบวรนิเวศวิหาร พระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” โดยมีพระราชประสงค์เพื่อเป็นที่ศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณร ทรงอุทิศพระราชทรัพย์บำรุงประจำปีและก่อสร้างสถานศึกษาวิทยาลัยแห่งนี้ขึ้น ครั้นเมื่อวันที่ 26 ตุลาคม พ.ศ. 2439 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จมาเปิดมหามกุฏราชวิทยาลัย พระองค์ทรงรับมหามกุฏราชวิทยาลัยอยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์และพระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์บำรุงประจำปี อาศัยพระราชประสงค์ดังกล่าว สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส จึงทรงตั้งวัตถุประสงค์ เพื่อดำเนินกิจการของมหามกุฏราชวิทยาลัยขึ้น 3 ประการ คือ

- 1) เพื่อเป็นสถานศึกษาของพระภิกษุสามเณร
- 2) เพื่อเป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและของต่างประเทศ
- 3) เพื่อเป็นสถานที่เผยแผ่พระพุทธศาสนา

เมื่อกิจการของมหามกุฏราชวิทยาลัยได้เปิดดำเนินการแล้ว ปรากฏว่า พระวัตถุประสงค์เหล่านั้นได้รับผลเป็นที่น่าพอใจตลอดมา เพื่อให้พระวัตถุประสงค์เหล่านั้นได้ผลดียิ่งขึ้น ดังนั้น ในวันที่ 30 ธันวาคม พ.ศ. 2488 สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ในฐานะที่ทรงเป็นนายกกรรมการมหามกุฏราชวิทยาลัยพร้อมด้วยพระเถรานุเถระ จึงได้ทรงประกาศตั้งสถาบันการศึกษาชั้นสูงในรูปมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนาขึ้น โดยอาศัยนามว่า สภาการศึกษา มหามกุฏราชวิทยาลัย โดยมีจุดมุ่งหมายดังนี้

- 1) เพื่อให้เป็นสถานศึกษาพระปริยัติธรรม
- 2) เพื่อให้เป็นสถานศึกษาวิทยาการอันเป็นของชาติภูมิและต่างประเทศ
- 3) เพื่อให้เป็นสถานเผยแผ่พระพุทธศาสนาทั้งในและนอกประเทศ

4) เพื่อให้ภิกษุสามเณรมีความรู้และความสามารถในการบำเพ็ญประโยชน์แก่ประชาชน

5) เพื่อให้ภิกษุสามเณรมีความรู้และความสามารถในการค้นคว้า ได้ตอบ หรืออภิปรายธรรมได้อย่างกว้างขวางแก่ชาวไทยและชาวต่างประเทศ

6) เพื่อให้ภิกษุสามเณรได้เป็นกำลังสำคัญในการจรรโลงพระพุทธศาสนาและเป็นศาสนทายาทที่เหมาะสมแก่กาลสมัย

7) เพื่อความเจริญก้าวหน้า และคงอยู่ตลอดกาลนานของพระพุทธศาสนา⁷⁵

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ประกอบด้วย

ส่วนกลาง 1 แห่ง

วิทยาเขต 7 แห่ง

วิทยาลัย 3 แห่ง

⁷⁵มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, คู่มือการศึกษา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยรายวันการพิมพ์, 2551), หน้า 1-2.

ตารางที่ 2.1 หน่วยงาน/ วิทยาเขต/ ศูนย์การศึกษา และสถานที่ตั้ง

ที่	หน่วยงาน/วิทยาเขต/ ศูนย์การศึกษา	สถานที่ตั้ง
1.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง	248 วัดบวรนิเวศวิหาร ถนนพระสุเมรุ แขวงบวรนิเวศ เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200
2.	วิทยาเขตมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราลงกรณราชวิทยาลัย	วัดจุฑิตธรรมาราม ตำบลสนับทึบ อำเภอบางน้ำน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
3.	วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย	ตำบลอ้อมใหญ่ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม 73160
4.	วิทยาเขตอีสาน	บ้านโนนชัย ถนนราษฎร์คณิง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น 40000
5.	วิทยาเขตล้านนา	วัดเจ็ดยอดหลวง 103 ตำบลพระสิงห์ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
6.	วิทยาเขตร้อยเอ็ด	ถนนเลียงเมือง ตำบลคงลาน อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด 45000
7.	วิทยาเขตศรีล้านช้าง	วัดศรีสุทธาวาส ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดเลย 42000
8.	วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช	วัดพระมหาธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช 80000
9.	มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย ในพระสังฆราชูปถัมภ์	หมู่ 6 ตำบลภูหลวง อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา 30150
10.	วิทยาลัยศาสนศาสตร์โสธร	วัดศรีธรรมาราม อำเภอเมือง จังหวัดยโสธร 35000
11.	วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์	วัดประชานิยม ตำบลกาฬสินธุ์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ 46000

2.5.2 วิสัยทัศน์และนโยบายการบริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

1) วิสัยทัศน์ (Vision)

จัดการองค์กร (Organization Management) ด้วยหลักธรรมและภูมิปัญญาพระพุทธศาสนาประยุกต์กับวิทยาการการบริหารและการจัดการ (Buddhist Wisdom and New Public Management) ให้เป็นองค์กรการเรียนรู้คู่ความดี (Learning and Morality Base Organization) ให้ประชาคมในองค์กรมีส่วนร่วมบริหารจัดการและร่วมรับผิดชอบต่อองค์กร โดยยึดหลักคุณธรรม (Good Governance) หลักการตรวจสอบ (Accountability and Transparency) และหลักความรับผิดชอบ (Responsibility)

พัฒนาองค์กรตามเกณฑ์มาตรฐานอุดมศึกษาไทยและอุดมศึกษาสากล เพื่อยกระดับเข้าสู่ความเป็นสถาบันการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาของชาติและมาตรฐานการจัดการศึกษาอุดมศึกษาสากล ขยายเครือข่ายการจัดการศึกษาเปิดโอกาสให้ประชาสังคมมีส่วนร่วมบริหารจัดการและการจัดการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย

2) นโยบาย (Policy)

2.1) ปรับรูปโครงสร้างและระบบการบริหารจัดการองค์กรตามแนวทางการศึกษาวิจัยของสถาบันที่ปรึกษาเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพ (สปร.) ให้มีโครงสร้างการบริหารตามแนวคิดการบริหารสมัยใหม่ (New Public Management) ลดความซ้ำซ้อนขั้นตอนการสั่งการและการตัดสินใจ ให้เป็นองค์กรที่เล็กแต่มีขีดความสามารถ (Competency) การทำงานสูง

2.2) จัดวางตำแหน่งบุคลากรโดยใช้หลักความรู้ ความสามารถและสมรรถนะ (Knowledge Base and Competency Base) ตามหลักการจัดคนให้เหมาะกับงาน (Put the right man on the right job) สร้างกลไกและระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานที่เน้นสมรรถนะการทำงาน (Competency)

2.3) ส่งเสริมการพัฒนาศูนย์กลางให้มีคุณวุฒิตามเกณฑ์มาตรฐานการจัดการศึกษาและเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษา และพัฒนาศูนย์กลางทุกสายงานโดยยึดสมรรถนะตามตำแหน่งงาน รองรับการพัฒนาองค์กรตามเกณฑ์มาตรฐานการจัดการศึกษาของชาติและเกณฑ์มาตรฐานการจัดการศึกษาสากล

2.4) เร่งรัดจัดทำแผนพัฒนามหาวิทยาลัยฉบับใหม่ ประกอบด้วยแผนงานหลัก คือ แผนพัฒนาการบริหารจัดการ แผนพัฒนาการจัดการศึกษา แผนพัฒนางานวิจัย แผนพัฒนาระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ แผนบริหารระบบการเงินการบัญชีและการตรวจสอบ แผนพัฒนาศูนย์กลางและระบบสวัสดิการ

2.5) เร่งรัดและดำเนินการโครงการก่อสร้างมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แห่งใหม่ (สาละยา) ให้เป็นไปตามแผนบริหารโครงการและให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลา 5 ปี (ปีงบประมาณ พ.ศ.254-2553) ตามกรอบเวลาการอุดหนุนงบประมาณของรัฐบาล ตามแผนแม่บทโครงการ (Master Plan)

2.6) พัฒนาและยกระดับการบริหารจัดการและการจัดการศึกษาของวิทยาเขต วิทยาลัยและศูนย์การศึกษาของมหาวิทยาลัยให้มีคุณภาพและมาตรฐานเดียวกัน รวมทั้งพัฒนากลไก และสร้างระบบการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยในระดับวิทยาเขต วิทยาลัย และศูนย์การศึกษา ให้มีความคล่องตัวในการบริหารและการตัดสินใจ บนพื้นฐานของหลักคุณธรรม หลักการตรวจสอบ หลักการมีส่วนร่วมและหลักความรับผิดชอบ

2.7) พัฒนาระบบการบริการนักศึกษาและบุคคลภายนอกในการเข้ารับบริการจาก มหาวิทยาลัย โดยเฉพาะระบบทะเบียนและวัดผล ระบบเอกสารทางการศึกษา ระบบการเงินและบัญชี ระบบการสืบค้นข้อมูลและวิทยบริการ

2.8) พัฒนาหลักสูตรและการจัดการศึกษาให้มีความหลากหลายในด้านสาขาวิชา เพื่อเป็นทางเลือกศึกษาของผู้เรียนในระดับปริญญาตรี ส่งเสริมการเปิดหลักสูตรใหม่ระดับบัณฑิตศึกษาทั้งระดับปริญญาโทและปริญญาเอก รวมทั้งจัดหลักสูตรระยะสั้นบริการความต้องการ สังคมเฉพาะด้าน ทั้งความต้องการของคณะสงฆ์และประชาชนทั่วไป

2.9) ส่งเสริมการวิจัยทางพระพุทธศาสนาและการวิจัยเพื่อพัฒนาองค์กรทุกระดับ พัฒนาและยกระดับนักวิจัยของมหาวิทยาลัยทั้งในด้านปริมาณและมาตรฐานความรู้การวิจัย สร้างเครือข่ายความร่วมมือการวิจัยระหว่างองค์กรและแหล่งทุนเพื่อการวิจัย แสวงหาแหล่งทุนการวิจัย ใหม่ นอกจากทุนวิจัยจากเงินงบประมาณแผ่นดินที่ได้รับรายปีงบประมาณ⁷⁶

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธการธรรม ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้างานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยเชิงสำรวจหรืองานวิจัยภาคสนาม (Survey Research or Field Research) อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

⁷⁶มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, วิสัยทัศน์และนโยบายการบริหารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สุริยวัฒน์, 2551), หน้า 7-10.

พระปลัดชัยมงคล กลุยาโณ (ตาลอำไพ) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การกำหนดคุณค่าชีวิตของมนุษย์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท” สรุปความได้ว่า การดำเนินชีวิตของมนุษย์เรานั้นต้องอยู่ภายใต้กรอบกฎเกณฑ์ของหลักธรรมในการประพฤติปฏิบัติตน ถ้ามนุษย์เราไม่มีกรอบหรือจุดมุ่งหมาย “ก็เหมือนกับเรือที่ลอยคออยู่ในท่ามกลางแม่น้ำ ไม่สามารถที่จะเข้าหาฝั่งได้เจอ” แต่ถ้าเรามีกรอบมีจุดมุ่งหมาย และประพฤติตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนาอย่างเคร่งครัด เป็นผู้รู้จักหน้าที่ รู้จักตน ไม่หลงมัวเมาในสิ่งที่เปื้อนวัตถุแล้วย่อมจะนำพาชีวิตมุ่งสู่จุดหมาย คือความสุขแห่งชีวิต ก็เหมือนกับกลุ่มคนในสังคมจะต้องมีหลักหรือกรอบในการดำเนินชีวิตหรือการปฏิบัติตนจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย และต้องปฏิบัติตามระเบียบที่วางไว้ ทหารก็ต้องมีระเบียบวินัยเป็นข้อบังคับพระพุทธศาสนาของเราก็คงเช่นกัน ย่อมมีหลักธรรมเป็นกรอบ ในการประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ส่วนการกำหนดคุณค่าชีวิตในปัจจุบันนี้ ส่วนมากจะถือประโยชน์ในปัจจุบันเป็นหลักสำคัญ เช่น การมีฐานะ มีทรัพย์สินสมบัติ มีเกียรติยศชื่อเสียง มีบ้านใหญ่โตหรูหรา ว่าประสบผลสำเร็จในชีวิต ที่จริงแล้วมันเป็นเพียงวัตถุภายนอกที่เรามีเท่านั้น แต่วัตถุที่เกิดขึ้นภายในจิตใจเรานั้นไม่มีสิ่งเหล่านี้ จนทำให้เราลืมนึกถึงคุณค่าที่แท้จริงของตัวเอง คงอีกไม่นานการดำเนินชีวิตของคนเรา ย่อมตกเป็นทาสของวัตถุ ทำให้หลักศีลธรรมนั้นเสื่อมถอยไปในที่สุด แต่อย่างไรก็ตามถ้าทุกฝ่ายรู้จักส่งเสริมหลักการประพฤติปฏิบัติให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม คุณค่าชีวิตของมนุษย์เราย่อมมีเกิดขึ้นได้โดยอาศัยหลักธรรมเป็นกรอบประพฤติปฏิบัติตน ในการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบัน⁷⁷

พระราชันย์ อุฏฐานรโต (หมั่นการ) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีพุทธทาสภิกขุ” สรุปความได้ว่า มนุษย์เกิดมาเพื่อพัฒนาตนเอง หรือจิตใจให้ขึ้นสู่ความสมบูรณ์ที่สุดเท่าที่มนุษย์จะขึ้นถึงได้ ที่เรียกในภาษาอังกฤษว่า (Self-fulfillment) คือพัฒนาจนไม่มีความชั่วหลงเหลืออยู่เลย มีแต่ความดีล้วน ๆ เช่น สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า และพระอรหันต์ทั้งหลาย เป็นผู้มิตนสมบูรณ์ ไม่บกพร่องโดยอาการใด ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นจุดหมายปลายทางชีวิตของทุกคน⁷⁸

⁷⁷พระปลัดชัยมงคล กลุยาโณ (ตาลอำไพ), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์การกำหนดคุณค่าชีวิตของมนุษย์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2550, 134 หน้า.

⁷⁸พระราชันย์ อุฏฐานรโต (หมั่นการ), “การศึกษาเพื่อพัฒนามนุษย์ตามแนวพุทธศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีพุทธทาสภิกขุ”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2551, 144 หน้า.

คำพอง สมศรีสุข ได้ทำวิจัยเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม : ศึกษากรณีการเจริญสติแบบเคลื่อนไหวของหลวงพ่อเทียน จิตตสุโก” สรุปความได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น จะต้องอาศัยหลักพุทธธรรมเป็นเครื่องมือในการพัฒนา การศึกษา เรียนรู้ การเจริญสติแบบเคลื่อนไหว เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยให้ผู้สนใจในการปฏิบัติธรรม ไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด หรือชนชาติใด ไม่ว่าจะเป็นหญิงหรือชาย เด็กหรือผู้ใหญ่ มีฐานะอย่างไร ได้มีทางเลือกในการประพฤติปฏิบัติตน ให้เกิดความรู้สึก ในทุกอิริยาบถให้เกิดความมั่นใจ ซึ่งการปฏิบัติธรรมอย่างต่อเนื่องนี้เป็นสิ่งจำเป็นและสิ่งสำคัญที่สุดต่อชีวิตในการพัฒนาตนเอง เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้พ้นทุกข์⁷⁹

พระจิรพัฒน์ สมาจารโ (ดีใจ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “คนพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนา ที่มีผลต่อสังคม : ศึกษากรณีตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” จากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมของคนพาลและบัณฑิตที่มีผลต่อสังคม ตำบลท่าพระ คือ (1) คนพาลเป็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมแก่เยาวชน พฤติกรรมทางกาย และวาจาที่ไม่ควรเอาเป็นตัวอย่างต่อคนอื่น (2) ส่วนผลทางพฤติกรรมของบัณฑิตมีลักษณะตรงกันข้าม คือ พฤติกรรมทางกาย วาจา ล้วนเป็นไปในทางส่งเสริมเกื้อกูลแก่สังคมตำบลท่าพระ และทางจิตใจก็ประกอบด้วยจิตเมตตาต่อคนอื่น มีความประนีประนอมกันได้โดยสันติวิธีไม่ใช้ความรุนแรงตัดสินปัญหา (3) ผลระดับสังคม ผลเสียหายจากคนพาลต่อศาสนวัตถุและศาสนสถานในวัด ส่วนบัณฑิตส่งผลดีต่อสังคมตำบลท่าพระในด้านเกื้อกูลแก่ วัด โรงเรียน และชุมชนท่าพระ

วิธีการแก้ปัญหาคคนพาลของตำบลท่าพระ มีอยู่ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) โดยสถาบันครอบครัว (2) โดยสถาบันการศึกษา (3) โดยสถาบัน 4) โดยหมู่บ้านและชุมชนร่วมมือกัน และ (5) โดยการให้ความร่วมมือกับทางราชการ

ส่วนวิธีการยกย่องบัณฑิต มีอยู่ 4 วิธี ได้แก่ (1) ยกย่องในระดับครอบครัว (2) ยกย่องในระดับสถานศึกษา (3) ยกย่องเป็นบุคคลที่สำคัญและประพฤติตนเป็นประโยชน์ต่อวัดในระดับศาสนา (4) ยกย่องให้ปรากฏในระดับหมู่บ้าน และชุมชน⁸⁰

⁷⁹คำพอง สมศรีสุข, “การพัฒนาคุณภาพชีวิตตามหลักพุทธธรรม : ศึกษากรณีการเจริญสติแบบเคลื่อนไหวของหลวงพ่อเทียน จิตตสุโก”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, (สำนักงานบัณฑิตศึกษา : สถาบันราชภัฏเลย), 2546, 131 หน้า.

⁸⁰พระจิรพัฒน์ สมาจารโ (ดีใจ), “คนพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคม : ศึกษากรณีตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), 2547, 118 หน้า.

ธงชัย เจริญนนท์ ได้ทำวิจัยเรื่อง “การนำจักร 4 ไปใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษาภาคสมทบในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอรัญญิก ปีการศึกษา 2547” ผลการวิจัยพบว่า

1) นักศึกษาได้นำจักร 4 ข้อที่ 1 ไปใช้ในการดำเนินชีวิต ในสถานที่ที่สามารถติดต่อสื่อสารได้อย่างรวดเร็ว อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ นำไปพัฒนาที่อยู่ทำงานให้เป็นถิ่นที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับปานกลาง และนำไปใช้ในถิ่นที่สามารถจัดหาปัจจัย 4 ได้อย่างสะดวกสบาย อยู่ในระดับปานกลาง

2) นักศึกษาได้นำจักร 4 ข้อที่ 2 ไปใช้ในการดำเนินชีวิต ในการให้ความเคารพต่อสัตว์ อยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก รองลงมา ในขณะที่มีการคบหาสมาคมกับสัตว์ด้วยความจริงใจอยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก และ สัตว์ขอยกย่องแนะนำให้ทำความดีอยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก

3) นักศึกษาได้นำจักร 4 ข้อที่ 3 ไปใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อประพฤติกฎปฏิบัติสุจริตด้วยกาย วาจา ใจ อยู่เสมอ อยู่ในระดับมาก รองลงมา ได้ร่วมพิธีกรรมทางศาสนาอยู่เสมอ ในระดับปานกลาง และไม่กล่าวคำโกหกที่ทำให้เสียหายแก่ผู้อื่น ในระดับปานกลาง

4) นักศึกษาได้นำจักร 4 ข้อที่ 4 ไปใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อปฏิบัติตนดีในปัจจุบัน เพื่อความสงบสุขในอนาคต อยู่ในระดับมาก รองลงมาได้บริจาคทรัพย์เพื่อทำบุญอยู่เสมอ อยู่ในระดับปานกลาง และได้ละเว้นความชั่วประกอบความดีส่งผลให้ไปเกิดในประเพณีที่สมควร อยู่ในระดับปานกลาง

5) ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ สถานภาพและชั้นปีที่ศึกษาไม่มีความสัมพันธ์กับการนำจักร 4 ไปใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษา ภาคสมทบ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้ ส่วนปัจจัยสนับสนุน คือ ความรู้ที่มีความสัมพันธ์ กับ การนำจักร 4 ไปใช้ในการดำเนินชีวิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 คือ ความรู้ แตกต่างกัน มีผลต่อการนำจักร 4 ไปใช้แตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยที่กำหนดไว้

6) ผู้ตอบแบบสอบถามมีข้อเสนอแนะอันดับที่ 1 คือ ควรทำวันนี้ให้ดีที่สุดมีร้อยละ 39.7 อันดับที่ 2 คือ ควรเลือกคบกับคนที่จริงใจ มีร้อยละ 35.5 อันดับที่ 3 คือ ควรมีการประพฤติปฏิบัติตนด้วย กาย วาจา ใจ ในทางที่ดี มีร้อยละ 29.8⁸¹

สุรพร คันธกร ได้ทำวิจัยเรื่อง “บทบาทของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิต ในหมู่บ้านกู่เสือ ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่” สรุปความได้ว่า

⁸¹ธงชัย เจริญนนท์, “การนำจักร 4 ไปใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษาภาคสมทบในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอรัญญิก ปีการศึกษา 2547”, รายงานการวิจัย, (โครงการฝึกอบรมพัฒนานักวิจัย รุ่นที่ 3 : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2548, 95 หน้า.

ปัญหาสังคมหลัก ๆ ได้แก่ ปัญหาความยากจน ขาดแคลนปัจจัยพื้นฐานของชีวิต ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ รวมทั้งปัญหาการขาดโอกาสทางการศึกษา ในการพัฒนาชุมชน“คุณภาพชีวิต” ได้แก่ 1) ปรับปรุงสภาพการดำรงชีวิตให้ดีขึ้น 2) เพิ่มความสามารถในการพึ่งพาตนเองให้มากขึ้น 3) เพิ่มความสามารถที่จะใช้ปรับปรุงคัดแปลงหรือควบคุมทรัพยากร และสภาพแวดล้อม 4) เพิ่มความสามารถในการกำหนดค่านิยม และตัดสินใจเลือกสรรสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อคุณภาพชีวิต⁸²

สมมาตร ลิขิตานนท์ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความตระหนักรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนกาวิละวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ ในการปฏิบัติตามมงคลสูตร คาถาที่ 1” จากผลการศึกษาแยกตามหัวข้อตามมงคลสูตร คาถาที่ 1 คือ 1) การไม่คบคนพาล นักเรียนกลุ่มตัวอย่างโดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยให้ค่าเฉลี่ยที่ 4.16, 2) การคบบัณฑิต นักเรียนกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับเห็นด้วยมากค่าเฉลี่ยที่ 4.13 ส่วนการแปรผลตามสถานภาพของผู้ปกครองของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 หัวข้อของมงคลสูตร 38 กลุ่มนักเรียนที่มีสถานภาพผู้ปกครองอยู่ร่วมกันมีค่าเฉลี่ยสูงกว่านักเรียนแบบอื่นคือ แยกกันอยู่ หย่า และเสียชีวิต ซึ่งแสดงผลได้ชัดเจนว่า ความสมบูรณ์ ความอบอุ่นของครอบครัวมีผลต่อการตระหนักรู้ถึงมงคลสูตร 38 ข้อการไม่คบคนพาล การคบบัณฑิต⁸³

พระเกื้อพงศ์ ปิยธมฺโม (พิมพ์พร) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ประโยชน์ของหลักพุทธการธรรม 4 ในฐานะเป็นหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต” ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธการธรรม ในฐานะเป็นหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง หลักธรรม 4 ข้อเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า จักร 4 คือ 1) ปฏิจจสมุปบาท (การอยู่ในถิ่นที่ดี) 2) สัมปยุตตธรรม (การสมาคมกับสัตบุรุษ) 3) อุตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) 4) ปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) ซึ่งสามารถนำมาใช้พัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นหลักที่สร้างคุณประโยชน์ในทุก ๆ ด้าน ทำให้ปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตให้มีคุณภาพสูงขึ้น ประโยชน์ของหลักพุทธการธรรมในฐานะเป็นหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง การนำหลักธรรมทั้ง 4 ข้อมาพิจารณา และพัฒนาคุณภาพชีวิตของ

⁸²สุรพร คันธกร, “บทบาทของกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขมูลฐานในการพัฒนาคุณภาพชีวิตในหมู่บ้านกู่เสือ ตำบลยางเนิ้ง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2549, 118 หน้า.

⁸³สมมาตร ลิขิตานนท์, “ความตระหนักรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายโรงเรียนกาวิละวิทยาลัย จังหวัดเชียงใหม่ในการปฏิบัติตามมงคลสูตร คาถาที่ 1”, สารนิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2549, 148 หน้า.

ตนเอง ในด้านร่างกาย จิตใจ และสังคม ให้ประสบความสำเร็จก้าวหน้าในชีวิต มีสภาพชีวิตที่เป็นคุณปราศจากโทษ⁸⁴

พระมหาวิฑูร ธมฺมโชโต (แสงอินทร์) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 ของนักเรียนโรงเรียนป้อมนาคราชสวาทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า

1) นักเรียนโรงเรียนป้อมนาคราชสวาทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ มีการดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.66 เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน มีรายละเอียด คือ ด้านอัตตสัมมาปณิธิ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.72 รองลงมา คือ ด้านบุพเพกตปุญญตา อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.70 ด้านสปปริสุปปัสสยะ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.68 และด้านปฎิรูปเทสวาสะ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.56 ตามลำดับ

2). ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า นักเรียนโรงเรียนป้อมนาคราชสวาทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีเพศ และความรู้ทางธรรม ต่างกัน มีการดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 โดยรวมทั้ง 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่นักเรียนโรงเรียนป้อมนาคราชสวาทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีอายุ และระดับชั้นเรียน ต่างกัน มีการดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 โดยรวมทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3) นักเรียนโรงเรียนป้อมนาคราชสวาทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ได้ให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 ที่สำคัญ คือ 1) ด้านปฎิรูปเทสวาสะ นักเรียนไม่จัดที่อยู่อาศัยให้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย จึงควรให้นักเรียนหมั่นดูแลและจัดที่อยู่อาศัยให้สะอาดเป็นระเบียบเรียบร้อย 2) ด้านสปปริสุปปัสสยะ นักเรียนมีจิตไม่สงบ และไม่สามารถพัฒนาจิตให้สงบได้ จึงควรให้นักเรียนหมั่นฝึกสมาธิและพัฒนาจิตให้สงบ 3) ด้านอัตตสัมมาปณิธิ นักเรียนไม่รู้หน้าที่ของตนเอง และไม่มีความรับผิดชอบ จึงควรให้นักเรียนปลูกจิตสำนึกในการรู้หน้าที่และความรับผิดชอบของตนเอง และ 4) ด้าน

⁸⁴พระเถรโพธิ์ ปิยธมฺโม (พิมพ์พร), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ประโยชน์ของหลักพุทธธรรม 4 ในฐานะเป็นหลักการพัฒนาคุณภาพชีวิต”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2552, 186 หน้า.

บุพเพกตบุญญา นักเรียนไม่เคยรักษาศีล ทำทาน และเจริญภาวนา จึงควรให้นักเรียนหมั่นรักษาศีล ทำทาน และเจริญภาวนา⁸⁵

สรุปได้ว่า จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วสรุปได้ว่า พระพุทธศาสนามีหลักจักร 4 คือ 1) ปฏีรูปเทสวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) 2) สปัปฐุสปีสสะยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) 3) อัคคสัมมา ปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และ 4) บุพเพกตบุญญา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) ทั้ง 4 อย่างนี้ เป็นแนวทางของการดำเนินชีวิตของทุกคนที่จะต้องอาศัยความเชื่อ ความมั่นใจ และความรู้ ความเข้าใจเป็นพื้นฐาน การดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 ต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ดี เพราะเมื่อมีความรู้ดี ย่อมมีความประพฤติดี การปฏิบัติก็ต้องดีตามไปด้วย ในทางตรงกันข้าม หากมีความรู้ในหลักจักร 4 ไม่ชัดเจน ไม่เข้าใจ ก็อาจทำให้พบความเดือดร้อนวุ่นวายกับการดำเนินชีวิตของตนเองได้ การดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 สามารถพัฒนาตนเองและสังคมให้เจริญก้าวหน้า อยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ทั้งนี้เพราะการดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 ช่วยให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตต่อการดำเนินชีวิตของเยาวชน

2.7 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้นำ การประเมินคุณภาพชีวิต ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยจากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ⁸⁶ และองค์การอนามัยโลก⁸⁷ และแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยใช้หลักพุทธการธรรมใน 4 ด้าน คือด้านปฏีรูปเทสวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) จากสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ฐมฺมธโร)⁸⁸, ด้านสปัปฐุสปีสสะยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) จากทีมนิกาย ปาฎิกวรรค อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต ขุททกนิกาย ธรรมบท สังยุตตนิกาย

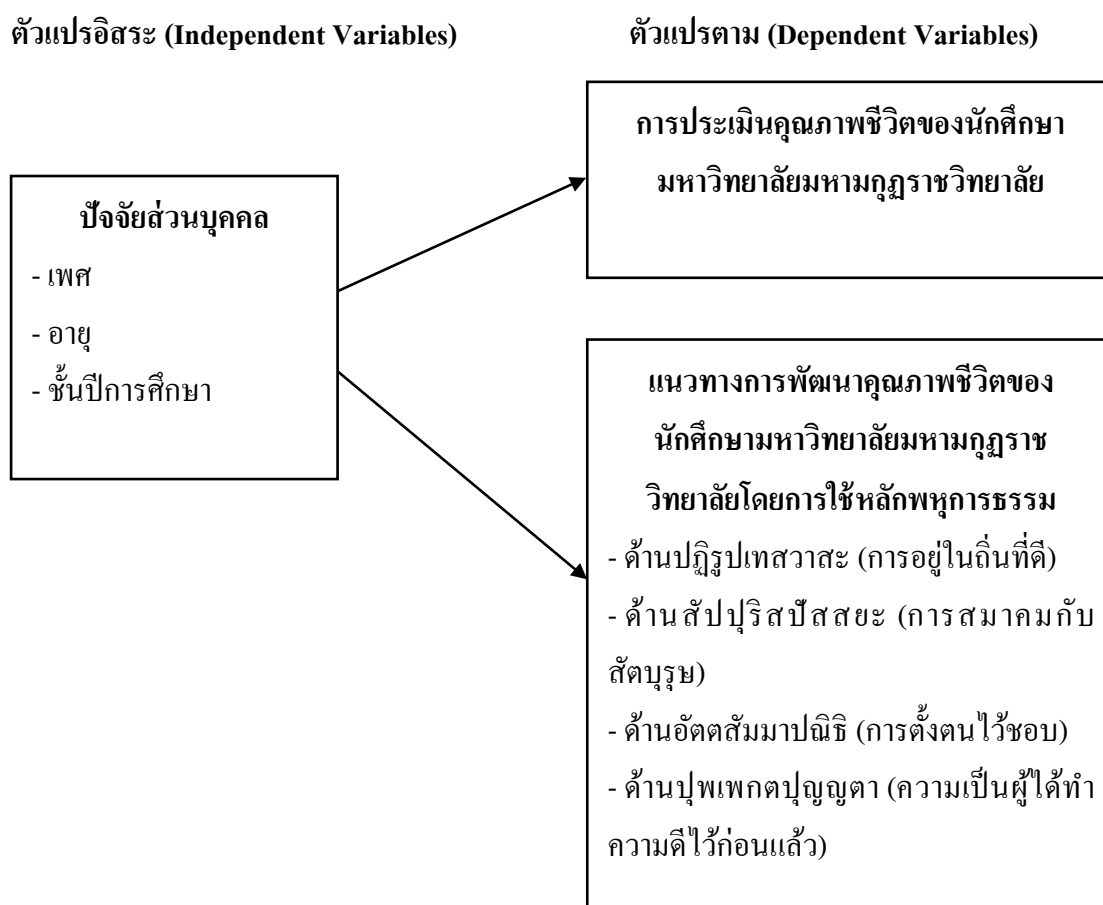
⁸⁵พระมหาวิฑูร ฐมฺมโชโต (แสงอินทร์), “การดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 ของนักเรียนโรงเรียนป้อมนาคราชสวาทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์ ศาสตรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), 2554, 170 หน้า.

⁸⁶<<http://info.pattaya.go.th/km/socialwelfare/DocLib8> > (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2553)

⁸⁷<<http://www.dmh.moph.go.th/test/whoqol/>> (สืบค้นข้อมูลเมื่อวันที่ 11 ตุลาคม พ.ศ. 2553)

⁸⁸สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (พิมพ์ ฐมฺมธโร), มงคลยอดชีวิต (ฉบับสมบูรณ์), อ้างแล้ว, หน้า 82-84.

สคาถวรรค และพุทธทศนิกาย ชาดก⁸⁹ ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) จากพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) และพ.สถิตวรรณ (พระธรรมวิสุทธิทักขิ⁹⁰ และด้านปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) จากอังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต และ ผศ.ดร.ชาดิชา ยพิทักษ์ธนาคม⁹¹ มาสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้

⁸⁹ที.ปา. 11/305/259. อัง.ทุก. 20/343 – 344/105. ขุ.ธ. 25/15/24. ส.ส. 15/725/270. และขุ.ชา. 27/246/541.

⁹⁰พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *ธรรมานุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*, อ้างแล้ว, หน้า 35. พ.สถิตวรรณ (พระธรรมวิสุทธิทักขิ), *อุดมมงคลในพระพุทธศาสนา*, อ้างแล้ว, หน้า 70.

⁹¹อัง.จตุกก. 21/31/41. และผศ.ดร.ชาดิชา ยพิทักษ์ธนาคม, “การพัฒนาคุณภาพชีวิต”, ใน *สารนิพนธ์พุทธศาสตรบัณฑิต ประจำปี 2551*, อ้างแล้ว, หน้า 419.

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม” นี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

- 3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
- 3.2 เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่าง
- 3.3 กรอบแนวคิดและการกำหนดตัวแปร
- 3.4 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย
- 3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.6 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย
- 3.7 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.8 การวัดค่าตัวแปร
- 3.9 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.10 การนำเสนอผลการวิจัย

3.1 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

3.1.1 ประชากร ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง 1 แห่ง วิทยาเขต 7 แห่ง และวิทยาลัย 3 แห่ง จำนวน 12,873 รูป/คน⁹²

3.1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง 1 แห่ง วิทยาเขต 7 แห่ง และวิทยาลัย 3 แห่ง จำนวน 372 รูป/คน ที่ได้โดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเปิดตารางสำเร็จของเกรจซี่ (Krejcie) และมอร์แกน (Morgan) จากบัญชีรายนามนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง 1 วิทยาเขต 7 แห่ง และวิทยาลัย 3 แห่ง

⁹²ศูนย์บริการวิชาการ (ทะเบียนและวัดผล), “สถิตินักศึกษาปีการศึกษา 2556”, นครปฐม : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2556, (อัดสำเนา).

3.2 เทคนิคและวิธีการสุ่มตัวอย่าง

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีการเปิดตารางสำเร็จของเกรจซี่ (Krejcie) และมอร์แกน (Morgan) จากบัญชีรายชื่อ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง 1 แห่ง วิทยาเขต 7 แห่ง และวิทยาลัย 3 แห่ง จำนวน 12,873 รูป/คน ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 372 รูป แล้วนำมาหาอัตราสัดส่วนของประชากร (Proportional to Size) เพื่อหา กลุ่มตัวอย่างแยกแต่ละหน่วยงาน ตามสูตรนี้

$$n_1 = \frac{N_i}{N} * n$$

n_1 = จำนวนกลุ่มตัวอย่างแต่ละหน่วยงาน

N_i = จำนวนประชากรแต่ละหน่วยงาน

n = จำนวนกลุ่มตัวอย่างรวมทุกหน่วยงาน

N = จำนวนประชากรทั้งหมด

ตารางที่ 3.1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างจำแนกตามหน่วยงานของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ที่	หน่วยงานของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย	ประชากร (Ni)	กลุ่มตัวอย่าง (n ₁)
1	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง	918	27
2	วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย	540	15
3	วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย	1,368	40
4	วิทยาเขตอีสาน	1,557	45
5	วิทยาเขตล้านนา	1,892	55
6	วิทยาเขตร้อยเอ็ด	1,837	54
7	วิทยาเขตศรีล้านช้าง	1,552	44
8	วิทยาเขตศรีธรรมมาโสกราช	989	28
9	มหาปชาบดีเถรีวิทยาลัย ในพระสังฆราชูปถัมภ์	42	1
10	วิทยาลัยศาสนศาสตร์ยโสธร	983	28
11	วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์	1,195	35
รวม		12,873 (N)	372 (n)

เมื่อได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวแล้ว จึงใช้วิธีสุ่มแบบง่ายโดยการจับสลากโดยวิธีหยิบลูกบอล 1 ใบ และนำไปที่หยิบลูกบอลได้คืนเข้าที่เดิม แล้วจับสลากอีกจนครบตามจำนวนที่ต้องการ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.3 กรอบแนวคิดและการกำหนดตัวแปร

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดกรอบแนวคิดและตัวแปรในการศึกษาไว้ ดังนี้

3.3.1 ตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคลของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในด้านเพศ อายุ และชั้นปีการศึกษา

3.3.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ การประเมินคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยใช้หลักพุทธธรรมใน 4 ด้าน คือ 1) ปฏิรูปเทวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) 2) สัมปยุตตปฏิสันถาร (การสมาคมกับสัตบุรุษ) 3) อุตตัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และ 4) ปุพเพกตบุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)

3.4 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แบ่งข้อมูลที่ใช้ออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

3.4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ แบบสอบถาม จำนวน 372 ชุด และแบบสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 5 ชุด

3.4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ ข้อมูลจากเอกสาร ตำราวิชาการ แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งที่เป็นงานวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และงานวิจัยเชิงสำรวจหรืองานวิจัยภาคสนาม (Survey Research or Field Research)

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.5.1 แบบสอบถาม 1 ชุด โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 การประเมินคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำนวน 15 ข้อ แบ่งออกเป็น 5 ระดับ โดยกำหนดค่าดังนี้

มากที่สุด	มีค่าเท่ากับ 5
มาก	มีค่าเท่ากับ 4
ปานกลาง	มีค่าเท่ากับ 3

น้อย มีค่าเท่ากับ 2

น้อยที่สุด มีค่าเท่ากับ 1

ตอนที่ 3 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม จำนวน 20 ข้อ ลักษณะของแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 5 ระดับ โดยกำหนดค่าดังนี้

ทุกครั้ง มีค่าเท่ากับ 5

เกือบทุกครั้ง มีค่าเท่ากับ 4

บางครั้ง มีค่าเท่ากับ 3

นาน ๆ ครั้ง มีค่าเท่ากับ 2

ไม่เคย มีค่าเท่ากับ 1

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม

3.6 การสร้างและตรวจคุณภาพเครื่องมือวิจัย

การสร้างและตรวจคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.6.1 ศึกษาค้นคว้าเอกสาร บทความ ตำรา และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.6.2 สร้างแบบสอบถามให้ครอบคลุมขอบเขตการศึกษาวิจัย โดยใช้คำถาม 2 ประเภท คือ แบบปลายปิดและแบบปลายเปิด และแบบสัมภาษณ์

3.6.3 นำเครื่องมือที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว เสนอที่ปรึกษาแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องและชัดเจน เหมาะสม ทั้งเนื้อหาสาระ และการใช้ถ้อยคำสำนวนภาษา แล้วนำมาจัดทำเป็นแบบสอบถาม

3.6.4 นำเครื่องมือที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน คือ 1) พระครูศรีปริยัติวิธาน, ดร. 2) พระครูศรีปริยัติคุณากรณ์, ดร. 3) พระครูสิทธิธรรมนิเทศ, ดร. 4) ดร.วิญญู กิณะเสน นักวิจัย และ 5) นายเอกวุฒิ สารมาศ นักวิจัย และ เพื่อตรวจสอบหรือปรับปรุงแก้ไขความถูกต้องสมบูรณ์ของเนื้อหาโดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์หรือเนื้อหา (IOC) ตามสูตรดังนี้⁹³

⁹³ธีระศักดิ์ อุ่่นอารมณ์เลิศ, เครื่องมือวิจัยทางการศึกษา : การสร้างและการพัฒนา, (ภาควิชาพื้นฐานทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2549), หน้า 65.

สูตร	$IOC = \frac{\sum x}{N}$
เมื่อ	IOC แทนดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์
	$\sum x$ แทนผลรวมของคะแนนความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญ
	N แทนจำนวนผู้เชี่ยวชาญ
โดยที่	+1 แน่ใจว่าสอดคล้อง
	0 ไม่แน่ใจว่าสอดคล้อง
	-1 แน่ใจว่าไม่สอดคล้อง

โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป จากข้อคำถามทั้งหมดจำนวน 35 ข้อ ใช้ได้จำนวน--- ข้อ ซึ่งข้อคำถามที่ใช้ได้มีค่า IOC อยู่ในช่วง 0.50 - 1.00

3.6.5 เมื่อผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจสอบความถูกต้องเสร็จแล้ว จึงนำไปใช้กับผู้ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แต่มีคุณลักษณะคล้ายกันกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยนี้ คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 30 รูป/คน แล้วนำผลการตอบแบบสอบถาม ไปหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือโดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์อัลฟา (a-Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) และต้องได้ค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือเท่ากับ 0.82

3.6.6 นำเครื่องมือที่สมบูรณ์แล้วไปใช้เก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยต่อไป

3.7 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้ดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.7.1 ออกหนังสือถึงอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง 1 แห่ง วิทยาเขต 7 แห่ง และวิทยาลัย 3 แห่ง

3.7.2 ส่งแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบ

3.7.3 ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลคืนด้วยตนเอง

3.7.4 เมื่อได้แบบสอบถามกลับคืนมาแล้ว จำนวน 372 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100.00 จึงตรวจสอบความสมบูรณ์และจัดลำดับข้อมูล

3.7.5 นำข้อมูลที่ได้นำไปวิเคราะห์และประมวลผลต่อไป

3.8 การวัดค่าตัวแปร

การวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดการวัดค่าตัวแปร ซึ่งเป็นการแปลผลค่าเฉลี่ยการประเมินคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยใช้หลักพหุการธรรมในด้านต่าง ๆ โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

$$\frac{\text{คะแนนสูงสุด}-\text{คะแนนต่ำสุด}}{\text{จำนวนระดับ}} = \frac{5-1}{5} = \frac{4}{5} = 0.80$$

ระดับค่า	ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลผล
5	4.21 - 5.00	การประเมินคุณภาพชีวิต...ในระดับมากที่สุด
4	3.41 - 4.20	การประเมินคุณภาพชีวิต...ในระดับมาก
3	2.61 - 3.40	การประเมินคุณภาพชีวิต...ในระดับปานกลาง
2	1.81 - 2.60	การประเมินคุณภาพชีวิต...ในระดับน้อย
1	1.00 - 1.80	การประเมินคุณภาพชีวิต...ในระดับน้อยที่สุด
ระดับค่า	ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลผล
5	4.21 - 5.00	แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต...ในระดับทุกครั้ง
4	3.41 - 4.20	แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต...ในระดับเกือบทุกครั้ง
3	2.61 - 3.40	แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต...ในระดับบางครั้ง
2	1.81 - 2.60	แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต...ในระดับนาน ๆ ครั้ง
1	1.00 - 1.80	แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต...ในระดับไม่เคย

3.9 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ในการวิจัยนี้ได้ดำเนินการโดยนำข้อมูลจากแบบสอบถามมาวิเคราะห์ด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ มีลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.9.1 ศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล โดยหาค่าสถิติพื้นฐาน คือ ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

3.9.2 ศึกษาการประเมินคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยและแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยใช้หลักพหุการธรรม โดยหาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

3.9.3 ทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยใช้หลักพหุการธรรมกับปัจจัยส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่างด้านเพศ ใช้การทดสอบค่าที (t-test) และ อายุ และชั้นปีการศึกษา ใช้การทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé)

3.9.4 วิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยใช้หลักพหุการธรรม โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแล้วนำมาแจกแจงความถี่ (Frequency) และนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย

3.10 การนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการวิจัยในรูปของตารางประกอบความเรียง เพื่อตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแบ่งเป็น 5 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

บทที่ 4 ผลการวิจัย

บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม” นี้ เป็นการวิจัยแบบสำรวจ (Survey Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) ไว้ 4 ประการ คือ 1) เพื่อประเมินคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย 2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม 3) เพื่อเปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรมที่มีเพศ อายุ และชั้นปีการศึกษาต่างกัน และ 4) เพื่อให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม

ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบสอบถาม ในการเก็บรวบรวมข้อมูล แล้วนำแบบสอบถามมาดำเนินการวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ เพื่อคำนวณหาค่าสถิติ เพื่อตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ครบถ้วนตามที่ตั้งไว้

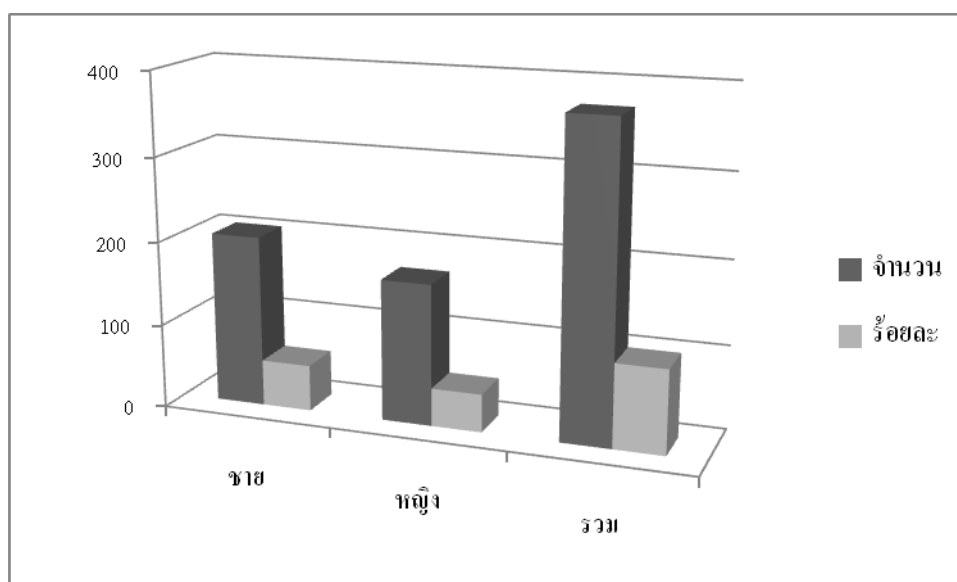
4.1 ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

ในการวิจัยเรื่องนี้ ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ใช้การวิเคราะห์หาความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.1 จำนวนและร้อยละนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
ชาย	204	54.80
หญิง	168	45.20
รวม	372	100.00

จากตารางที่ 4.1 พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย ร้อยละ 54.80 และเพศหญิง ร้อยละ 45.20 ซึ่งปรากฏดังแผนภูมิที่ 4.1

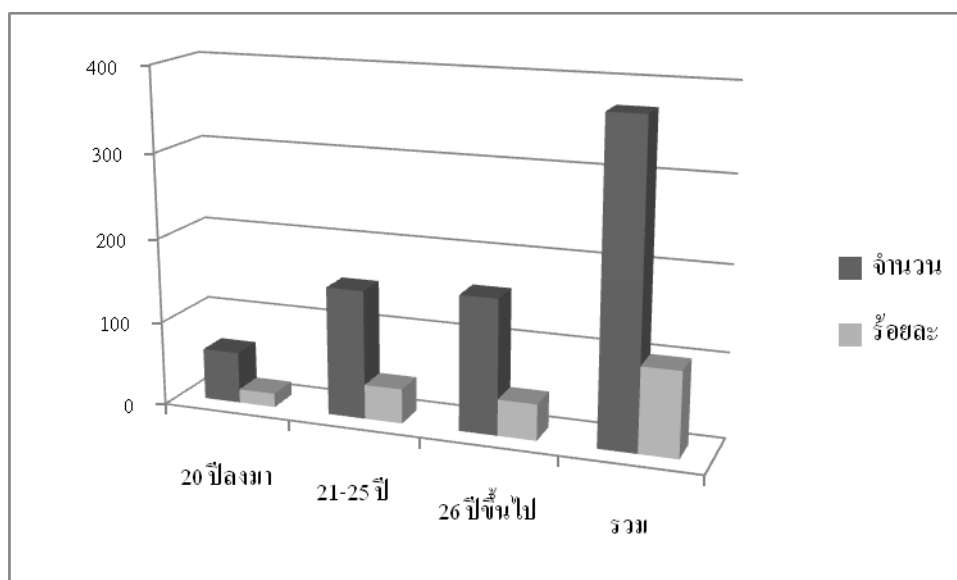

แผนภูมิที่ 4.1 แสดงจำนวนและร้อยละเพศของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตารางที่ 4.2 จำนวนและร้อยละนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
20 ปีลงมา	61	16.40
21-25 ปี	152	40.90
26 ปีขึ้นไป	159	42.70
รวม	372	100.00

จากตารางที่ 4.2 พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีอายุ 26 ปีขึ้นไป ร้อยละ 42.70 รองลงมาคืออายุ 21-25 ปี ร้อยละ 40.90 และส่วนน้อยมีอายุ 20 ปีลงมา ร้อยละ 16.40 ซึ่งปรากฏดังแผนภูมิที่ 4.2

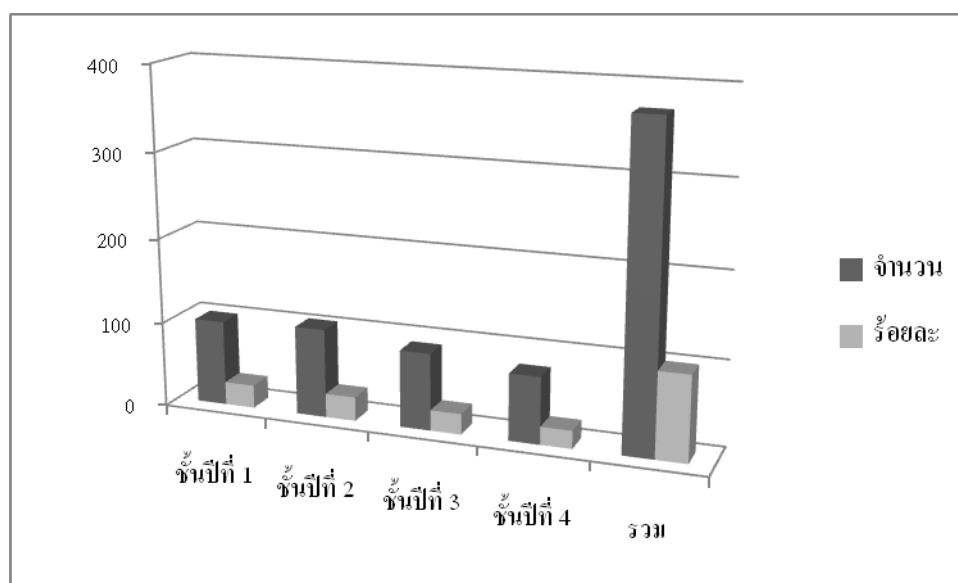

แผนภูมิที่ 4.2 แสดงจำนวนและร้อยละอายุของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ตารางที่ 4.3 จำนวนและร้อยละนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย จำแนกตามชั้นปีการศึกษา

ชั้นปีการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ชั้นปีที่ 1	100	26.90
ชั้นปีที่ 2	104	28.00
ชั้นปีที่ 3	90	24.10
ชั้นปีที่ 4	78	21.00
รวม	372	100.00

จากตารางที่ 4.3 พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ศึกษาระดับชั้นปีการศึกษาที่ 2 ร้อยละ 28.00 รองลงมาศึกษาระดับชั้นปีการศึกษาที่ 1 ร้อยละ 26.90 และส่วนน้อยศึกษาระดับชั้นปีการศึกษาที่ 4 ร้อยละ 21.00 ซึ่งปรากฏดังแผนภูมิที่ 4.3

แผนภูมิที่ 4.3 แสดงจำนวนและร้อยละชั้นปีการศึกษานักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

4.2 การประเมินคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

การศึกษาวเคราะห์การประเมินคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย มีปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.4 จำนวนร้อยละค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานการประเมินคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ข้อความ	ระดับการประเมินคุณภาพชีวิต					$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
1. ท่านมีความมั่นคงในที่อยู่อาศัย	100 (26.90)	135 (36.30)	106 (28.50)	26 (7.00)	5 (1.30)	3.80	.95	มาก
2. ท่านมีการจัดบ้านเรือนและบริเวณบ้านให้เป็นระเบียบสุขลักษณะ	40 (10.80)	185 (49.70)	130 (34.90)	14 (3.80)	3 (0.80)	3.66	.75	มาก
3. ครัวเรือนของท่านไม่ถูกรบกวนจากเสียง ฝุ่นละออง หรือมลพิษทางอากาศ น้ำเสีย ขยะ และสารพิษ	31 (8.30)	126 (33.90)	177 (47.60)	35 (9.40)	3 (0.80)	3.40	.80	ปานกลาง
4. ครัวเรือนของท่านมีการป้องกันอุบัติเหตุอย่างถูกวิธี	36 (9.70)	142 (38.20)	159 (42.70)	33 (8.90)	2 (0.50)	3.48	.80	มาก
5. ครัวเรือนของท่านมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน	49 (13.20)	136 (36.60)	164 (44.10)	21 (5.56)	2 (0.50)	3.56	.81	มาก
6. ครอบครัวของท่านมีความอบอุ่น	100 (26.90)	165 (44.40)	101 (27.20)	3 (0.80)	3 (0.80)	3.96	.80	มาก
7. ท่านไม่สูบบุหรี่และไม่ติดสุรา	110 (29.60)	113 (30.40)	125 (33.60)	18 (4.80)	6 (1.60)	3.81	.96	มาก

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ข้อความ	ระดับการประเมินคุณภาพชีวิต					$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด			
8. ท่านไปปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนา	57 (15.30)	109 (29.30)	182 (48.90)	19 (5.10)	5 (1.30)	3.52	.86	มาก
9. ท่านมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ของชุมชนหรือท้องถิ่น	43 (11.60)	130 (34.90)	115 (41.70)	35 (9.40)	9 (2.40)	3.44	.90	มาก
10. ท่านเข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน	40 (10.80)	123 (33.10)	149 (40.10)	45 (12.10)	15 (4.00)	3.34	.96	ปานกลาง
11. ท่านมีการผูกมิตรหรือเข้ากับคนอื่น	46 (12.40)	163 (43.80)	133 (35.80)	23 (6.20)	7 (1.90)	3.59	.85	มาก
12. ท่านมีสมาธิในการทำงานต่าง ๆ	49 (13.20)	153 (41.10)	135 (36.30)	29 (7.80)	6 (1.60)	3.56	.87	มาก
13. ท่านมีเงินพอใช้จ่ายตามความจำเป็น	31 (8.30)	135 (36.30)	171 (46.00)	23 (6.20)	12 (3.20)	3.40	.85	ปานกลาง
14. ท่านได้รู้เรื่องราวข่าวสารที่จำเป็นในชีวิตแต่ละวัน	47 (12.60)	134 (36.00)	166 (44.60)	21 (5.60)	4 (1.10)	3.53	.82	มาก
15. ท่านสามารถไปใช้บริการสาธารณสุขได้ตามความจำเป็น	64 (17.20)	149 (40.10)	137 (36.80)	18 (4.80)	4 (1.10)	3.67	.85	มาก
รวม						3.58	.48	มาก

จากตารางที่ 4.4 พบว่า การประเมินคุณภาพชีวิตของนักศึกษาโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.58$, $SD=.48$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่ 6. ครอบครัวของท่านมีความอบอุ่น ($\bar{X}=3.96$, $SD=.80$) รองลงมา ข้อที่ 7. ท่านไม่สูบบุหรี่และไม่ติดสุรา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.81$, $SD=.96$) และที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อที่ 10. ท่านเข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X}=3.34$, $SD=.96$) ตามลำดับ

4.3 แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม

การศึกษาวเคราะห์แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรมใช้การวิเคราะห์หาค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) แล้วนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย มีปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.5 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม โดยรวมทั้ง 4 ด้าน

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม 4 ด้าน	ระดับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต		
	$\bar{X}$	SD	แปลผล
1. ด้านปฏิรูปเทสวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี)	3.76	.61	เกือบทุกครั้ง
2. ด้านสัปปริสปีตสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ)	3.73	.66	เกือบทุกครั้ง
3. ด้านอิตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ)	3.81	.66	เกือบทุกครั้ง
4. ด้านบุพเพกตบุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)	3.77	.66	เกือบทุกครั้ง
รวม	3.77	.64	เกือบทุกครั้ง

จากตารางที่ 4.5 พบว่า นักศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้หลักพุทธธรรม โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.77$, $SD = .64$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านที่ 3. ด้านอิตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.81$, $SD = .66$) รองลงมาคือ ด้านที่ 4. ด้านบุพเพกตบุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.77$, $SD = .66$) และที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือด้านที่ 2. ด้านสัปปริสปีตสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.73$, $SD = .66$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.6 จำนวนร้อยละค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้าน
ปฏิรูปเทวาระ (การอยู่ในถิ่นที่ดี)

ด้านปฏิรูปเทวาระ (การอยู่ในถิ่นที่ดี)	ระดับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต					$\bar{X}$	SD	แปลผล
	ทุกครั้ง	เกือบทุก ครั้ง	บาง ครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย			
1. ท่านได้อยู่ในถิ่นที่เป็นที่รวม ระเบียบแบบแผน ประเพณี ศีลธรรมและวัฒนธรรม	88 (23.70)	135 (36.30)	133 (35.80)	10 (2.70)	6 (1.60)	3.78	.89	เกือบ ทุกครั้ง
2. ท่านได้อยู่ในถิ่นที่ทำมาหา เลี้ยงชีพได้ง่าย	74 (19.90)	190 (51.10)	95 (25.50)	11 (3.00)	2 (0.50)	3.87	.77	เกือบ ทุกครั้ง
3. ท่านได้อยู่ในถิ่นที่มีการศึกษา สะดวก	70 (18.80)	176 (47.30)	119 (32.00)	5 (1.30)	2 (0.50)	3.83	.76	เกือบ ทุกครั้ง
4. ท่านได้อยู่ในถิ่นที่มีศาสนา สอนให้ละโทษ สอนให้ อบรมคุณความดี และสอนให้ ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์	61 (16.40)	180 (48.40)	110 (29.60)	21 (5.60)	-	3.76	.79	เกือบ ทุกครั้ง
5. ท่านได้อยู่ในถิ่นที่มีคนทรงศีล ทรงธรรมทรงวิทยาคุณมาก	66 (17.70)	128 (34.40)	152 (40.90)	23 (6.20)	3 (0.80)	3.62	.87	เกือบ ทุกครั้ง
รวม						3.76	.61	เกือบทุก ครั้ง

จากตารางที่ 4.6 พบว่า นักศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยใช้หลักพุทธธรรม ด้านปฏิรูปเทวาระ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) โดยรวม อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.76, SD = .61$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ข้อที่ 2. ท่านได้อยู่ในถิ่นที่ทำมาหาเลี้ยงชีพได้ง่าย อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.87, SD = .77$) รองลงมาคือข้อที่ 3. ท่านได้อยู่ในถิ่นที่มีการศึกษาสะดวก อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.83, SD = .76$) และสุดท้ายคือ ข้อที่ 5. ท่านได้อยู่ในถิ่นที่มีคนทรงศีลทรงธรรมทรงวิทยาคุณมาก อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.62, SD = .87$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.7 จำนวนร้อยละค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้าน
สัปปุริสบัณฑิต (การสมาคมกับสัตบุรุษ)

ด้านสัปปุริสบัณฑิต (การสมาคมกับสัตบุรุษ)	ระดับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต					$\bar{X}$	SD	แปลผล
	ทุกครั้ง	เกือบทุก ครั้ง	บาง ครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย			
6. ท่านได้คบกับบุคคลที่ ประกอบกรรมที่เป็นกาย สุจริต วจีสุจริต และมโน สุจริต	60 (16.10)	158 42.50)	132 (35.50)	18 (4.80)	4 (1.10)	3.68	.83	เกือบ ทุกครั้ง
7. ท่านได้คบกับบุคคลที่มีความ รับผิดชอบต่อน้ำที่ทำงาน	75 (20.20)	188 (50.50)	87 (23.40)	20 (5.40)	2 (0.50)	3.84	0.82	เกือบ ทุกครั้ง
8. ท่านได้คบกับบุคคลที่ ช่วยเหลือสังคม	59 (15.90)	172 (46.20)	119 (32.00)	20 (5.40)	2 (0.50)	3.72	.81	เกือบ ทุกครั้ง
9. ท่านได้คบกับบุคคลที่มีความ กตัญญูกตเวที	71 (19.10)	174 (46.80)	111 (29.80)	14 (3.80)	2 (0.50)	3.80	.80	เกือบ ทุกครั้ง
10. ท่านได้คบกับบุคคลที่มี ลักษณะความเป็นธรรม	65 (17.50)	143 (38.40)	131 (35.20)	33 (8.90)	-	3.65	.87	เกือบ ทุกครั้ง
รวม						3.73	.66	เกือบทุก ครั้ง

จากตารางที่ 4.7 พบว่า นักศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพของชีวิตโดยใช้หลัก
พุทธธรรม ด้านสัปปุริสบัณฑิต (การสมาคมกับสัตบุรุษ) โดยรวม อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} =$
3.73, SD = .66) และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ข้อที่ 7. ท่านได้คบกับ
บุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ทำงาน อยู่ในระดับทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.84$, SD = .82) รองลงมาคือ
ข้อที่ 9. ท่านได้คบกับบุคคลที่มีความกตัญญูกตเวที อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.80$, SD = .80)
และสุดท้ายคือข้อที่ 10. ท่านได้คบกับบุคคลที่มีลักษณะความเป็นธรรม อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง
($\bar{X} = 3.65$, SD = 0.87) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.8 จำนวนร้อยละค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้าน
อัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ)

ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ)	ระดับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต					$\bar{X}$	SD	แปลผล
	ทุกครั้ง	เกือบทุก ครั้ง	บาง ครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย			
1. ท่านได้หมั่นฝึกตนให้เป็นคน ตั้งอยู่ในศีล	71 (2.20)	161 (4.60)	115 (30.90)	17 (43.30)	8 (19.10)	3.73	.89	เกือบ ทุกครั้ง
2. ท่านได้ตั้งเป้าหมายชีวิตและ การทำงานให้ดีงามแน่ชัด	89 (23.90)	168 (45.20)	101 (27.20)	8 (2.20)	6 (1.60)	3.88	.85	เกือบ ทุกครั้ง
3. ท่านได้ตั้งตนให้เป็นคนมี คุณธรรม เช่น ปลอดจาก อบายมุข และมีขันติธรรม เป็นต้น	75 (20.20)	183 (49.20)	94 (25.30)	20 (5.40)	-	3.84	.80	เกือบ ทุกครั้ง
4. ท่านได้ตั้งตนให้เชื่อเรื่องบุญ บาป เชื่อนรกสวรรค์	88 (23.70)	167 (44.90)	93 (25.00)	24 (6.50)	-	3.86	0.85	เกือบ ทุกครั้ง
5. ท่านได้ตั้งตัวถูก คือ ตั้งกาย ถูก ตั้งวาจาถูก และตั้งใจถูก	79 (21.20)	149 (40.10)	128 (34.40)	14 (3.80)	2 (0.50)	3.78	.84	เกือบ ทุกครั้ง
รวม						3.81	.66	เกือบทุก ครั้ง

จากตารางที่ 4.8 พบว่า นักศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพของชีวิตโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) โดยรวม อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.81, SD = .66$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่าข้อที่ 2. ท่านได้ตั้งเป้าหมายชีวิตและการทำงานให้ดีงามแน่ชัด อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.88, SD = .85$) รองลงมาคือข้อที่ 4. ท่านได้ตั้งตนให้เชื่อเรื่องบุญบาป เชื่อนรกสวรรค์ อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.86, SD = .85$) และสุดท้ายคือข้อที่ 1. ท่านได้หมั่นฝึกตนให้เป็นคนตั้งอยู่ในศีล อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.73, SD = .89$) ตามลำดับ

ตารางที่ 4.9 จำนวนร้อยละค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้าน
ปฐพเพคปัญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)

ด้านปฐพเพคปัญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ ก่อนแล้ว)	ระดับแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต					$\bar{X}$	SD	แปลผล
	ทุกครั้ง	เกือบทุก ครั้ง	บาง ครั้ง	นาน ๆ ครั้ง	ไม่เคย			
1. ท่านได้สร้างสมคุณความดี เตรียมพร้อมไว้แต่ต้น	59 (15.90)	154 (41.40)	134 (36.00)	23 (6.20)	2 (0.50)	3.66	.83	เกือบ ทุกครั้ง
2. ท่านได้เคารพกฎหมายและ กติกาของสังคม	77 (20.70)	168 (45.20)	116 (31.20)	9 (2.40)	2 (0.50)	3.83	.79	เกือบ ทุกครั้ง
3. ท่านได้รักษาสีล ทำทาน เจริญภavana	78 (21.00)	142 (38.20)	141 (37.90)	9 (2.40)	2 (0.50)	3.77	.82	เกือบ ทุกครั้ง
4. ท่านได้ฝึกฝนในการบังคับ ตนเอง เพื่อสร้างคุณ ความดี	62 (16.70)	192 (51.60)	105 (28.20)	11 (3.00)	2 (0.50)	3.81	0.76	เกือบ ทุกครั้ง
5. ท่านไม่เป็นคนเห็นแก่ตัว	86 (23.10)	150 (40.30)	116 (31.20)	15 (4.00)	5 (1.30)	3.80	.88	เกือบ ทุกครั้ง
รวม						3.77	.66	เกือบทุก ครั้ง

จากตารางที่ 4.9 พบว่า นักศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพของชีวิตโดยใช้หลักพุทธธรรม โดยรวมอยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.77, SD = .66$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่าข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือข้อที่ 2. ท่านได้เคารพกฎหมายและกติกาของสังคม อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.83, SD = .79$) รองลงมาคือข้อที่ 4. ท่านได้ฝึกฝนในการบังคับตนเอง เพื่อสร้างคุณความดี อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.81, SD = .76$) และสุดท้ายคือข้อที่ 1. ท่านได้สร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.66, SD = .83$) ตามลำดับ

4.4 การทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานการวิจัยไว้ว่านักศึกษาที่มีเพศอายุและชั้นปีการศึกษาต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้หลักพุทธธรรมแตกต่างกัน ซึ่งผลการวิเคราะห์ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.10 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัย

มหาจุฬาราชวิทยาลัยโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้านปฏิรูปเทวาระ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) ด้านสัปปริสุตสละ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) ด้าน อุตตัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และด้านปุปเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) และโดยรวมทั้ง 4 ด้าน จำแนกตามเพศ

เพศ	n	$\bar{X}$	SD	t	p
ด้านปฏิรูปเทวาระ (การอยู่ในถิ่นที่ดี)					
ชาย	204	3.78	.63	0.41	0.67
หญิง	168	3.75	.59		
ด้านสัปปริสุตสละ(การสมาคมกับสัตบุรุษ)					
ชาย	204	3.72	.64	-0.41	0.67
หญิง	168	3.75	.68		
ด้านอุตตัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ)					
ชาย	204	3.80	.61	-0.49	0.62
หญิง	168	3.83	.73		
ด้านปุปเพกตปุญญตา(ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)					
ชาย	204	3.75	.69	-0.50	0.61
หญิง	168	3.79	.62		
โดยรวมทั้ง 4 ด้าน	204	3.76	.53	-0.31	0.75
	168	3.78	.56		

จากตารางที่ 4.10 พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพของชีวิตโดยใช้หลักพุทธการธรรม ด้านปฏิรูปเทสวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) ด้านสัปปริสุปปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) ด้าน อุตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และด้านปุปเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) และโดยรวมทั้ง 4 ด้าน จำแนกตามเพศชายและหญิง อยู่ในระดับเกือบทุกครั้งทุกด้าน โดยมี ($\bar{X} = 3.76, SD = .53$) ($\bar{X} = 3.78, SD = .56$) และผลการเปรียบเทียบความแตกต่างด้านเพศทั้งเพศชายและหญิงทั้ง 4 ด้านและโดยรวม ไม่แตกต่างกัน ตามลำดับ

ตารางที่ 4.11 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัย
มหาภูมิราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม ด้านปฏิรูปเทวาระ (การอยู่ใน
ถิ่นที่ดี) ด้านสัปปริสุบัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้ง
ตนไว้ชอบ) และด้านปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) และโดยรวม
ทั้ง 4 ด้าน จำแนกตามอายุ

อายุ	n	$\bar{X}$	SD	แปลผล
ด้านปฏิรูปเทวาระ (การอยู่ในถิ่นที่ดี)				
20 ปีลงมา	61	3.78	.56	เกือบทุกครั้ง
21-25 ปี	152	3.73	.64	เกือบทุกครั้ง
26 ปีขึ้นไป	159	3.79	.60	เกือบทุกครั้ง
รวม	372	3.76	.61	เกือบทุกครั้ง
ด้านสัปปริสุบัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ)				
20 ปีลงมา	61	3.62	.56	เกือบทุกครั้ง
21-25 ปี	152	3.72	.66	เกือบทุกครั้ง
26 ปีขึ้นไป	159	3.79	.65	เกือบทุกครั้ง
รวม	372	3.73	.66	เกือบทุกครั้ง
ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ)				
20 ปีลงมา	61	3.73	.66	เกือบทุกครั้ง
21-25 ปี	152	3.73	.69	เกือบทุกครั้ง
26 ปีขึ้นไป	159	3.92	.63	เกือบทุกครั้ง
รวม	372	3.81	.66	เกือบทุกครั้ง
ด้านปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)				
20 ปีลงมา	61	3.40	.64	บางครั้ง
21-25 ปี	152	3.79	.61	เกือบทุกครั้ง
26 ปีขึ้นไป	159	3.89	.66	เกือบทุกครั้ง
รวม	372	3.77	.66	เกือบทุกครั้ง

ตารางที่ 4.11

อายุ	n	$\bar{X}$	SD	แปลผล
โดยรวมทั้ง 4 ด้าน				
20 ปีลงมา	61	3.63	.54	เกือบทุกครั้ง
21-25 ปี	152	3.74	.54	เกือบทุกครั้ง
26 ปีขึ้นไป	159	3.85	.53	เกือบทุกครั้ง
รวม	372	3.77	.54	เกือบทุกครั้ง

จากตารางที่ 4.11 พบว่า นักศึกษาที่มีอายุ มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้หลักพหุการธรรม ด้านปฏิรูปเทสวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) ด้านสัปปริสุปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) ด้านอิตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และด้านปุปเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) และโดยรวมทั้ง 4 ด้าน จำแนกตามอายุของนักศึกษาทั้งรายด้านและโดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.77$, $SD = .54$) ยกเว้นนักศึกษาที่มีอายุ 20 ปีลงมา มีการใช้หลักพหุการธรรม ด้านปุปเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) อยู่ในระดับบางครั้ง ($\bar{X} = 3.40$, $SD = .64$)

ตารางที่ 4.12 วิเคราะห์ความแปรปรวนแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรมด้านปฏิรูปเทวสวะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) ด้านสัพปุริสุบัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และด้านปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) และโดยรวมทั้ง 4 ด้าน จำแนกตามอายุ

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านปฏิรูปเทวสวะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี)					
ระหว่างกลุ่ม	0.27	2	0.13	0.36	0.69
ภายในกลุ่ม	140.21	369	0.38		
รวม	140.49	371			
ด้านสัพปุริสุบัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ)					
ระหว่างกลุ่ม	1.30	2	0.65	1.49	0.22
ภายในกลุ่ม	161.83	369	0.43		
รวม	163.14	371			
ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ)					
ระหว่างกลุ่ม	3.37	2	1.68	3.82	0.02*
ภายในกลุ่ม	162.89	369	0.44		
รวม	166.27	371			
ด้านปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)					
ระหว่างกลุ่ม	10.82	2	5.41	13.13	0.00*
ภายในกลุ่ม	152.05	369	0.41		
รวม	162.88	371			
โดยรวมทั้ง 4 ด้าน					
ระหว่างกลุ่ม	2.21	2	1.10	3.76	0.02*
ภายในกลุ่ม	108.63	369	0.29		
รวม	110.85	371			

*P<0.05

จากตารางที่ 4.12 พบว่า นักศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้านปฏิรูปเทสวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) ด้านสัปปริสุปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านอิตตัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และด้านบุพเพกตบุญญา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) และโดยรวมทั้ง 4 ด้าน จำแนกตามอายุ แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffé) ดังตารางที่ 4.13

ตารางที่ 4.13 วิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษา
มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพหุการชรรณ ด้านปฏิรูปเทสวาสะ
(การอยู่ในถิ่นที่ดี) ด้านสัปปริสุบัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) ด้านอิตตสัมมาปณิธิ
(การตั้งตนไว้ชอบ) และด้านปุปเพกตปญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) และ
โดยรวมทั้ง 4 ด้าน ที่มีอายุแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ่ (Scheffé)

อายุ	$\bar{X}$	20 ปีลงมา	21-25 ปี	26 ปีขึ้นไป
ด้านปฏิรูปเทสวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี)				
20 ปีลงมา	3.78	-	0.05	-0.00
21-25 ปี	3.73		-	-0.05
26 ปีขึ้นไป	3.79			-
ด้านสัปปริสุบัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ)				
20 ปีลงมา	3.62	-	-0.10	-0.16
21-25 ปี	3.72		-	-0.06
26 ปีขึ้นไป	3.79			-
ด้านอิตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ)				
20 ปีลงมา	3.73	-	-0.00	-0.19
21-25 ปี	3.73		-	-0.19*
26 ปีขึ้นไป	3.92			-
ด้านปุปเพกตปญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)				
20 ปีลงมา	3.40		-0.39*	-0.49*
21-25 ปี	3.79		-	-0.09
26 ปีขึ้นไป	3.89			-
โดยรวมทั้ง 4 ด้าน				
20 ปีลงมา	3.63	-	-0.11	-0.21*
21-25 ปี	3.74		-	-0.10
26 ปีขึ้นไป	3.85			-

*P<0.05

จากตารางที่ 4.13 พบว่า นักศึกษาที่มีอายุ 26 ปีขึ้นไป มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้หลักพุทธการธรรม ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) ด้านปฐะเพกคปัญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) และโดยรวมทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกับนักศึกษาที่มีอายุ 20 ปีลงมาและอายุ 21-25 ปี และนักศึกษาที่มีอายุ 20 ปีลงมาไม่มีการใช้หลักพุทธการธรรม ด้านปฐะเพกคปัญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) แตกต่างกับนักศึกษาที่มีอายุ 21-25 ปี อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนนอกนั้น ไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

ตารางที่ 4.14 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหา
มกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม ด้านปฏิรูปเทวณะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี)
ด้านสัปปริสุบัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ)
และด้านปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)และโดยรวมทั้ง 4 ด้าน
จำแนกตามชั้นปีการศึกษา

ชั้นปีการศึกษา	n	$\bar{X}$	SD	แปลผล
ด้านปฏิรูปเทวณะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี)				
ชั้นปีการศึกษาที่ 1	100	3.77	.64	เกือบทุกครั้ง
ชั้นปีการศึกษาที่ 2	104	3.55	.68	เกือบทุกครั้ง
ชั้นปีการศึกษาที่ 3	90	4.09	.47	เกือบทุกครั้ง
ชั้นปีการศึกษาที่ 4	78	3.68	.45	เกือบทุกครั้ง
รวม	372	3.76	.61	เกือบทุกครั้ง
ด้านสัปปริสุบัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ)				
ชั้นปีการศึกษาที่ 1	100	3.72	.59	เกือบทุกครั้ง
ชั้นปีการศึกษาที่ 2	104	3.62	.82	เกือบทุกครั้ง
ชั้นปีการศึกษาที่ 3	90	3.91	.49	เกือบทุกครั้ง
ชั้นปีการศึกษาที่ 4	78	3.70	.63	เกือบทุกครั้ง
รวม	372	3.73	.66	เกือบทุกครั้ง
ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ)				
ชั้นปีการศึกษาที่ 1	100	3.94	.51	เกือบทุกครั้ง
ชั้นปีการศึกษาที่ 2	104	3.55	.86	เกือบทุกครั้ง
ชั้นปีการศึกษาที่ 3	90	4.14	.40	เกือบทุกครั้ง
ชั้นปีการศึกษาที่ 4	78	3.61	.57	เกือบทุกครั้ง
รวม	372	3.81	.66	เกือบทุกครั้ง

ตารางที่ 4.14

ชั้นปีการศึกษา	n	$\bar{X}$	SD	แปลผล
ด้านบุพเพกตบุญญา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)				
ชั้นปีการศึกษาที่ 1	100	3.71	.62	เกือบทุกครั้ง
ชั้นปีการศึกษาที่ 2	104	3.62	.81	เกือบทุกครั้ง
ชั้นปีการศึกษาที่ 3	90	4.11	.44	เกือบทุกครั้ง
ชั้นปีการศึกษาที่ 4	78	3.65	.54	เกือบทุกครั้ง
รวม	372	3.77	.66	เกือบทุกครั้ง
โดยรวมทั้ง 4 ด้าน				
ชั้นปีการศึกษาที่ 1	100	3.78	.49	เกือบทุกครั้ง
ชั้นปีการศึกษาที่ 2	104	3.58	.67	เกือบทุกครั้ง
ชั้นปีการศึกษาที่ 3	90	4.06	.36	เกือบทุกครั้ง
ชั้นปีการศึกษาที่ 4	78	3.66	.44	เกือบทุกครั้ง
รวม	372	3.77	.54	เกือบทุกครั้ง

จากตารางที่ 4.14 พบว่า นักศึกษาที่มีระดับการศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้านปฏิรูปเทวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) ด้านสัปปริสุปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และด้านบุพเพกตบุญญา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) และโดยรวมทั้ง 4 ด้าน จำแนกตามชั้นปีการศึกษา อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง เมื่อพิจารณาแยกตามระดับการชั้นปีการศึกษา พบว่า นักศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้านปฏิรูปเทวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) ด้านสัปปริสุปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และด้านบุพเพกตบุญญา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) และโดยรวมทั้ง 4 ด้าน จำแนกตามระดับชั้นปีการศึกษา อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.72$, $SD = .54$)

ตารางที่ 4.15 วิเคราะห์ความแปรปรวนแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม ด้านปฏิรูปเทวาระ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) ด้านสัปปริสุปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และด้านปุปเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) และโดยรวมทั้ง 4 ด้าน จำแนกตามชั้นปีการศึกษา

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ด้านปฏิรูปเทวาระ (การอยู่ในถิ่นที่ดี)					
ระหว่างกลุ่ม	15.04	3	5.01	14.71	0.00*
ภายในกลุ่ม	125.44	368	0.34		
รวม	140.49	371			
ด้านสัปปริสุปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ)					
ระหว่างกลุ่ม	4.21	3	1.40	3.25	0.02*
ภายในกลุ่ม	158.92	368	0.43		
รวม	163.14	371			
ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ)					
ระหว่างกลุ่ม	22.05	3	7.35	18.76	0.00*
ภายในกลุ่ม	144.21	368	0.39		
รวม	166.27	371			
ด้านปุปเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)					
ระหว่างกลุ่ม	14.05	3	4.68	11.58	0.00*
ภายในกลุ่ม	148.82	368	0.40		
รวม	162.88	371			
โดยรวมทั้ง 4 ด้าน					
ระหว่างกลุ่ม	12.28	3	4.09	15.29	0.00*
ภายในกลุ่ม	98.56	368	0.26		
รวม	110.85	371			

*P<0.05

จากตารางที่ 4.15 พบว่า นักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้หลักพหุการธรรม ด้านปฏิรูปเทสวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) ด้านสัปปริสุปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และด้านปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) และโดยรวมทั้ง 4 ด้าน จำแนกตามระดับชั้นปีการศึกษา แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ (Scheffé) ดังตารางที่ 4.16

ตารางที่ 4.16 วิเคราะห์ความแตกต่างเป็นรายคู่แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้านปฏิรูปเทวสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) ด้านสัปปริสุบัสสะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และด้านปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) และโดยรวมทั้ง 4 ด้าน ที่มีชั้นปีการศึกษาแตกต่างกัน ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ (Scheffé)

ชั้นปีการศึกษา	$\bar{X}$	ชั้นปีการศึกษาที่ 1	ชั้นปีการศึกษาที่ 2	ชั้นปีการศึกษาที่ 3	ชั้นปีการศึกษาที่ 4
ด้านปฏิรูปเทวสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี)					
ชั้นปีการศึกษาที่ 1	3.77	-	0.02	-0.31*	0.09
ชั้นปีการศึกษาที่ 2	3.55		-	-0.54*	-0.13
ชั้นปีการศึกษาที่ 3	4.09			-	0.41*
ชั้นปีการศึกษาที่ 4	3.68				-
ด้านสัปปริสุบัสสะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ)					
ชั้นปีการศึกษาที่ 1	3.72	-	0.10	-0.18	0.01
ชั้นปีการศึกษาที่ 2	3.62		-	-0.29*	-0.08
ชั้นปีการศึกษาที่ 3	3.91			-	0.20
ชั้นปีการศึกษาที่ 4	3.70				-
ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ)					
ชั้นปีการศึกษาที่ 1	3.94	-	0.39*	-0.20	0.33*
ชั้นปีการศึกษาที่ 2	3.55		-	-0.59*	-0.06
ชั้นปีการศึกษาที่ 3	4.14			-	0.53*
ชั้นปีการศึกษาที่ 4	3.61				-

ตารางที่ 4.16 (ต่อ)

ชั้นปีการศึกษา	$\bar{X}$	ชั้นปีการศึกษาที่ 1	ชั้นปีการศึกษาที่ 2	ชั้นปีการศึกษาที่ 3	ชั้นปีการศึกษาที่ 4
ด้านบุพเพกตบุญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)					
ชั้นปีการศึกษาที่ 1	3.71	-	0.09	-0.39*	0.06
ชั้นปีการศึกษาที่ 2	3.62		-	-0.48*	-0.03
ชั้นปีการศึกษาที่ 3	4.11			-	0.45*
ชั้นปีการศึกษาที่ 4	3.65				-
โดยรวมทั้ง 4 ด้าน					
ชั้นปีการศึกษาที่ 1	3.78	-	0.20	-0.27*	0.12
ชั้นปีการศึกษาที่ 2	3.58		-	-0.47*	-0.07
ชั้นปีการศึกษาที่ 3	4.06			-	0.40*
ชั้นปีการศึกษาที่ 4	3.66				-

* $P < .05$

จากตารางที่ 4.16 พบว่า นักศึกษาที่ศึกษาชั้นปีการศึกษาที่ 3 มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพของชีวิตโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้านปฏิรูปเทสวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) ด้านบุพเพกตบุญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) และโดยรวมทั้ง 4 ด้านแตกต่างกันกับนักศึกษาที่ศึกษาชั้นปีการศึกษาชั้นปีที่ 1, 2 และ 4 แต่นักศึกษาที่ศึกษาชั้นปีการศึกษาที่ 2 มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้านสัพปุริสุปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) แตกต่างกับนักศึกษาที่ศึกษาชั้นปีการศึกษาที่ 3 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ส่วนนอกนั้นไม่พบความแตกต่างเป็นรายคู่

4.5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหานโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิต ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม

ผู้วิจัยได้ตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open Ended Questionnaire) สำหรับให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้เสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหานโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาแล้วนำมาแจกแจงความถี่ ร้อยละและนำเสนอในรูปตารางประกอบคำบรรยาย ปรากฏดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4.17 จำนวนและร้อยละปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหานโยบายการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ
นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม ด้านปฏิรูป
เทศบาล (การอยู่ในถิ่นที่ดี)

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ	แนวทางแก้ไขปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
1. ทิ้งขยะในที่สาธารณะตามแม่น้ำ คู คลอง ถนนหนทางต่าง ๆ ทำให้สกปรก ส่งผลต่อความสวยงามของภูมิทัศน์สภาพแวดล้อม	35	67.31	1. ควรปลูกจิตสำนึกการรักษาความสะอาด จัดหาถังขยะให้เพียงพอครอบคลุมทุกพื้นที่ และให้ช่วยกันลดปริมาณของขยะลง	35	67.31
2. ขาดการสร้างงานในท้องถิ่นต่าง ๆ ทำให้อพยพไปทำงานในเมือง การกระจายข่าวสารในท้องถิ่นยังทำได้ไม่ดีพอ ทำให้รับรู้ไม่ทั่วถึงกัน	10	19.23	2. ควรสร้างงาน ฝึกอาชีพใหม่ ๆ ในชุมชน เพื่อให้อยู่ร่วมกันเป็นสถาบันครอบครัวและควรจัดหาสื่อต่าง ๆ เพื่อช่วยกระจายข่าวสารให้ทั่วถึง	10	19.23
3. มีการทะเลาะวิวาทกันของวัยรุ่น	7	13.46	3. จัดค่ายอาสาเพื่อทำกิจกรรมสัมพันธ์ร่วมกัน	7	13.46
รวม	52	100.00	รวม	52	100.00

จากตาราง 4.17 พบว่า นักศึกษา จำนวน 52 รูป/คน ได้เสนอปัญหาและแนวทางแก้ไข ปัญหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้านปฏิรูปเทวาระ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) มากที่สุด คือ ทั้งขยะในที่สาธารณะ ตามแม่น้ำคูคลอง ถนนหนทางต่าง ๆ ทำให้สกปรก ส่งผลต่อความสวยงามของภูมิทัศน์สภาพแวดล้อม จึงควรปลูกจิตสำนึกการรักษาความสะอาด จัดหาถังขยะให้เพียงพอครอบคลุมทุกพื้นที่ และให้ช่วยกันลดปริมาณของขยะลง

ตารางที่ 4.18 จำนวนและร้อยละปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ
นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม ด้านสัปปริ
สุบัสสยะ (การสมาคมกับบัณฑิต)

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ	แนวทางแก้ไขปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
1. ไม่หมั่นเข้าหาพบปะ พูดคุยกับสัตบุรุษ เช่น ปราชญ์ชุมชน	18	100.00	1. ควรมีกิจกรรมร่วมกัน ระหว่างสัตบุรุษกับ นักศึกษา	18	100.00
รวม	18	100.00	รวม	18	100.00

จากตาราง 4.18 พบว่า นักศึกษา จำนวน 18 รูป/คน ได้เสนอปัญหาและแนวทางแก้ไข
ปัญหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้หลักพุทธธรรม ด้านสัปปริสุบัสสยะ (การ
สมาคมกับบัณฑิต) คือ ไม่หมั่นเข้าหาพบปะพูดคุยกับสัตบุรุษ เช่น ปราชญ์ชุมชน จึงควรมีกิจกรรม
ร่วมกันระหว่างสัตบุรุษกับนักศึกษา

ตารางที่ 4.19 จำนวนและร้อยละปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ
นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม ด้านอัสสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ)

ปัญหา	จำนวน	ร้อยละ	แนวทางแก้ไขปัญหา	จำนวน	ร้อยละ
1. ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ซื่อ สิ่งของที่ไม่จำเป็น ไม่ ควรแก่การอุปโภค และบริโภค	10	100.00	1. ควรใช้จ่ายอย่าง ประหยัด คิดก่อนใช้ จ่ายเงิน บริหารเงินให้ เป็นเพื่อความเป็นอยู่ที่ดี	10	100.00
รวม	10	100.00	รวม	10	100.00

จากตาราง 4.19 พบว่า นักศึกษา จำนวน 10 รูป/คน ได้เสนอปัญหาและแนวทางแก้ไข
ปัญหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้หลักพุทธธรรม ด้านอัสสัมมาปณิธิ (การตั้งตน
ไว้ชอบ) คือ ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่าย ซื่อสิ่งของที่ไม่จำเป็น ไม่ควรแก่การอุปโภคและบริโภค จึงควรใช้จ่าย
อย่างประหยัด คิดก่อนใช้จ่ายเงิน บริหารเงินให้เป็นเพื่อความเป็นอยู่ที่ดี

ตารางที่ 4.20 จำนวนและร้อยละปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต
ของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้าน
ด้านบุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว)

ปัญหา		จำนวน	ร้อยละ	แนวทางแก้ไขปัญหา		จำนวน	ร้อยละ
1.	บางคน ไม่รู้จักบาปบุญ กุศลแห่งกรรม และทำความดีเพื่อให้สังคมยกย่องชมเชย	15	100.00	1.	ควรแนะนำให้รู้จักบาปบุญ คุณ โทษและกุศลแห่งกรรม ตลอดจนปรับเปลี่ยนเจตคติเป็นทำความดีเพื่อผลคือความดี ไม่สนใจสังคมว่าจะยกย่องหรือไม่ก็ตาม	15	100.00
รวม		15	100.00	รวม		15	100.00

จากตาราง 4.20 พบว่า นักศึกษา จำนวน 15 รูป/คน ได้เสนอปัญหาและแนวทางแก้ไข
ปัญหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้านด้านบุพเพกตปุญญตา
(ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) คือ บางคนไม่รู้จักบาปบุญ กุศลแห่งกรรม และทำความดีเพื่อให้
สังคมยกย่องชมเชย จึงควรแนะนำให้รู้จักบาปบุญคุณโทษและกุศลแห่งกรรม ตลอดจนปรับเปลี่ยน
เจตคติเป็นทำความดีเพื่อผลคือความดี ไม่สนใจสังคมว่าจะยกย่องหรือไม่ก็ตาม

ตารางที่ 4.21 ความคิดเห็นอื่น ๆ

รายการ		จำนวน	ร้อยละ
1.	ควรคำนึงถึงมารยาทการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น การไม่ส่งเสียงดังรบกวนเพื่อนบ้าน ไม่ปล่อยสัตว์เลี้ยง เช่น สุนัข มาถ่ายมูลหน้าบ้านคนอื่น ๆ	18	64.29
2.	ปลูกฝังคุณธรรมและจิตสาธารณะแก่เยาวชนคนรุ่นใหม่ ของสังคม เพื่อสร้างสังคมที่มีคุณภาพ มีความความมั่นคงต่อไป	10	35.71
รวม		28	100.00

จากตาราง 4.21 พบว่า นักศึกษา จำนวน 28 รูป/คน ได้เสนอความคิดเห็นอื่น ๆ มากที่สุดคือ ควรคำนึงถึงมารยาทการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น การไม่ส่งเสียงดังรบกวนเพื่อนบ้าน ไม่ปล่อยสัตว์เลี้ยง เช่น สุนัข มาถ่ายมูลหน้าบ้านคนอื่น ๆ รองลงมาคือ ปลูกฝังคุณธรรมและจิตสาธารณะแก่เยาวชนคนรุ่นใหม่ของสังคม เพื่อสร้างสังคมที่มีคุณภาพ มีความความมั่นคงต่อไป

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม” นี้ มีประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง 1 แห่ง วิทยาเขต 7 แห่ง และวิทยาลัย 3 แห่ง จำนวน 12,873 รูป/คน โดยได้ทำการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการเปิดตารางสำเร็จของเกรจซี่ (Krejcie) และมอร์แกน (Morgan) จากบัญชีรายชื่อนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ส่วนกลาง 1 แห่ง วิทยาเขต 7 แห่ง และวิทยาลัย 3 แห่ง ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 372 รูป/คน แล้วนำมาหาอัตราสัดส่วนของประชากร (Proportional to Size) เพื่อหากลุ่มตัวอย่างแยกแต่ละหน่วยงาน เมื่อได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวแล้ว จึงใช้วิธีสุ่มแบบง่ายโดยการจับสลากโดยวิธีหยิบบั้งละ 1 ใบ และนำใบที่หยิบได้คืนเข้าที่เดิม แล้วจับสลากอีกจนครบตามจำนวนที่ต้องการ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามปลายปิดและปลายเปิด ใช้สถิติบรรยาย ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และสถิติอนุมานหรืออ้างอิง ได้แก่ การใช้การทดสอบค่าที (t-test) และการทดสอบความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way ANOVA) ถ้าพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จะทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้วยวิธีการของเชฟเฟ้ (Scheffé) โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผลด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ ซึ่งสามารถสรุปผลของการวิจัยตามข้อค้นพบได้ดังต่อไปนี้

5.1.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า นักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ตอบแบบสอบถาม เป็นเพศชาย ร้อยละ 54.80 มีอายุ 26 ปีขึ้นไป ร้อยละ 42.70 และศึกษาระดับชั้นปีการศึกษาที่ 2 ร้อยละ 28.00

5.1.2 ผลการวิเคราะห์การประเมินคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า การประเมินคุณภาพชีวิตของนักศึกษาโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.58, SD = .48$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ข้อที่ 6. ครอบครัวของท่านมีความอบอุ่น ($\bar{X} = 3.96, SD = .80$) รองลงมา ข้อที่ 7. ท่านไม่สูบบุหรี่และไม่ติดสุรา อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81, SD = .96$) และที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ข้อที่ 10. ท่านเข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.34, SD = .96$) ตามลำดับ

5.1.3 ผลการวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม พบว่า นักศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้หลักพุทธธรรม โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.77$, $SD = .64$) และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ด้านที่ 3. ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.81$, $SD = .66$) รองลงมา คือ ด้านที่ 4. ด้านปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.77$, $SD = .66$) และที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือด้านที่ 2. ด้านสัปปริสุปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ($\bar{X} = 3.73$, $SD = .66$) ตามลำดับ

5.1.4 ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย โดยการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม พบว่า

1) นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพของชีวิตโดยการใช้หลักพุทธธรรม ด้านปฏิรูปเทสวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) ด้านสัปปริสุปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และด้านปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) และโดยรวมทั้ง 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน

2) นักศึกษาที่มีอายุต่างกันมีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้หลักพุทธธรรมด้านปฏิรูปเทสวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) ด้านสัปปริสุปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และด้านปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) และโดยรวมทั้ง 4 ด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

3) นักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้หลักพุทธธรรม ด้านปฏิรูปเทสวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) ด้านสัปปริสุปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และด้านปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) และโดยรวมทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.1.5 ผลการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ด้านปฏิรูปเทสวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) คือ ทั้งขยะในที่สาธารณะ ตามแม่น้ำคูคลอง ถนนหนทางต่าง ๆ ทำให้สกปรก ส่งผลต่อความสวยงามของภูมิทัศน์สภาพแวดล้อม จึงควรปลูกจิตสำนึกการรักษาความสะอาด จัดหาถังขยะให้เพียงพอครอบคลุมทุกพื้นที่ และให้ช่วยกันลดปริมาณของขยะลง

2) ด้านสัปปริสตัสนะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) คือ ไม่หมั่นเข้าหาพบปะพูดคุยกับสัตบุรุษ จึงควรมีกิจกรรมร่วมกันระหว่างสัตบุรุษ เช่น ปรากฏุญชุมชนกับนักศึกษา

3) ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) คือ ใช้จ่ายสุรุษสุราย ซื่อสิ่งของที่ไม่จำเป็น ไม่ควรแก่การอุปโภคและบริโภค จึงควรใช้จ่ายอย่างประหยัด คิดก่อนใช้จ่ายเงิน บริหารเงินให้เป็นเพื่อความเป็นอยู่ที่ดี

4) ด้านปุพเพกตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) คือ บางคนไม่รู้จักบาปบุญ กฎแห่งกรรม และทำความดีเพื่อให้สังคมยกย่องชมเชย จึงควรแนะนำให้รู้จักบาปบุญคุณโทษและกฎแห่งกรรม ตลอดจนปรับเปลี่ยนเจตคติเป็นทำความดีเพื่อผลคือความดี ไม่สนใจสังคมว่าจะยกย่องหรือไม่ก็ตาม

5) ความคิดเห็นอื่น ๆ (เพิ่มเติม) คือ ควรคำนึงถึงมารยาทการอยู่ร่วมกันในสังคม เช่น การไม่ส่งเสียงดังรบกวนเพื่อนบ้าน ไม่ปล่อยสัตว์เลี้ยง เช่น สุนัขมาถ่ายมูลหน้าบ้านคนอื่น ๆ รongลงมาคือ ปลูกฝังคุณธรรมและจิตสาธารณะแก่เยาวชนคนรุ่นใหม่ของสังคม เพื่อสร้างสังคมที่มีคุณภาพ มีความความมั่นคงต่อไป

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผล ได้ดังนี้

5.2.1 การศึกษาวิเคราะห์การประเมินคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พบว่า การประเมินคุณภาพชีวิตของนักศึกษาโดยรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่า นักศึกษาอยู่กับครอบครัวซึ่งมีความอบอุ่น ไม่สูบบุหรี่และไม่ติดสุรา ซึ่งในทางพระพุทธศาสนา จัดเป็นอบายมุขคือหนทางแห่งความเลื่อม มีการจัดบ้านเรือนและบริเวณบ้านให้เป็นระเบียบ สุขลักษณะ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ตลอดจนไปปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาในวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วัฒมาบูชา วิชาบูชา อาสาพหุบูชา ซึ่งวิทยาเขตมักจะตั้งอยู่ในวัดอยู่แล้ว ทำให้ไปร่วมกิจกรรมทางศาสนาได้สะดวกมากขึ้นกว่าเดิม ฉะนั้น จึงทำให้นักศึกษามีการประเมินคุณภาพชีวิตของตนโดยรวม อยู่ในระดับมาก แต่ยังไม่อยู่ในระดับมากที่สุด เพราะยังมีส่วนบกพร่อง เช่น การเข้าร่วมทำกิจกรรมสาธารณะของหมู่บ้าน ได้แก่ ปลูกต้นไม้ในที่สาธารณะ ซ่อมแซมถนนหนทางของหมู่บ้าน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของ สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ ได้กล่าวไว้ว่า “คุณภาพชีวิต” สำหรับบางคน หรือคนบางกลุ่มคำว่า “คุณภาพชีวิต” หมายถึง ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สิน และอีกบางกลุ่มอาจ หมายถึง การมีเวลาพักผ่อนหย่อน

ใจ บางกลุ่มอาจหมายถึง การให้โอกาสแก่บุคคลที่จะพัฒนาตนเองหรือบางกลุ่มอาจหมายถึง การมีสิ่งแวดล้อมที่อยู่อาศัย⁹⁴

5.2.2 การศึกษาวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธธรรม พบว่า นักศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้หลักพุทธธรรม โดยรวมทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ทั้งนี้ก็สรุปผลได้ว่า นักศึกษาเป็นผู้เริ่มต้นเรียนรู้การพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยอาศัยหลักธรรม เพราะว่า ในหลักสูตรของมหาวิทยาลัย มีการศึกษากลุ่มวิชาทางพระพุทธศาสนา จำนวน 30 หน่วยกิต ทำให้จิตใจของนักศึกษาโน้มเอียงไปที่การใช้หลักธรรม เช่น การอยู่ในถิ่นที่ดี ที่มีคนทรงศีลทรงธรรม ทรงวิद्याคุณมาก สอนให้ทำคุณงามความดี และสอนให้ชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ การสมาคมกับสัตบุรุษ เช่น การเลือกคบบุคคลที่มีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ทำงาน เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พระมหาวิฑูร ธมฺมโชโต (แสงอินทร์) ฉะนั้น จึงทำให้นักศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยรวม อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ได้ทำวิจัยเรื่อง “การดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 ของนักเรียนโรงเรียนป้อมนาคราชสวาทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนโรงเรียนป้อมนาคราชสวาทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ มีการดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 โดยรวมอยู่ในระดับมาก⁹⁵

ดังกล่าวมานี้เป็นการอภิปรายโดยรวม แต่เมื่อแยกอภิปรายเป็นรายด้านคือ ด้านปฏิรูปทศวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) ด้านสัปปริสุปปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และด้านปัพเพทตปุญญตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) มีดังนี้

1) ด้านปฏิรูปทศวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) พบว่า นักศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้หลักพุทธธรรม ด้านปฏิรูปทศวาสะ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ทั้งนี้ก็สรุปผลได้ว่า นักศึกษาเลือกอยู่ในถิ่นที่ทำมาหาเลี้ยงชีพได้ง่าย ที่มีการศึกษาสะดวก มีการคมนาคมไปมาติดต่อกันได้อย่างรวดเร็ว และสามารถจัดหาปัจจัย 4 ได้ไม่อดขัด ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตในแต่ละบุคคลและสังคม แต่ก็ยังพบปัญหาคือ มีการทิ้งขยะในที่สาธารณะ ตามแม่น้ำคูคลอง ถนนหนทางต่าง ๆ ทำให้สกปรก ส่งผลต่อความสวยงามของภูมิทัศน์ สภาพแวดล้อม จำเป็นที่สถาบันครอบครัว ศาสนาและการศึกษาต้องฝึกอบรมปลูกฝังจิตสาธารณะ

⁹⁴ สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, การจัดการด้านสิ่งแวดล้อม, อ้างแล้ว, หน้า 1.

⁹⁵ พระมหาวิฑูร ธมฺมโชโต (แสงอินทร์), “การดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 ของนักเรียนโรงเรียนป้อมนาคราชสวาทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์ ศาสตรศาสตรมหาบัณฑิต, อ้างแล้ว, 170 หน้า.

ต่อไป ฉะนั้น จึงทำให้นักศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านปฏิรูปเทวาระ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ซึ่งไม่สอดคล้องกับการวิจัยของ ธงชัย เจริญนนท์ ได้ทำวิจัยเรื่อง “การนำจักร 4 ไปใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษาภาคสมทบในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอรัญญิก ปีการศึกษา 2547” ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาได้นำจักรข้อที่ 1 คือปฏิรูปเทวาระ (การอยู่ในถิ่นที่ดี) ไปใช้ในการดำเนินชีวิต เพื่อนำไปพัฒนาที่อยู่ทำงานให้เป็นถิ่นที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิต อยู่ในระดับปานกลาง และนำไปใช้ในถิ่นที่สามารถจัดหาปัจจัย 4 ได้ อย่างสะดวกสบาย อยู่ในระดับปานกลาง⁹⁶

2) ด้านสัปปริสุปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) พบว่า นักศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้านสัปปริสุปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ทั้งนี้ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่า นักศึกษาคาดหวังว่า บุคคลที่เข้าไปเกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นบุคคลใดก็ตามควรเป็นผู้ที่ประกอบกรรมที่เป็นกายสุจริต วจีสุจริต และมโนสุจริต แต่ก็พบว่า อาจคบค้าสมาคมกันเพราะหวังประโยชน์ซึ่งกันและกัน และอาจไม่รู้จักเลือกคบคนที่เป็นกัลยาณมิตรเท่าที่ควร ไม่ค่อยเข้าไปสนทนาไต่ถาม รับโอวาทของสัตบุรุษ เช่น ปราชญ์ชาวบ้าน ที่มุ่งทำประโยชน์แก่ท้องถิ่น ฉะนั้น จึงทำให้นักศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านสัปปริสุปัสสยะ (การสมาคมกับสัตบุรุษ) อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ซึ่งไม่สอดคล้องกับการวิจัยของ พระจิรพัฒน์ สมาจาโร (ดีใจ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “คนพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคม : ศึกษากรณีตำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น” จากการศึกษาพบว่า พฤติกรรมของคนพาลและบัณฑิตที่มีผลต่อสังคม ตำบลท่าพระ คือ (1) คนพาลเป็นแบบอย่างที่ไม่เหมาะสมแก่เยาวชน พฤติกรรมทางกาย และวาจาที่ไม่ควรเอาเป็นตัวอย่างต่อคนอื่น (2) ส่วนผลทางพฤติกรรมของบัณฑิตมีลักษณะตรงกันข้าม คือ พฤติกรรมทางกาย วาจา ล้วนเป็นไปในทางส่งเสริม เกื้อกูลแก่สังคมตำบลท่าพระ และทางจิตใจก็ประกอบด้วยจิตเมตตาต่อคนอื่น มีความประนีประนอมกันได้ โดยสันติวิธี ไม่ใช้ความรุนแรงตัดสินปัญหา (3) ผลระดับสังคม ผลเสียหายจากคนพาลต่อศาสนวัตถุและศาสนสถานในวัด ส่วนบัณฑิตส่งผลดีต่อสังคมตำบลท่าพระในด้านเกื้อกูลแก่ วัด โรงเรียน และชุมชนท่าพระ

⁹⁶ธงชัย เจริญนนท์, “การนำจักร 4 ไปใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษาภาคสมทบในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอรัญญิก ปีการศึกษา 2547”, รายงานการวิจัย, อ้างแล้ว, 95 หน้า.

วิธีการแก้ปัญหาคณพาลของคำบลท่าพระ มีอยู่ 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) โดยสถาบันครอบครัว (2) โดยสถาบันการศึกษา (3) โดยสถาบัน 4) โดยหมู่บ้านและชุมชนร่วมมือกัน และ (5) โดยการให้ความร่วมมือกับทางราชการ

ส่วนวิธีการยกย่องบัณฑิต มีอยู่ 4 วิธี ได้แก่ (1) ยกย่องในระดับครอบครัว (2) ยกย่องในระดับสถานศึกษา (3) ยกย่องเป็นบุคคลที่สำคัญและประพุดิตนเป็นประโยชน์ต่อวัดในระดับศาสนา (4) ยกย่องให้ปรากฏในระดับหมู่บ้าน และชุมชน⁹⁷

3) ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) และด้านปุพเพตปญญา (ความเป็นผู้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) พบว่า นักศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ทั้งนี้ก็ปรากฏผลได้ว่า นักศึกษาได้ตั้งเป้าหมายชีวิตและเลือกทำงานที่ดั่งใจ ได้ตั้งตนให้เป็นคนมีคุณธรรม เช่น ปลอดจากอบายมุข และมีขันติธรรม เป็นต้น ให้เชื่อเรื่องบุญบาป เชื่อนรกสวรรค์ โดยที่หลักสูตรของมหาวิทยาลัย มีกลุ่มวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน 30 หน่วยกิต ได้มีส่วนขัดเกลาจิตใจให้นุ่มเอียงมาตั้งตนเป็นคนดีมีศีลธรรม ฉะนั้น จึงทำให้นักศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านด้านอัตตสัมมาปณิธิ (การตั้งตนไว้ชอบ) อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พระมหาวิฑูร ธมฺมโชโต (แสงอินทร์) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 ของนักเรียนโรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนโรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ มีการดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 ด้านอัตตสัมมาปณิธิ อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 3.72 ซึ่งพบว่า ด้านอัตตสัมมาปณิธิของทั้ง 2 กลุ่มเป้าหมาย มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่น ๆ อีก 3 ด้าน⁹⁸

4) ด้านปุพเพตปญญา (ความเป็นผู้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) พบว่า นักศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้านปุพเพตปญญา (ความเป็นผู้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ทั้งนี้ก็ปรากฏผลได้ว่า นักศึกษาได้เคารพกฎหมายและกติกาของสังคม ได้ฝึกฝนในการบังคับตนเองเพื่อสร้างความคิด กฎหมายหรือกติกาต่าง ๆ ของสังคมนั้นได้

⁹⁷ พระจิรพัฒน์ สมาจาโร (ดีใจ), “คณพาลและบัณฑิตในพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อสังคม : ศึกษากรณีคำบลท่าพระ อำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, อ้างแล้ว, 118 หน้า.

⁹⁸ พระมหาวิฑูร ธมฺมโชโต (แสงอินทร์), “การดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 ของนักเรียนโรงเรียนป้อมนาคราชสวทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, อ้างแล้ว, 170 หน้า.

นามาจากสีล 5 นั่นเอง ซึ่งเชื่อว่า เป็นการทำสิ่งที่ดี ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การทำดีในปัจจุบันย่อมส่งผลไปถึงอนาคต เช่น ได้รับการสรรเสริญ ไม่ติดตะราง สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติ ไม่ต้องระแวงว่าใครจะมาทำร้ายตนเอง ฉะนั้น จึงทำให้นักศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต ด้านบุพเพกตบุญคุณตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) อยู่ในระดับเกือบทุกครั้ง ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ ธงชัย เจริญนนท์ ได้ทำวิจัยเรื่อง “การนำจักร 4 ไปใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษาภาคสมทบในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูเบศร ปีการศึกษา 2547” ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาได้นำจักรข้อที่ 4 คือบุพเพกตบุญคุณตา (ความเป็นผู้ได้ทำความดีไว้ก่อนแล้ว) ไปใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อปฏิบัติตนดีในปัจจุบัน เพื่อความสงบสุขในอนาคต อยู่ในระดับมาก⁹⁹

5.2.3 การวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักศึกษามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยโดยการใช้หลักพุทธทศธรรม พบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีแนวทางการพัฒนาคุณภาพของชีวิตโดยการใช้หลักพุทธทศธรรม โดยรวมทั้ง 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ที่มีอายุและระดับการศึกษาต่างกัน ต่างกันมีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยการใช้หลักพุทธทศธรรม โดยรวมทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้อภิปรายผลได้ว่า นักศึกษาไม่ว่าจะมีเพศใดก็ตามสามารถใช้หลักพุทธทศธรรมเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพของชีวิตของตนได้ทั้งนั้น เพศที่ต่างกันจึงไม่ส่งผลแต่อย่างใด แต่ที่มีอายุและระดับการศึกษาต่างกัน ย่อมส่งผลเนื่องจากมีความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับไม่เท่ากัน ประกอบกับการวิเคราะห์จากสิ่งที่ได้เห็นย่อมแตกต่างกัน ฉะนั้น จึงทำให้นักศึกษามีแนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตแตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ พระมหาวิฑูร ธมฺมโชโต (แสงอินทร์) ได้ทำวิจัยเรื่อง “การดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 ของนักเรียนโรงเรียนป้อมนาคราชสวาทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ” ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนโรงเรียนป้อมนาคราชสวาทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ ที่มีเพศต่างกัน มีการดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 โดยรวมทั้ง 4 ด้าน ไม่แตกต่างกัน แต่ที่มีอายุและระดับชั้นเรียนต่างกัน มีการดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 โดยรวมทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05¹⁰⁰

⁹⁹ธงชัย เจริญนนท์, “การนำจักร 4 ไปใช้ในการดำเนินชีวิตของนักศึกษาภาคสมทบในมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูเบศร ปีการศึกษา 2547”, รายงานการวิจัย, อ้างแล้ว, 95 หน้า.

¹⁰⁰พระมหาวิฑูร ธมฺมโชโต (แสงอินทร์), “การดำเนินชีวิตตามหลักจักร 4 ของนักเรียนโรงเรียนป้อมนาคราชสวาทยานนท์ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ จังหวัดสมุทรปราการ”, วิทยานิพนธ์ ศาสตรมหาบัณฑิต, อ้างแล้ว, 170 หน้า.

5.3 ข้อเสนอแนะ

ข้อค้นพบ (Fact Findings) จากการวิจัยและการอภิปรายผลดังกล่าวมาแล้ว สามารถสรุปผลเป็นข้อเสนอแนะ โดยแบ่งเป็น 3 ระดับ ดังนี้

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาได้ตั้งเป้าหมายชีวิตให้ตั้งมั่นแน่วแน่ จึงมีข้อเสนอแนะให้สถาบันการศึกษาได้จัดหลักสูตรเกี่ยวกับเป้าหมายของคุณภาพชีวิตระดับพื้นฐาน ระดับกลางและระดับสูง เพื่อพัฒนานักศึกษาได้เต็มศักยภาพของความเป็นมนุษย์ต่อไป

2) ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาได้อยู่ในถิ่นที่ทำมาหาเลี้ยงชีพได้ง่าย จึงมีข้อเสนอแนะให้หน่วยงานของรัฐได้ฝึกอาชีพในท้องถิ่นต่าง ๆ ให้มีอาชีพที่สามารถเลือกทำได้หลายอย่าง ไม่ต้องมากระจุกตัวอยู่ในชุมชนเมือง ทำให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา เช่น ปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ การจราจรติดขัด เป็นต้นหลากหลาย เพื่อจัดกิจกรรมมหาวิทยาลัยรักษาศิล 5 อยู่เนืองนิจ เพื่อให้นักศึกษาทั้งที่ศึกษาและจบการศึกษาไปแล้วได้หลีกเลี่ยงจากอาชญากรรม ไปพัฒนาตนเองและสังคมประเทศได้เต็มศักยภาพต่อไป

5.3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

1) ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาได้หมั่นฝึกตนให้เป็นคนตั้งอยู่ในศีล จึงมีข้อเสนอแนะให้นักศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่มหาวิทยาลัย วัดหรือชุมชนได้จัดขึ้นอยู่เนืองนิจ เพื่อเป็นการขัดเกลาจิตใจตนเองให้ประณีตมากยิ่งขึ้น

2) ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาได้คบกับบุคคลที่ช่วยเหลือสังคม จึงมีข้อเสนอแนะให้นักศึกษาได้จัดกิจกรรมสาธารณประโยชน์ร่วมกับชุมชนบริเวณมหาวิทยาลัย เพื่อเป็นการกระทำประโยชน์แก่สังคมและฝึกฝนเรียนรู้การทำงานร่วมกับบุคคลอื่น ๆ

5.3.3 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากผลการวิจัย จึงมีข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย ดังนี้

- 1) ควรวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการเลือกถิ่นที่อยู่เพื่อเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต
- 2) ควรวิจัยเกี่ยวกับการเลือกคบคนตามแนวทางของพระพุทธศาสนา
- 3) ควรวิจัยเกี่ยวกับแนวทางส่งเสริมการสร้างสมคุณความดีเตรียมพร้อมไว้แต่ต้น

ทางพระพุทธศาสนา